

KONKURENTSIAMET

ARUANNE ELEKTRI- JA GAASITURUST EESTIS 2019

TALLINN 2021

SISUKORD

EESSÕNA	4
1. PEAMISED ARENGUD ELEKTRI- JA MAAGAASITURUL 2019. AASTAL	5
1.1 Arengud elektriturul	5
1.2 Peamised muudatused elektri seadusandluses	7
1.3 Arengud maagaasiturul	7
1.4. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses.....	8
2. ELEKTRITURU TOIMIMINE JA REGULATSIOON	8
2.1. Elektrivõrgu regulatsioon	8
2.1.1 Omandiline eraldamine	8
2.1.2 Tehniline funktsioneerimine	10
2.1.3 Elektrivarustuse kvaliteet	12
2.1.4 Taastuenergia	17
2.1.5 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon.....	18
2.1.6 Bilansiteenused.....	20
2.1.7 Piiriülesed küsimused.....	21
2.1.8 Ühishuviprojektid.....	36
2.2 Konkurents ja turu toimimine	37
2.2.1 Elektri hulgiturg	37
2.2.2 Elektri jaeturg.....	43
2.2.3 Tarbijatega sõlmitavad lepingud	45
2.2.4 Tarbijatele esitatav teave	47
2.2.5 Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine	47
2.2.6 Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine.....	48
2.2.7 Üldteenuse regulatsioon	48
2.2.8 Arukad arvestisüsteemid	49
2.2.9 Vaidluste lahendamine	49
2.2.10 Tarbijakaitse arvnäitajad	50
2.3 Elektri varustuskindlus	50
2.3.1 Varustuskindlus ja varustuskindluse norm.....	50
2.3.2. Eesti varustuskindlus süsteemipiisavuse tootmisvõimsused.....	53
2.3.3 Tõenäosuslik Euroopa varustuskindluse süsteemipiisavuse analüüs (MAF).....	57
2.3.4 Eesti varustuskindluse süsteemipiisavus deterministlike analüüside põhjal.....	59
2.3.5 Varustuskindluse järeldused.....	64

Konkurentsiameti kokkuvõttev hinnang Eesti varustuskindlusele aastani 2035	65
3. MAAGAASI TURG	67
3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon	67
3.1.1. Tehniline funktsioneerimine	67
3.1.2 Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad	69
3.1.3 Bilansivastutus	70
3.1.4 Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine.....	71
3.1.5 Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine	72
3.1.6 Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad	73
3.2 Konkurents ja turu toimimine	74
3.2.1 Hulgiturud	74
3.2.2 Jaeturg	76
3.3 Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine	80
3.3.1 Tarbijatega sõlmitavad lepingud	80
3.3.2 Tarbijatele esitatav teave	81
3.3.3 Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine	82
3.3.4 Kaitsetu tarbija määratlus ja gaasivarustuse katkestamine	82
3.3.5 Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon	83
3.3.6 Arukad arvestisüsteemid	83
3.3.7 Vaidluste lahendamine maagaasi sektoris	84
3.3.8 Tarbijakaitse arvnäitajad	84
3.4 Maagaasi varustuskindlus	84
3.4.1 Varustuskindluse üldised näitajad	84
3.4.2 Riskihindamine.....	87

Eessõna

Austatud lugejad!

On rõõm tutvustada Konkurentsiameti ülevaadet elektri- ja gaasituru toimimisest Eestis aastatel 2019-2020. Vägagi trafaretne on alustada sõnadega, et 2020 oli eriline aasta. Kindlasti on see läbiv fraas erinevate asutuste ja ettevõtete aastaraamatutes. Samas tuleb pandeemia siiski olulise sündmusena ära märkida. Ja kogu negatiivse juures tuleb kindlasti rõhutada ka positiivset poolt – vaatamata keerulisele eriolukorrale 2020. aasta kevadel ning hilissügisel suutis meie energeetika süsteem väljakutsetega hakkama saada. Kordagi ei olnud tarbijatel katkestusi ning energiavarustus kui elukindel teenus oli alati tagatud ning kättesaadav. Selle eest sügav kummardus meie ettevõtetele, kes keerulises olukorras hakkama said ning energiavarustuse tagasid.

Väga olulise sündmusena tuleb märkida kliimaneutraalsuse eesmärgi sätestamist EL-is. Tegemist on väga ambitsioonika eesmärgiga – olla süsinikuneutraalne aastal 2050. EL-ile on see ambitsioon tähtis ka varustuskindluse ja energiajulgeoleku osas. Oleme ju üks maailma suurimaid ja jõukamaid majandusi, kes on endiselt teravas sõltuvuses energia impordist. Ka see on väga oluline eesmärk kliimaneutraalsuse saavutamise kõrval, mis on oluline meie planeedi tuleviku jaoks.

Kliimaneutraalsuse eesmärgi saavutamisel on oluline meeles pidada vaba konkurentsi, mis on EL-i toimimise üks põhialuseid. Nii taastuvenergia toodang kui ka süsteemi varustuskindlus tuleb saavutada vaba konkurentsi kaudu ning nii võimsusmehhanismi kui ka taastuvenergia subsiidiumite rakendamine on põhjendatud vaid juhul, kui need eesmärgid ei ole saavutatavad vaba konkurentsi teel. Heaks näiteks on just elektri varustuskindluse tagamine, millele on käesolevas aruandes pühendatud eraldi peatükk. Kui varasematel aastatel toimus varustuskindluse arvutamine põhimõttel, kus liideti juhitavad võimsused kokku ja vaadati, kas sellest piisab tipuvõimsuse katmiseks, siis 2019 a. vastuvõetud roheenergia pakett annab selleks uuema lähenemise. Peamine printsiip on varustuskindluse tagamine vaba konkurentsi ja elektrisüsteemide integreerimise teel. EL-i seadusandlus annab väga täpse suunise, millal võimsusoksjonit rakendada ning primaarne on seejuures vaba konkurentsi tagamine. Kuna võimsusmehhanismi raames on tegemist riigiabiga, siis tuleb liikmesriigil väga põhjalikult kaaluda, kas vabast konkurentsist kõrvalekaldumine ja võimsuse mehhanismi rakendamine on ikka õigustatud. Nagu eelpool mainitud, on väga oluline riikidevaheliste ühenduste tugevdamine. Tulevikku vaadates muutub üha olulisemaks süsteemis üheaegsusteguri rakendamine. On ju loogiline, et kuskil Euroopas ikka tuul puhub ja päike paistab ning selle kaudu on võimalik ka taastuvatest allikatest toodetud energiat süsteemis transportida.

Veel sooviks rõhutada Soome-Eesti-Läti ühise gaasi ülekande piirkonna käivitamist. Oleme kogu ülejäänud ELi jaoks n-ö näidisprojekt, kus gaas ilma täiendavate võrgutasudeta ühest liikmesriigist teise voolab. Tegemist on EL-i ühe aluspõhimõtte – kaupade vaba liikumine – rakendamisega. Loodame, et takistused kompressorjaamade ehitamisel lahenevad ning et juba lähikuudel võiks süsteem täie ülekande võimsusega funktsioneerida.

Head lugemist soovides

Märt Ots

Peadirektor

1. Peamised arengud elektri- ja maagaasiturul 2019. aastal

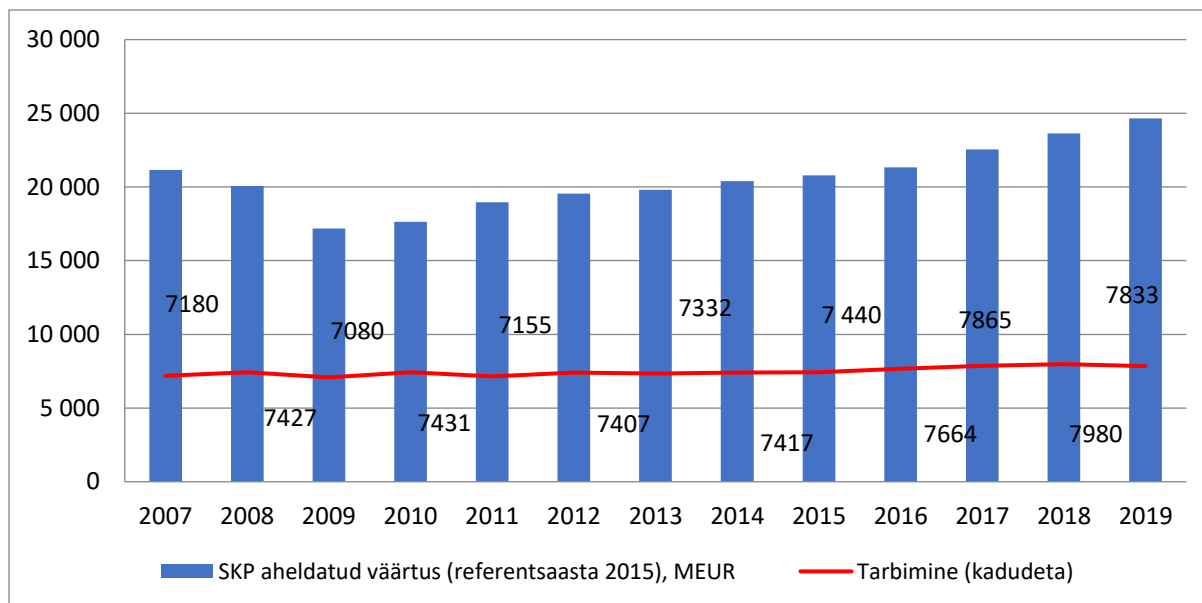
1.1 Arengud elektriturul

Elektrienergia hulgi- ja jaeturg

Eesti elektrisüsteemis toodeti 2019. aastal elektrienergiat 39% vähem kui eelneval aastal - 6 447 GWh (neto tootmiskogus), füüsiline import oli 5 616 GWh (võrdluseks: kaubanduslik import 4 733 GWh) ja füüsiline eksport 3 417 GWh (võrdluseks: kaubanduslik eksport 2 499 GWh). Sealjuures on võrreldes varasema aastaga kaubanduslik import tõusnud 66% ja eksport vähenenud 48%. Eesti siseriiklik elektrienergia tarbimine oli 8 646 GWh koos põhivõrgu kadudega (7 833 GWh ilma põhivõrgu kadudeta, põhivõrgu poolt ülekantud energia sisemaiseks tarbimiseks). Ettevõtjate ja elanike tarbimisharjumusi iseloomustab hästi sisemajanduse koguprodukti (SKP) ja elektritarbimise vaheline seos (joonis 1). Kui kaupu ja teenuseid toodetakse ja ostetakse rohkem, siis kasvab ka elektritarbimine ning ostujõu vähenemisel see kahaneb. Import ületas ekspordi ehk Eesti tarbis rohkem kui tootis ja on esimest korda aastakümnete jooksul muutunud elektrit tootvast riigist elektrit importivaks riigiks. 2019. aasta oli selles osas märgiline ning selline trend tõenäoliselt jätkub. Seda põhjusel, et Eesti põlevkivil põhinevad tootmisvõimsused on oluliselt vähenenud ja vähenevad veelgi ning pole tõusnud CO₂ hindade tõttu enam turul konkurentsivõimelised. See tingib oluliselt suurenenud impordi vajaduse ja vähenenud ekspordi.

Tabel 1. Elektrisüsteemi ja hulgituru näitajad 2018.a ja 2019.a võrdluses. (Allikas: Konkurentsiameti küsitlus)

Näitaja	2018	2019	Muutus %
Tootmine, GWh	10583	6447	-39%
Tarbimine (ilma põhivõrgu kadudeta), GWh	7980	7833	-2%
Füüsiline import, GWh	3484	5616	61%
Kaubanduslik import, GWh	2857	4733	66%
Füüsiline eksport, GWh	5350	3417	-36%
Kaubanduslik eksport, GWh	4775	2499	-48%
Põhivõrgu kaod, GWh	737	813	10%

Joonis 1. Elektrienergia tarbimise ja SKP vaheline seos. (Allikas: Statistikaamet ja Elering AS)

2019. aasta keskmiseks elektrienergia hinnaks kujunes Nord Pool (NP) Eesti hinnapiirkonnas 45,86 €/MWh, mis oli 2018. aasta hinnast 2,6% võrra madalam. 2019. aasta keskmiseks kodutarbija hinnaks koos võrguteenuse, aktsiisi ja taastuvenergia tasuga (ilma käibemaksuta) kujunes 14,64 €senti/kWh.

Täpsemalt kirjeldatakse 2019. aastal elektriturul toimunut aruande 2. peatükis.

Elektrivõrgud

Eestis on üks põhivõrguteenust pakkuv ettevõtja Elering AS, kes on ühtlasi süsteemihaldur ja 33 jaotusvõrguteenust pakkuvat ettevõtjat. Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 406 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km. Jaotusvõrkudest omab suurimat müügi mahtu lõpptarbimise arvestuses Elektrilevi OÜ (86,3%).

Konkurentsiamet kooskõlastas 2018. aastal Elektrilevi OÜ uued võrguteenuse hinnad, mis hakkasid kehtima 01.01.2019. 2019. aasta keskmiseks ülekandetariffiks kujunes 1,05 €senti/kWh (ilma käibemaksuta) ja jaotusteenuse hinnaks 5,85 €senti/kWh (ilma käibemaksuta).

Põhjalikumalt käsitleb elektrivõrkude regulatsiooni peatükk 2.1

Piiriüleused küsimused elektrisektoris

Piiriüleseid elektrikaubanduse ja elektrisüsteemi korralduse küsimusi reguleerivad mitmed Euroopa Komisjoni määrused, mis on liikmesriikidele otsekohalduvad. Määrused reguleerivad, milliseid küsimusi käsitletakse liikmesriigi siseselt, milliseid regionaalselt ja mida Euroopa Liidu üleselt ning lähenemised koondatakse erinevatesse määrustes ettenähtud metoodikatesse.

Elektrikaubanduse ja võimsuste jaotamise reegleid reguleerib 24.07.2015 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised (edaspidi CACM). CACM artikli 20 lõike 2 kohaselt peavad kõik kõnealuse koordineeritud võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjad hiljemalt kümme kuud pärast koordineeritud võimsusarvutuse ala määramise ettepaneku heakskiitmist esitama kõnealuse ala jaoks ühise koordineeritud võimsusarvutuse meetodi ettepaneku. Euroopa Liidu energiaturu regulaatorite koostööamet (edaspidi ACER) otsusega määrati Baltikumi võimsusarvutuse alaks Eesti, Läti, Leedu, Soome, Rootsi ja Poola. Vastava võimsusarvutusala raames käsitletakse mitmeid regionaalseid küsimusi, mis tulenevad ka teistest Euroopa Komisjoni otsekohalduvatest määrustest.

CACMi regulatsiooni täiendavad 26.10.2016 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2016/1719, millega kehtestatakse võimsuste jaotamise forvardturu eeskiri (edaspidi FCA), 02.08.2017 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/1485, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueeskiri (edaspidi SOGL), 23.11.2017 vastu võetud Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/2195 (edaspidi EBGL), millega kehtestatakse elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskiri ning mis käsitleb reservide ja eabilansi arvestuse küsimusi.

Uue regulatsioonina võeti 05.06.2019 vastu Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2019/943, milles käsitletakse elektrienergia siseturgu. Antud määrus täiendab nii CACMi, EBGLi, kui SOGLi põhimõtteid ja tutvustab uusi lähenemisi ja nõudeid, nii näiteks tarbimiskaja¹ kasutusele võtuks, energiakogukogukondade soodustamiseks, kui ka energiasüsteemidele saamata jäänud energia hinna määramises, varustuskindluse standardi väljatöötamises ning võimsusmehhanismide kasutamise paremas reguleerimises.

Täpsemalt on elektrivõrkude piiriüleseid määrustest tulenevaid küsimusi kajastatud peatükis 2.1.5, kus on antud ülevaade ka erinevate regulatsioonide alusel vastu võetud meetodikatest 2019. aastal.

Elektrienergia varustuskindlus

Elektrienergia varustuskindluse teema on täienenud varustuskindluse normi väljatöötamisega ja saamata jäänud energia hinna määramisega. Samuti võimsusmehhanismide vajaduse väljaselgitamise, mehhanismi disaini väljatöötamise ja kasutusele võtu efektiivsema reguleerimisega, tulenevalt Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2019/943 ettenähtust.

Detailsem varustuskindluse ülevaade ja varustuskindluse normi käsitus on toodud peatükis 2.3.

1.2 Peamised muudatused elektri seadusandluses

Elektrituseaduses 2019. aastal muudatusi ei tehtud. Suuremad seadusemuudatused on plaanis teha 2020. aasta lõpus, millega soovitakse üle võtta Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2019/944 elektrienergia siseturu ühiste normide kohta. Konkurentsiamet tegi 2020. aastal ettepaneku Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumile elektrikatkestuste kestusi ja hüvitisi reguleeriva Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi määruse „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“ muutmiseks.

Taastuenergia toetuste osas on oluline märkida, et seadusandluses ette nähtud toetuskeem alla 50 kW taastuenergia tootmiseseadmete osas lõppeb 31.12.2020.

1.3 Arengud maagaasiturul

Maagaasi hulgi- ja jaeturg

Maagaasi hulgituru suuremad muutused toimusid 2020. aastal, kui alustas Eesti-Läti ühine bilansitsoon ja Eesti-Läti-Soome ühine tariifitsoon. Lisaks alustas tööd Eesti-Soome turge ühendav Balticconnector.

2019. aasta iseloomustused arvnäitajate osas on toodud täpsemalt gaasi hulgi- ja jaeturgu käsitlevates punktides peatükis 3.2.

¹Vastavalt Direktiivile (EL) 2019/ 944 mõiste „tarbimiskaja“ – elektri tarbimise koormuse muutmine lõpptarbija poolt, mis seisneb normaalse või jooksva tarbimise muutmises vastuseks turusignaalidele, sealhulgas vastuseks ajas muutuvale elektri hinnale või rahalistele stiimulitele, või vastuseks lõpptarbija kas iseseisvalt või energiavahendaja kaudu tehtud ja aktsepteeritud pakkumisele müüa komisjoni rakendusmääruse (EL) nr 1348/2014 (17) artikli 2 punktis 4 määratletud organiseeritud turu hinnaga tarbimise vähendamist või suurenemist;

Maagaasi varustuskindlus

Maagaasi varustuskindluse osas ei toimunud 2019. aastal muutusi. Eestis on nõudlusele vastav gaasi pakkumine täidetud ka lähiaastatel. Eesti gaasituru arengu võtmeküsimusteks on infrastruktuuri investeringute tegemine ja seda regionaalsest vaatest - regionaalne veeldatud gaasi (LNG) terminal, Eesti ja Soome vaheline ühendus Balticconnector, mis alustas tööd 2020. aastal, kuid pole saavutanud oma täisvõimsust, lisaks planeeritav ühendus Leedu ja Poola vahel GIPL, mis peaks valmima 2022. alguseks, ülekandevõime suurendused Karksi ja Kiemenai punktides, planeeritud valmima aastal 2024. Lisaks mõjutab varustuskindlust ka uute tarnijate turule meelitamine, hulgituru aktiveerimine ja gaasi kasutamise langustrendi peatamine.

Täpsemalt käsitletakse maagaasi varustuskindlust punktis 3.4.

1.4. Peamised muudatused maagaasi seadusandluses

2019. aastal maagaasiseadust ei muudetud.

2. Elektrituru toimimine ja regulatsioon

2.1. Elektrivõrgu regulatsioon

2.1.1 Omandiline eraldamine

2013. aasta teises pooles viis Konkurentsiamet Elering AS-i esitatud taotluse põhjal läbi põhivõrguettevõtja nõuetekohasuse hindamise ehk nn sertifitseerimise protsessi. Hindamisel järgis Konkurentsiamet lisaks elektriturseaduses toodud alustele ka Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses nr 714/2009 (käsitleb piiriüleses elektrikaubanduses võrkudele juurdepääsu tingimusi) sätestatud nõudeid. Konkurentsiamet kinnitas ettevõtja nõuetele vastavust 2013. aasta detsembris.

Jaotusvõrguettevõtja peab moodustama eraldi äriühingu ning ei tohi tegutseda muudel tegevusaladel peale võrguteenuse osutamise, kui tarbijate arv on üle 100 000. Vastav nõue puudutab vaid Eesti Energia AS-i kontserni kuuluvat Elektrilevi OÜ-d, kuna ülejäänud jaotusvõrguettevõtjatel on alla 100 000 tarbija.

Kui jaotusvõrguettevõtjal on alla 100 000 tarbija, on ta kohustatud eristama oma raamatupidamise tegevusalade lõikes alljärgnevalt:

- võrguteenuse osutamine;
- elektrienergia müük;
- mittepõhitegevus.

Samuti on kõik jaotusvõrguettevõtjad, olenemata suurusest, kohustatud pidama oma raamatupidamist samadel printsiipidel nii, nagu oleksid seda kohustatud tegema nendel tegevusaladel tegutsevad erinevad ettevõtjad. Seega jaotusvõrguettevõtja, kes ei pea moodustama eraldi äriühingut, on kohustatud pidama oma raamatupidamist analoogselt äriühinguga ning esitama seejuures raamatupidamise aastaaruandes eraldi bilansi, kasumiaruande, juhatuse tegevusaruande ning muud raamatupidamise seadusega sätestatud aruanded nii võrguteenusele, elektrienergia müügile ning mittepõhitegevusele. Vastav teave tuleb esitada aastaaruandes ning avalikustada. Tegevusalade eristamise kohta peab andma hinnangu audiitor.

Võrdse kohtlemise tagamine

Avatud elektriturul on turuosaliste võrdne kohtlemine väga oluline, sest elektrivõrk ise on monopoolses seisundis. Seega peavad kõik võrguettevõtja tarbijad ühtmoodi saama kasutada elektrivõrku ja võrguettevõtja peab tagama kõikidele müüjatele elektrienergia müümisel võrdsed võimalused.

2019. aastal vastu võetud Euroopa Liidu uus regulatsioon elektriturule nii otsekohalduva määruse kui ka riiklikku seadusandlusesse üle võetava direktiivi näol avab elektrituru võimalusi tarbijatele veelgi, võimaldades tarbijatel olla aina enam kaasatud, pakkuda otse erinevatele turgudele oma paindlikust, sealhulgas reserve ka võrguettevõtjatele, osaleda energiakogukondades ja soodustada hajatootmise kasvu ning energiasalvestusseadmete kasutuselevõttu. Euroopa rohepööre ja tehnoloogia areng, mis avaldub lõppklientide suuremas kaasatuses elektriturgudel ja hajatootmise kasvus, aga ka keerukamas süsteemi juhtimise aspektides, tähendab, et jaotusvõrguettevõtjate roll kasvab ning läheneb põhivõrgule - aina olulisemaks muutub lokaalne süsteemi juhtimine. Sealjuures on turuosaliste võrdse kohtlemise tagamine jaotusvõrguettevõtjate poolt võtmetähtsusega, et soodustada võrgu optimaalset juhtimist ja arengut, turu arengut, uute tehnoloogiate kasutuselevõttu ning võimaldada uute lähenemiste kasutuselevõttust kõige suuremat sotsiaalmajanduslikku kasu.

Vastavalt elektrituruseadusele on kõik jaotusvõrguettevõtjad kohustatud töötama välja tegevuskava, milles nähakse ette teiste elektriettevõtjate ja tarbijate võrdse kohtlemise abinõud ning nende rakendamiseks võrguettevõtja töötajatele pandavad kohustused. Eraldi on sätted süsteemihaldurile (kes on ka põhivõrguettevõtja).

Süsteemihaldur on kohustatud järgima turuosaliste võrdse kohtlemise põhimõtet eesmärgiga saavutada olemasolevate tehniliste ja varustuskindluse nõuete ning muude õigusaktidest tulenevate nõuete raames kogu süsteemi jaoks parim majanduslik tulemus. Seadus rõhutab, et näiteks bilansilepingu tüüptingimuste väljatöötamisel ja bilansienergia hinda kujundades peab süsteemihaldur lähtuma võrdse kohtlemise ja läbipaistvuse põhimõttest. Lisaks on kõik võrguettevõtjad kohustatud jälgima, et võrguga ühendamiseks kehtestatud tehnilised tingimused ning võrguga ühendamise ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise eest võetava tasu arvestamise põhimõtted (liitumistingimused) oleksid läbipaistvad ning järgivad võrdse kohtlemise põhimõtet. Võrgutasude kehtestamisel aluseks võetud kriteeriumid peavad olema läbipaistvad ja järgima võrdse kohtlemise põhimõtet.

Võrdne kohtlemine Elektrilevi OÜ-s

Elektrilevi OÜ täiendab ja uuendab igal aastal võrdse kohtlemise aruannet, millega on võimalik tutvuda võrguettevõtja veebilehel <https://www.elektrilevi.ee/vordse-kohtlemise-pohimotted>

Elektrilevi OÜ võrguga ühendatud tarbijate arv on suurem kui 100 000 ning Elektrilevi OÜ ei tohi elektrienergiat toota ega müüa. Seetõttu peab Elektrilevi OÜ nimetama üldteenuse osutajaks tegevusloaga müüja (elektrituruseadus § 76¹ lg 2). Elektrilevi OÜ on üldteenuse osutamisel ja avatud tarne ahela katkemisel elektrimüügi osas nimetanud müüjaks Eesti Energia AS-i, kellega kuulub ühte kontserni. Eesti Energia AS esindab Elektrilevi OÜ-d ka võrgulepingute sõlmimisel, muutmisel ja lõpetamisel ning Elektrilevi OÜ kasutab Eesti Energia AS-i teatud funktsioonide, nagu arveldus, võlahaldus, kõnekeskus jm oma ülesannete täitmiseks. Elektrilevi OÜ ei sõlmi elektrimüügi lepinguid ega lahenda elektrimüügi seotud küsimusi.

Turuosaliste võrdne juurdepääs mõõtepunkti andmetele ja mõõteandmetele on tagatud Elektrituruseaduse § 42¹ alusel loodud andmevahetusplatvormi (edaspidi AVP) kaudu. Elektrilevi OÜ

edastab AVP-le õigusaktides ettenähtud andmed, et tagada turuosalistele andmete saamine õigeaegselt ja võrdsetel alustel.

Turuosaliste võrdse kohtlemise aspektist on äärmiselt oluline vabade liitumisvõimsuste läbipaistev kommunikeerimine ja liitumistaotluste mittediskrimineeriv menetlemine. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv (EL) 2019/944 toob seejuures artiklis 31 välja, et jaotusvõrguettevõtja ei tohi diskrimineerida eri võrgukasutajaid või võrgukasutajate rühmi, eriti oma sidusettevõtjaid eelistades, ning, et jaotusvõrguettevõtja peab andma võrgukasutajatele võrgule tõhusaks juurdepääsuks, sealhulgas selle kasutamiseks vajalikku teavet.

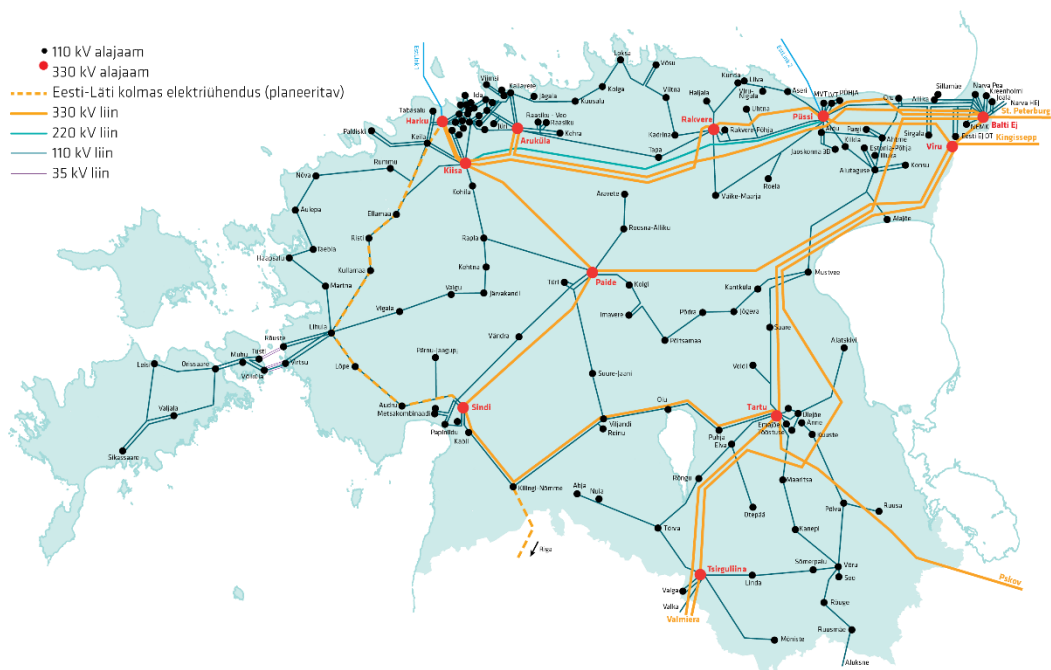
Positiivse arenguna avaldab Elektrilevi OÜ kaardirakenduse (<https://www.elektrilevi.ee/vabad-voimsused>) abil sarnaselt põhivõrguettevõtjale Elering AS-ile ülevaadet vabade võimsuste olemasolust ja mahtudest erinevates alajaamades. Selline lähenemine suurendab võrgule juurdepääsu läbipaistvust ja võimaldab võrgukasutajatel vajalikku teavet hõlpsamalt kätte saada. Samas on võrguettevõtjal äärmiselt oluline jälgida, et vastav teave oleks kogu aeg piisavalt ajakohastatud.

Seoses 2019. aastal vastu võetud Euroopa Liidu uue regulatsiooniga elektriturule, kus direktiiv näeb ette piiranguid jaotusvõrkudele elektrisõidukite laadimistaristu omamiseks, salvestusseadmete omamiseks ning sätestab kindlamad reeglid teenuste ja toodete hankimiseks turupõhiselt ja läbipaistvalt, on kerkinud turuosaliste poolt üles siiski küsimusi võrdse kohtlemise piisava tagatuse osas Elektrilevi OÜ kui Eesti suurima jaotusvõrguettevõtja poolt. Sellega seoses viib Konkurentsiamet 2021. aastal läbi põhjalikuma analüüsi, et uurida Elektrilevi OÜ sõltumatust ning käsitletakse põhjalikumalt ka turuosaliste võrdse kohtlemise tagamist.

2.1.2 Tehniline funktsioneerimine

Eesti elektrisüsteem kuulub sünkroonselt töötavasse ühendsüsteemi BRELL, mille moodustavad Eestiga vahelduvvooluline pidi ühendatud naaberriigid Läti ja Venemaa ning omakorda nende naabrid Leedu ja Valgevene. Venemaaga on Eesti ühendatud kolme 330 kV liiniga (kaks liini läheb Narvast St. Peterburgi ja Kingiseppa ning üks liin Tartust Pihkvasse), Läti elektrisüsteemiga ühendab Eestit kaks 330 kV liini (üks on Tartu ja Valmiera, teine Tsirguliina ning Valmiera vahel). Soomega ühendab Eestit kaks alalisvoolukaablit (EstLink 1 ja EstLink 2).

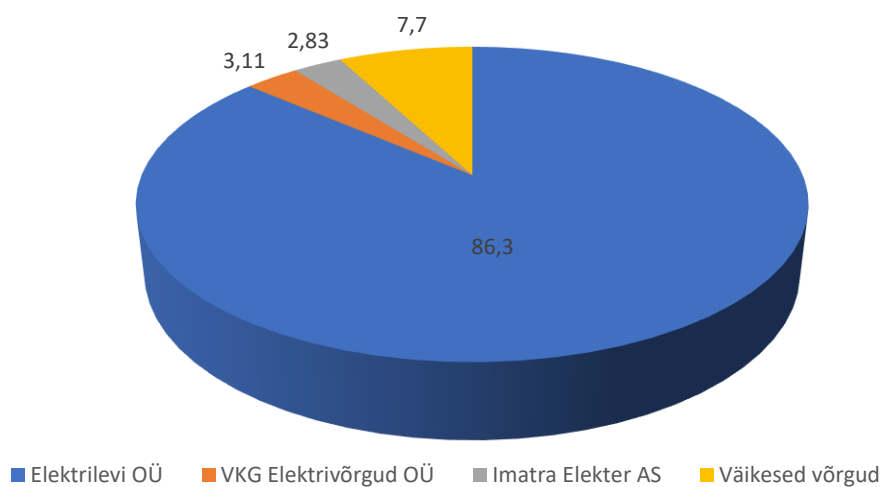
Põhivõrguettevõtjale kuuluvaid ülekandeliine (110 kV-330 kV) on kokku 5 406 km ning jaotusvõrkudele kuuluvaid madal- ja keskpingeliine on kokku ligi 65 700 km.

Joonis 2. Eesti elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestis on põhivõrguettevõtjaks ehk süsteemihalduriks Elering AS. Jaotusvõrguettevõtjaid oli 2019. aastal 33. Suurim jaotusvõrguettevõtja on Elektrilevi OÜ, kelle müügi maht oli 2019. aastal 6 961 GWh, ettevõtja turuosaks oli müügi mahu alusel 86,3%. Järgnesid VKG Elektrivõrgud OÜ, müügi maht 250,8 GWh ja turuosaks 3,11% ja Imatra Elekter AS, müügi maht 228,4 GWh ja turuosaks 2,83%. Ülejäänud 31 jaotusvõrgu müügi maht kokku oli 622 GWh, mis teeb nende turuosaks 7,7%.

Jaotusvõrguettevõtjate turuosad

Joonis 3. Jaotusvõrguettevõtjate turuosad protsentides 2019. aastal.

Tabel 2. Tehnilise talitluse näitajad (allikas: Konkurentsiameti küsitlus)

Näitaja	2018	2019
Tiputarbimine, MW	1544 (28.02.2018)	1549 (22.01.2019)
Põhivõrguettevõtjate arv	1	1
Põhivõrguettevõtja võrgu pikkus (km)	5 202	5 406
Jaotusvõrguettevõtjate arv	33	33
Jaotusvõrgu võrgu pikkus (km)	65 700	65 700

2.1.3 Elektrivarustuse kvaliteet

Elektrivarustuse kvaliteedinõuete aluseks on elektrituruseadus, mille järgi kinnitab elektrivarustuse kvaliteedinõuded majandus- ja kommunikatsiooniminister. Kvaliteedinõuete täitmine on kohustuslik ning nende rikkumise eest on ette nähtud sanktsioonid. Kvaliteedinõuetes on esitatud nõuded teeninduse kvaliteedile ja lubatud rikkeliste ning plaaniliste katkestuste pikkuse kohta. Konkurentsiamet kontrollib kvaliteedinõuete täitmist, ettevõtjate arvestust kvaliteedinäitajate kohta ning algatab kvaliteedinõuete rikkumise korral väärteomenetluse. Vastavate kvaliteedinäitajate avalikustamine oma veebileheküljel on kohustuslik kõikidele võrguettevõtjatele.

Teeninduse kvaliteedinõuetes on esitatud tähtajad, mille jooksul peab ettevõtja vastava toimingu teostama. Võrguteenuse kvaliteedi osas on reguleeritud nii rikest põhjustatud (mitteplaanilised) kui ka plaanilised katkestused. Katkestuseks ei loeta elektrivarustuse katkemist kuni kolmeks minutiks. Vastavalt kvaliteedinõuetele on sätestatud tähtajad, mille jooksul tuleb kõrvaldada rikkest põhjustatud katkestused, seejuures on sätestatud tähtajad eraldi suve- ja talveperioodiks (vt tabel 3).

Tabel 3. Võrguteenuse kvaliteedinõuded

	Suveperiood aprill kuni september	Talveperiood oktoober kuni märts
Põhivõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	2 tundi */ 120 tundi **/ 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	
Lubatud rikkeline katkestus aastas kokku	150 tundi	
Jaotusvõrk		
Lubatud rikkeline katkestus	12 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***	16 tundi / 3 päeva sündmuse lõppemisest ***
Lubatud plaaniline katkestus	10 tundi	8 tundi
Lubatud rikkelised katkestused aastas kokku	70 tundi* / 150 tundi**	
Lubatud plaanilised katkestused aastas kokku	64 tundi	

Märkused:

* Elektritoide on tagatud kahe või enama 110 kV trafo või liini kaudu

** Elektritoide on tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu

*** Kui katkestuse põhjustas sündmus, mida võrguettevõtja objektiivselt ei suuda ära hoida ega takistada (näiteks loodusõnnetus, liinide projekteerimisnorme ületav tuul või jäide, sõjategevus), tuleb katkestus kõrvaldada 3 päeva jooksul alates selle sündmuse lõppemisest.

Kui ettevõtjad ei täida nimetatud kvaliteedinõudeid, on nad kohustatud kompensatsiooniks vähendama kliendi võrgutasu. Määrad ja kord võrgutasu vähendamise arvutamiseks on sätestatud määruse „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“ §-s 7.

Konkurentsiameti välja töötatud aruandevormi täitmine ning avalikustamine on ettevõtjatele kohustuslik. Seejuures on ettevõtjad kohustatud avalikustama informatsiooni selle kohta, mitmel korral ning mitmes liitumispunktis ei vastanud võrgukvaliteet kehtestatud nõuetele. Samuti tuleb esitada andmed selle kohta, mitmel juhul ei täidetud ettenähtud teeninduse kvaliteedinõudeid.

Andmed võrgu kvaliteedi kohta on avaldatud Konkurentsiameti kodulehel: <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/elekter/jarelevalve>. Amet võtab neid arvesse võrgutasude hinnamenetluste käigus.

Ülevaade kvaliteedinormide täitmisest 2019. aastal on kokkuvõtvalt esitatud tabelis 4. Jaotusvõrkude peale 2,4 % kõigist rikkelistest katkestustest ei vastanud kvaliteedinormile, põhivõrgu peale oli vastav protsent 2,9, kuid see moodustus ühe normi ületava katkestuse alusel.

Tabel 4. Võrguteenuse kvaliteedinormidele vastavus 2019 aastal. Allikas: Konkurentsiameti teabepäring

Katkestused	Maksimaalne aeg			KOKKU jaotusvõrgud			Elering AS, põhivõrk		
	Põhivõrk	Jaotusvõrk		Kokku	mitte-vastavus es VKN-le	vastavus es VKN-le	Kokku	mitte-vastavus es VKN-le	vastavus es VKN-le
		1.aprill-30.sept	1.okt - 31.märts						
Vääramatust jõust (nt loodusõnnetus) põhjustatud rikkeliste katkestuste arv VKN § 4 (3)	3 päeva alates sündmuse lõppemisest			109 606	11 211	98 395	0	0	0
Riketest põhjustatud katkestuste arv VKN § 4 (4;5) (va punktis 1.1 nimetatud katkestused ja (4 ¹) katkestused)	2 tundi, kui toide kahe või trafo või liini kaudu	12 tundi	16 tundi	1 108 903	26 945	1 081 958	34	1	33
	120 tunni jooksul (kui ühe trafo või liini kaudu)	120 tunni jooksul (kui toide tagatud ühe 110 kV trafo või liini kaudu)		0	0	0			
Tarbimiskohtade arv, kus aastane summaarne riketest põhjustatud katkestuste kestus ületas normi VKN § 4 (6, 6 ¹)	150 tundi	70 tundi (kuni 150 tundi, kui toide on ühe 110 kV trafo või liini kaudu)			5 279			0	
Plaaniliste katkestuste arv	kuni 10 tundi perioodil 01.04-30.09; 8 tundi perioodil 01.10.-31.03	10 tundi	8 tundi	310 205	640	309 565	19	1	18
Tarbimiskohtade arv, kus plaaniliste katkestuste aastane summaarne kestus ületas normi VKN § 4 (8)	64 tundi	64 tundi			463			2	

2019. aastal toimus Eestis mitu ulatuslikku elektrikatkestust, mis mõjutasid suurt hulka tarbijaid.

09.01.2019 toimus võrguühenduse katkestus Saaremaal Kuressaare linnas ja selle ümbruses Elektrilevi OÜ hallatavas elektrivõrgus. Katkestus mõjutas ligi 14 000 tarbijat ja kestis kokku 13 tundi ja 59 minutit (suuremas ulatuses 3 tundi ja 53 minutit). Konkurentsiamet leidis järelevõlumenetluse tulemusel, et kuigi Elektrilevi ei rikkunud määruses nr 42 "Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral" sätestatud võrguteenuse kvaliteedinõudeid võrguühenduse katkestuse kestuse osas, siis oleks saanud katkestust siiski vältida. Katkestuse põhjuseks oli Elektrilevi OÜ hooletus seoses tema töötaja ja Elektrilevi lepingulise partneri töötaja tegutsemisel juhendi „Elektripaigaldiste käidu ohutusjuhendi“ täitmisel. Sellega seoses edastas Konkurentsiamet menetluse materjalid ka Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Ametile võimalikeks edasisteks toiminguteks.

Teine suur võrguühenduse katkestus toimus Ida-Virumaal Elering AS-i võrgus. 18.05.2019 Balti alajaama avariist põhjustatud elektrikatkestus Narvas, Narva-Jõesuus ja Sillamäel ning neid ümbritsevates piirkondades kestis kokku 2 tundi ja 36 minutit (elektritarbijatele 1 tund ja 15 minutit). Samaaegselt avaldusid kaks erinevat riket, mis koosmõjus põhjustasid laiaulatusliku elektrikatkestuse ning mille tulemusena oli rivist väljas kaks 330 kV liini. Konkurentsiamet teostas antud katkestuse osas järelevõlumenetluse, mille käigus tuvastas, et Elering AS ei rikkunud võrguühenduse kvaliteedinõudeid ning arvestades valitsenud tingimusi oli Elering AS-i tegevus rikke kõrvaldamisel operatiivne. Siiski oleks olnud elektrikatkestus ennetatav, kui eelnevalt oleks teostatud põhjalikumad kontrolli releekaitse kõigile funktsioonidele. Lisaks soovitas Amet kaaluda suurematesse alajaamadesse videokaamerate paigaldamist ja suurema arvulist dispetšerite valvevahetust elektrisüsteemi peale, et tagada süsteemi operatiivne juhtimine igal ajahetkel.

Kolmas ulatuslik elektrikatkestus toimus Võrus ja selle lähiümbruses. 27.10.2019 lülitusid välja Elering AS-ile kuuluva Võru alajaama I ja II latisektsioonid ning nendega ühendatud seadmed. Samuti lülitus välja Võru alajaamaga ühendatud Soo 110 kV alajaam, Ruusmäe 110 kV alajaam, Rõuge 110 kV alajaam ning Sõmerpalu alajaamast 110 kV liini Sõmerpalu-Võru (L143A) võimsuslüli. Väljalülitumise põhjustas tugeva tuulega Võru alajaama juhtimishoone katuse ja katusekinnituskonstruktsioonide purunemine (st katuseroovitus koos katusepleki ja soojustusega) ning katusedetailide ja materjalide langemine alajaama seadmetele. Samal ajal toimusid rikked ka Elektrilevi OÜ elektrivõrgus, mille peamiseks põhjuseks olid tormi tõttu õhuliinidele langenud puud. Konkurentsiamet tuvastas järelevõlumenetluse käigus, et nii Elering AS kui Elektrilevi OÜ rikkusid majandus- ja kommunikatsiooniministri 06.04.2005 määrusega nr 42 "Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral" sätestatud nõudeid võrguühenduse katkestuse kestuse osas ning maksid tarbijatele kompensatsiooni.

Seoses Võru ja selle lähiümbruse katkestuste järelevõlumenetlusega, mis viidi läbi 2020. aasta esimeses pooles, tuvastas Konkurentsiamet ka määruses „Võrguteenuste kvaliteedinõuded ja võrgutasude vähendamise tingimused kvaliteedinõuete rikkumise korral“² aspekte, mis ameti hinnangul vajaksid antud määruses täiendamist/ajakohastamist. Konkurentsiameti hinnangul ei taga vastav määrus piisavas mahus ja ulatuses tarbijatele hüvitist kvaliteedinormide rikkumisel, ega piisavat stiimulit võrguettevõtjatele kvaliteedi tagamiseks vastavalt normidele, kuna määruses kasutatavad määrad pärinevad aastast 2005. Seega Konkurentsiamet leidis järelevõlumenetluse tulemusena, et

² Majandus- ja kommunikatsiooniministri 06.04.2005 määrus nr 42, RT I, 21.10.2016.5. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/121102016005>

2005. aastast vastavas määruses toodud võrgutasude vähendamise määrad kvaliteedi rikkumise korral tuleb ajakohastada ning samuti tuleb üle vaadata põhimõtted, kui kaua võivad lubatud katkestused kesta. Samuti peab üle vaatama korra, kuidas elektrivarustuse kvaliteedi rikkumise korral võrgutasude vähendamisi arvestatakse.

Sellega seoses esitas Konkurentsiamet ettepanekud määruse ajakohastamiseks Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumile ja Justiitsministeriumile.

(<https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-teeb-ettepaneku-elektrikatkestuste-huvitamise-susteemi-muutmiseks>).

Konkurentsiameti järelevalvemenetlustega on võimalik tutvuda Konkurentsiameti veebilehel: <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/elekter/jarelevalve> .

Põhivõrguettevõtjaga uue võrguühenduse loomisele ja piiriüleste võrguühenduste remondile kuluv aeg

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud Võrgueeskirjaga. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Juhul, kui klient soovib liituda piirkonnas, kus võrguettevõtja võrgus puudub vajalik edastamisvõimsus ning klient ei aktsepteeri liitumispakkumist koos võrgu ümberehituse või tugevdamise kuludega, teatab võrguettevõtja liitumise võimatusest olemasoleva võrguga kliendile ja Konkurentsiametile 30 päeva jooksul kliendilt liitumistaotluse saamisest arvates. Juhul, kui taotluses esitatud andmed on puudulikud või ei vasta nõuetele, teatab võrguettevõtja sellest kliendile 10 tööpäeva jooksul liitumistaotluse saamisest ning kliendil on 15 tööpäeva aega arvates võrguettevõtjalt vastava teate saamisest viia oma taotlus nõuetele vastavusse. Liituja elektripaigaldise võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmib võrguettevõtja liitujaga liitumislepingu.

Elektrituru toimimiseks on vajalik, et turuosalisel omaksid varakult andmeid elektriühenduste võimsuse ja võimalike katkestuste kohta. Põhivõrguettevõtja on kohustatud avalikustama teabe piiriüleste edastamisvõimsuste kohta ja piirangud edastamisvõimsusele seoses kavandatud seisakute ja remonttöödega. Tabelis 5 on toodud Elering AS-i poolt esitatud andmed aastatel 2016-2019 võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud ajalisest kestvusest.

Tabel 5. Elering AS poolt võrkudevaheliste ühenduste loomisele ja remondile kulutatud aeg

Liin	Katkestuse kestus (tunnid), 2016	Katkestuse kestus (tunnid), 2017	Katkestuse kestus (tunnid), 2018	Katkestuse kestus (tunnid), 2019
L301 Tartu – Valmiera	159,45	227,09	33,5	257,00
L354 Tsirguliina – Valmiera	49,91	106	447,38	797,00
L358 Tartu – Pihkva	328,75	3312,18	388,32	566,00
L373 Eesti EJ – Kingissepp	732,25	86,08	284,62	135,00
L374 Balti AJ - Leningradskaja	1302,73	355,02	325,33	120,00
L677 Tsirguliina – Valka	226	1134,28	523,40	579,00
L683 Ruusmäe – Aluksne	575,85	203,02	237,80	71,00
LN3	0	7,01	0,00	0,00

Kokku	3374,95	5430,68	2240,35	2525,00
s.h. naabersüsteemide tellimus	2862,22	5038,22	1697,6	1305,00
Estlink 1	123	133	643	139
Estlink 2	376	14	136	218

2016. aastal esines võrkudevahelistes ühendustes katkestusi põhivõrgus 3374,95 tunnil, 2017. aastal 5430,68 tunnil, 2018. aastal tunnil 2240,35 ja 2019. aastal 2525,00 tunnil. Elektrivõrgu katkestused tulenevad peamiselt võrgu riketest (tingitud vanadest ja amortiseerunud liinidest, esinenud tormidest) ja võrgu remont- ja hooldustöödest.

2.1.4 Taastuenergia

09.07.2018 jõustunud elektrituruseaduse muudatusega muudeti taastuvast energiaallikast ja tõhusa koostootmise režiimil toodetud elektrienergia toetuskeemi põhimõtteid. Kaotati ära uutele taastuvelektri tootjatele seni makstav toetus iga toodetud energiaühiku kohta ning see asendati oksjonipõhise toetussüsteemiga. Eesmärk oli muuta toetuskeem tarbijale vähem koormavaks, sidudes toetuste maksmine riigi võetud taastuvast energiaallikast elektrienergia tootmise eesmärgiga ning toetuse saamine vähempakkumise võitmisega. Lisati erand väiketootjatele – oksjoni korras makstakse toetust tootjatele, mille elektriline võimsus on suurem kui 50 kW ja väiksem kui 1 MW, eesmärgiga suurendada sellist tootmisseedet kasutavate tootjate iga-aastast elektrienergia tootmist aastatel 2019–2021 5 GWh võrra.

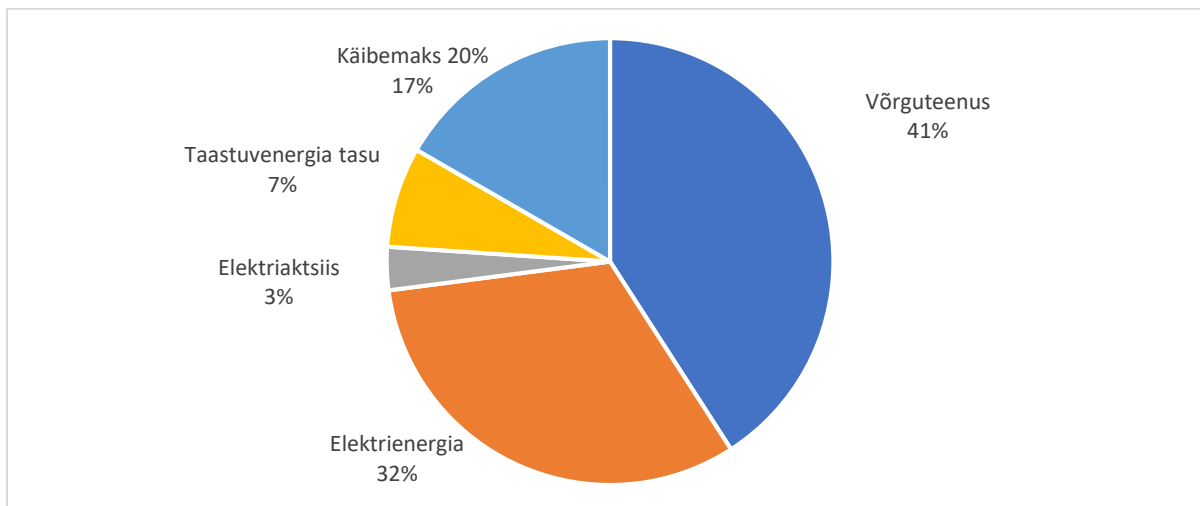
2019. aastal viidi läbi esimene taastuvast energiaallikast elektrienergia vähempakkumine, pakkumuse esitamise tähtaeg oli 18.03.2020. Vähempakkumise eesmärgiks oli saada turule täiendavalt 5 GWh/a ulatuses taastuvast energiaallikast energiat, mis on toodetud tootmisseedmega, mille elektriline võimsus on vahemikus 50 kW kuni 1 MW. Toimumas on teine vähempakkumine, mille pakkumise esitamise tähtaeg on 14.09.2020.

2020. aastal lõppes ka alla 50 kW tootmisseedmete toetuskeem. See tähendab, et toetusele oli võimalik kandideerida kuni 2020. aasta lõpuni. Need tootmisseedmed, mis toetusele veel käesoleva aasta jooksul kvalifitseeruvad, saavad toetust jätkuvalt 12 aasta vältel, kuid alates 2021. aastast enam alla 50 kW tootmisseedmega toetusele kandideerida ei saa.

Seega, vaatamata oksjonite süsteemile üleminekule ja otsetoetuste skeemi lõpetamisele, saavad osad tootjad veel toetusi vana skeemi kohaselt kuni 12 aasta jooksul. Otsetoetuste skeemi täielik lõpetamine seega veel kestab.

Eestis tuleb taastuenergia toetus tarbijatelt, kes maksavad igas kuus elektri võrguteenuse eest, millele lisandub vastavalt tarbitud elektri kogusele taastuenergia tasu. Tarbijad on taastuenergia eest maksnud alates 2007. aastast, kui muudeti elektrituruseadust, mis kehtestas taastuenergia tootjatele toetused. Kui 2007. aastal oli väljamakstav taastuenergia toetus tarbija poolt 1,39 €/MWh, siis 2020. aastal on tarbija väljamakstav toetus summas 11,3 €/MWh. Seega on taastuenergia toetus selle aja jooksul tõusnud üle 7 korra.

Vaadates tarbija panustamist taastuenergiasse 2019. aasta andmete põhjal, siis on taastuenergia tasu osakaal tarbija elektriarvel 7%, mis näitab, et see tasu mõjutab tarbija elektriarve suuruse kujunemist (vt joonis 4). Kuna taastuenergia tasu võetakse tarbitud võrguteenuse mahu põhised, siis maksab tarbija suurema tarbimise puhul ka selle võrra rohkem taastuenergia tasu.

Joonis 4. Taastuenergia tasu osakaal elektritarbija hinnas

Kui teha lihtsustatud näide - kui tarbija elektriarve (sh elektrienergia, võrguteenus, taastuenergia tasu, elektriaktsiis, käibemaks) on 25 eurot kuus, saame 2019. aasta andmete põhjal öelda, et taastuenergia tasu moodustas koguarvest umbkaudu 1,75 eurot kuus.

2.1.5 Võrgule juurdepääs ja võrguteenuse hinnaregulatsioon

Elektrituruseadusest lähtuvalt rakendatakse regulatsiooni ühetaoliselt kõikidele võrguettevõtjatele, olenemata nende suuruselt. Eestis oli 2019. aastal 33 jaotusvõrguettevõtjat ja üks põhivõrguettevõtja.

Konkurentsiamet koostööstab eraldi alljärgnevad võrgutasud ning meetodikad:

- võrguteenuse tasud (edastamise ja püsiühenduse kasutamise tasu);
- võrguettevõtja osutatavad lisateenused (näiteks peakaitsme vahetus või plommimine tarbija juures jt teenused);
- liitumistasu arvutamise meetodika;
- bilansienergia hinnametoodika.

Koostööstamisele ei kuulu bilansienergia hind ning tasu elektrienergia transiidi eest, kuid ametil on kohustus kontrollida nimetatud tasude põhjendatust ehk rakendada nn *ex-post* regulatsiooni.

Kuigi määruse (EÜ) nr 2099/943 artikkel 18 punkt 3 lubab ka tootjalt võtta ülekandetasu, ei ole Eestis seda võimalust seni rakendatud.

Hindade koostööstamine toimub vastavalt ettevõtja taotlusele ehk vastavalt seadusele on ettevõtjal alati võimalus esitada taotlus uute võrgutasude koostööstamiseks. Uued võrgutasud tuleb koostööstada juhul, kui ettevõtja leiab, et koostööstuse aluseks olnud kulud, kapitalikulu ja põhjendatud tulukus ei taga enam võrgutasude vastavust Elektrituruseaduses § 71 nimetatud nõuetele. Vajadusel on Konkurentsiametil õigus kontrollida, kas kehtivad võrgutasud vastavad seadusele. Selleks, et tagada võrguettevõtjatele võimalus seada pikaajalisi seada eesmärke, kavandada võrguettevõtja tööd ja seaduses seatud kohustuste täitmine, vaatab Konkurentsiamet hinnamenetluse käigus üle võrguettevõtja investeeringud.

Konkurentsiameti meetodilised juhendid „Elektrienergia võrgutasude arvutamise ühtne meetodika“, ja „Juhend kaalutud keskmise kapitali hinna leidmiseks“ on avaldatud ameti kodulehel.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuste hinnaregulatsioonis on tulenevalt Euroopa regulatsioonist mõningad erinevused. Kuna põhivõrguettevõtjatel tekib lisakulu/tulu tulenevalt transiidist, siis on EL-i riikide põhivõrguettevõtjate vahel moodustatud nn kompensatsioonifond (ITC fond), millesse panustavad kõik põhivõrguettevõtjad ning sellest kompenseeritakse vastavalt transiidis osalevate põhivõrkude kulud. Muuhulgas sätestab määruse artikkel 4 punkt 3, et võrgutasude kehtestamisel võetakse arvesse maksed ja laekumised, mis tulenevad põhivõrguettevõtjate vahelisest hüvitismehhanismist³. Kuna nimetatud määruse täitmine on Eestile kohustuslik, võtab Konkurentsiamet põhivõrguettevõtjale võrgutasude kooskõlastamisel arvesse ka nimetatud hüvitismehhanismist tulenevaid kulusid.

Põhivõrguettevõtja võrguteenuse hinnaregulatsioonis on ka arvestatud piiriüleste võrkude ühendusest saadavaid ülekoormusetulusid.

Elektrilevi OÜ võrgutasud

Konkurentsiamet kooskõlastas 01.10.2018. aastal ettevõtja võrgutasud, mis hakkasid kehtima 01.01.2019.

Imatra Elekter AS võrgutasud

Konkurentsiamet kooskõlastas 30.07.2019 ettevõtja võrgutasud, mille keskmine tõus oli 4,2%.

Elektrivõrguga liitumise tasud

Elektrivõrguga liitumine on reguleeritud elektrituruseaduse § 42 lõike 2 alusel välja töötatud ja Vabariigi Valitsuse määrusega nr 184 kehtestatud võrgueeskirjaga. Võrgueeskirja 5. peatükk sätestab nõuded kliendi elektripaigaldise võrguettevõtja elektri jaotusvõrguga ühendamiseks. Põhivõrguga liitumiseks tuleb Elering AS-ile esitada liitumistaotlus, mille alusel väljastatakse taotlejale 90 päeva jooksul liitumispakkumine. Jaotusvõrguettevõtja teeb liitumispakkumuse 30 päeva jooksul alates taotluse saamisest või põhivõrguettevõtja vajaliku toimingute teostamisest.

Liitumispakkumine peab sisaldama kliendile kuuluva elektripaigaldise liitumis- või mõõtepunkti asukohta, liitumistasu suurust ja tasu kujunemise kalkulatsiooni, võrguga ühendamise tingimusi ning liitumislepingu muutmise või lõpetamise tingimusi. Põhivõrguga liitumise tasu määratakse kulupõhiselt vastavalt võrgueeskirjas toodud põhimõtetele. Võrguga ühendamise eest võetavat liitumistasu arvutades lähtutakse ühendamiseks tehtud põhjendatud kulutustest. Liitumistasu hulka arvatakse uue tarbimisvõimsuse ühendamiseks või olemasolevate tarbimistingimuste muutmiseks vajalikud ja põhjendatud kulud, sealhulgas uute elektripaigaldiste ehitamise ja olemasolevate elektripaigaldiste ümberehitamise kulud. Siinkohal olgu selgitatud, et jaotusvõrguga liitumise tasu arvutatakse vastavalt Konkurentsiametiga kooskõlastatud liitumistasu arvutamise meetodikale. Meetodika koostamiseks on Konkurentsiamet avaldanud oma veebilehel meetodilise juhendi „Juhend elektrivõrgu liitumistasu ning tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu meetodika kooskõlastamiseks.“

Konkurentsiamet kooskõlastas 30.05.2019 Elering AS- i elektri põhivõrguga liitumise tüüptingimused ja 03.06.2019 Elering AS-i liitumistasu ja tarbimis- või tootmistingimuste muutmise tasu arvutamise meetodika. 19.07.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet uued Elektrilevi OÜ liitumislepingu tüüptingimused.

³ Inglise keelses määruses on kasutusel termin *Inter-Transmission System Operator Compensation Mechanism*. Levinud ka lühend *ITC*.

2.1.6 Bilansiteenused

Elektrituruseaduse ning võrgueeskirjaga on detailselt sätestatud bilansivastutuse regulatsioon, mille kohaselt on iga turuosaline vastutav oma bilansi eest. Põhivõrk vastutab kogu süsteemi bilansi eest ning turul võivad tegutseda mitmed bilansihaldurid. Bilansi tasakaalustamiseks ostab või müüb põhivõrk bilansienergiat. Bilansienergia hinna arvutamise meetodika ning bilansilepingu tüüptingimused, samuti reguleerimislepingu tüüptingimused tuleb eelnevalt kooskõlastada Konkurentsiametiga. Bilansienergia hinna kujundamisel on põhivõrk kohustatud ostma või müüma elektrienergiat kõige soodsama võimaliku hinnaga.

Alates 01.01.2017 on kõik tarbimiskohad varustatud kauglugemist võimaldavate seadmetega ning kogu mõõtmise korraldus toimub *on-line* põhimõttel. Bilansi selgitamiseks vajalikud mõõdetud terved kogutakse mõõtepunktidest, mille edastavad Andmelattu kõik Eestis tegutsevad võrguettevõtjad.

Alates 01.01.2018 rakendatakse Eesti, Läti ja Leedu elektrisüsteemides koordineeritud bilansijuhtimist. Eestit, Lätit ja Leedut vaadeldakse ühtse bilansipiirkonnana ning üks Balti süsteemihalduritest vastutab kogu Baltikumi summaarse bilansi tasakaalustamise eest. Koordineeritud bilansipiirkonna eesmärgiks on suurendada elektrisüsteemi juhtimise kuluefektiivsust sh vähendada Baltikumi süsteemivälist eabilanssi.

Vastavalt elektrituru toimimise põhimõtetele peab iga turuosaline tagama, et tema poolt võrku antud ja/või ostetud elektrienergia kogus oleks igal kauplemisperioodil võrdne tema poolt võrgust võetud ja/või müüdud elektrienergia kogusega. Väiketarbijate bilansi eest vastutab jaotusvõrguettevõtja. Suurima bilansihaldurina pakub teenust Eesti Energia AS, kelle kõrval tegutseb veel seitse bilansihaldurit. Eestis registreeritud elektri bilansihaldurid on järgnevad:

- [Alexela Energia AS](#)
- [Axpo Nordic AS](#)
- [Eesti Energia AS](#)
- [Elektrum Eesti OÜ](#)
- [Fortum Eesti AS](#)
- [INTER RAO Eesti OÜ](#)
- [Nordic Power Management OÜ](#)
- [Scener OÜ](#)

2019. aastal menetletud bilansiteenusega seotud tüüptingimused ja meetodikad:

Bilansilepingu tüüptingimused

2018. aastal esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks bilansilepingu tüüptingimused. Amet kooskõlastas nimetatud tüüptingimused 27.02.2019 otsusega nr 7-10/2019-001. Tüüptingimused on leitavad Elering AS-i kodulehel:

https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Elering_elektrienergia%20bilansilepingu%20t%C3%BC%C3%BCptingimused_05.2019.pdf

Reguleerimislepingu tüüptingimused

2018. aastal esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks reguleerimisteenu osutamise lepingu tüüptingimused, mille amet kooskõlastas 21.05.2019 otsusega nr 7-26/2019-008. Tüüptingimused on leitavad Elering AS-i kodulehel:

<https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Elering%20elektrienergia%20reguleerimislepingu%20t%C3%BC%C3%BCptingimused.pdf>

Bilansienergia hinna arvutamise meetodika

2018. aasta lõpus esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks uue bilansienergia hinna arvutamise meetodika. Amet kooskõlastas nimetatud bilansienergia hinna arvutamise meetodika 30.12.2019 otsusega nr 7-10/2019-013 ning rakendamisega alates 01.01.2021. Meetodika on vaidlustatud kohtus ning otsust selle kohta veel ei ole. Bilansiteenuse hinna arvutamise ühtne meetodika on leitav Elering AS-i kodulehelt: https://elering.ee/sites/default/files/2020-06/Bilansiteenuse%20hinna%20arvutamise%20%C3%BChzne%20meetodika_2020.pdf

Elektrisüsteemi bilansi tagamise ehk tasakaalustamise eeskirjad

26.08.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks elektrisüsteemi bilansi tagamise ehk tasakaalustamise eeskirjad, mis sätestavad süsteemi tunnisese reguleerimise põhimõtted. Konkurentsiamet kooskõlastas antud eeskirja 31.12.2019 otsusega nr 7-10/2019-014 ja eeskiri on leitav Elering AS-i kodulehelt:

<https://elering.ee/sites/default/files/2020-01/Elektris%C3%BCsteemi%20bilansi%20tagamise%20ehk%20tasakaalustamise%20eeskirjad.pdf>

2.1.7 Piiriülesed küsimused

Eestil on naaberriikidest elektriühendused Venemaa, Läti ja Soomega. Eesti elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 2. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart on toodud joonisel 5. Samas tuleb märkida, et Soome kuulub põhjamaade elektrisüsteemi Nordel, mis ei ole sünkroniseeritud Venemaa ja Balti riikide elektrisüsteemide ühendusega BRELL, kuhu kuulub Eesti.

Joonis 5. Balti riikide ja Venemaa loodeosa elektrisüsteemi kaart. Allikas: Elering AS

Eestil on kolm 330 kV vahelduvvoolu õhuliini ühendust (500-650 MW) Venemaaga, kaks 330 kV õhuliini (500-900 MW) Lätiga ning kaks alalisvooluühendust Soomega (350 MW ja 650 MW). Olenevalt elektrivõrgus aset leidvatest remonttöödest ja välisõhutamperatuurist, võib Eesti ja Läti vaheline ülekandevõimsus väheneda. Võimsused, mida on maksimaalselt võimalik impordida ja eksportida, sõltuvad ühelt poolt liinide tehniliselt läbilaskevõimel ja teiselt poolt režiimiarvutuste käigus välja selgitatud süsteemi stabiilsuse piirist. Kumb neist kahest on väiksem, määrab lõpliku piirangu.

Euroopa Liidu võrgueeskirjadest tulenev regulatsioon ja selle rakendamine

CACM regulatsioon⁴

Ülekandevõimsuse arvutamise ja jaotamise reegleid puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2015/1222, 24. juuli 2015, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise ja ülekoormuse juhtimise suunised.

CACMist tulenevad alljärgnevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

1. Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjate koormuste koordineeritud ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise meetodika, CACM artikkel 35 lõike 1 järgi:
20.03.2018 said Balti võimsusarvutuse ala reguleerivad asutused põhivõrguettevõtjatel ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise meetodika (CRC meetodika) ettepaneku. 17.01.2019 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid meetodika heaks.

⁴ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32015R1222>

Metoodika on avaldatud:

<https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20CCR%20koormuste%20koordineeritud%20%C3%BCmberjaotamise%20ja%20vahetuskauba%20tegemise%20metoodika.pdf>

2. Balti võimsusarvutuse ala põhivõrguettevõtjate koormuste ümberjaotamise ja vahetuskauba tegemise kulude jagamise metoodika (CRC CS metoodika), CACM artikkel 74 lõike 1 järgi.

20.12.2018 said Balti võimsusarvutusala regulaatorid ühise koordineeritud kulude jagamise meetodi ettepaneku. 17.06.2019 kinnitasid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika. Metoodika on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/attachments/13122018_MCRCCS_Article_74_re-draft_final.pdf

3. Piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepanek (MNA ettepanek), CACM artikkel 45 ja 57 järgi.

30.11.2017 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks piirkonnaülese võimsuse jaotamise ja muude toimingute ettepaneku. 19.04.2018 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika heaks. Metoodikaga nähti ette Multi elektribörsi põhimõtete juurutamine (edaspidi MNA projekt) regioonis 2019. jaanuaris. 21.12.2018 esitasid Balti võimsusarvutusala põhivõrguettevõtjad Balti võimsusarvutusala regulaatoritele metoodika muudatusettepaneku, kus palusid MNA projekti tähtaega pikendada 2019 jaanuari asemel 2019 juunini.

15.01.2019 kinnitasid Balti võimsusarvutusala regulaatorid metoodika muudatuse, millega tõsteti MNA projekti planeeritav lõpp 2019. aasta juunisse. Metoodika on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20MNA%20parandatud%20ettepanek%200122018.pdf>

12.06.2019 esitasid Balti põhivõrguettevõtjad regulaatoritele uuesti muudetud MNA ettepaneku, millega teavitati, et EPEX SPOT SE ei plaani liituda Balti elektrituruga 2019. aasta jooksul, seetõttu pole võimalik MNA projekti elluviimine varasemalt planeeritud tähtajaks.

04.06.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile täienduse muudetud MNA ettepaneku osas, millega täpsustati, et põhivõrguettevõtjate ja elektribörsside vahel sõlmitav Balti MNA koostööleping avalikustatakse põhivõrguettevõtjate kodulehel ja vastavas lepingus pannakse paika MNA projekti lõpptähtaeg. 08.07.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet täiendatud muudetud MNA ettepaneku.

Metoodika on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Baltic%20MNA%20proposal%20amended%20V2%20Jul2019.pdf>.

4. Ühtse järgmise päeva turu mehhanismi ja ühtse päevasise turu mehhanismi piirkondlike kulude jaotamine (XBID LIP 13), CACM artikkel 80 lõike 4 järgi.

26.06.2019 said Balti võimsusarvutusala regulaatorid ühtse järgmise päeva turu mehhanismi ja ühtse päevasise turu mehhanismi piirkondlike kulude jaotamise ettepaneku (XBID LIP 13 ettepaneku).

13.05.2020 kiitsid Balti võimsusarvutusala regulaatorid XBID LIP 13 ettepaneku heaks.

5. Määratud elektriturukorraldaja European Market Coupling Operator AS (EMCO, praegune nimi Nord Pool European Market Coupling Operator AS) kooskõlastamine, CACM artikli 4 järgi.

11.06.2019 esitas EMCO Konkurentsiametile taotluse sooviga enda määramist ühtse järgmise päeva turu mehhanismi ja ühtse päevasise turu mehhanismi määratud elektriturukorraldajaks Eestis. Konkurentsiamet kontrollis koos teiste Balti riikide reguleerivate asutustega taotluse nõuetekohasust ja leidis, et EMCO täidab CACM artikkel 6 lõike 1 punktides a, b, c, d, e, f, g ja j ning CACM artikkel 6 lõikes 2 seatud nõudeid. 11.12.2019 määras Konkurentsiamet EMCO Eestis elektriturukorraldajaks päev-ette ja päevasisesel turul tähtajatult.

Üle-euroopalised CACM-ist tulenevad metoodikad, mis olid 2019. aastal arutlusel:

1. Päevasise võimsuse hinna määramise meetod (IDCZCP) kooskõlas CACM artikli 55 lõikega 1

14.08.2017 esitas Elering AS ettepaneku Konkurentsiametile kooskõlastamiseks. Kuna riiklikud reguleerivad asutused ei jõudnud kokkuleppele meetodika ettepaneku osas, siis saadeti see ACER-isse otsuse vastuvõtmiseks. 24.01.2019 tegi ACER otsuse No 01/2019.

2. Ühtse järgmise päeva turu mehhanismist tulenevate graafikujärgsete vahetuste arvutamise meetodika, CACM artikkel 43 lõike 1 järgi (DA SEC ettepanek)

28.02.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks ühtse järgmise päeva turu mehhanismist tulenevate graafikujärgsete vahetuste arvutamise meetodika ettepaneku. 14.02.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku.

Meetodika on avaldatud:

<https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Meetodika%20j%C3%A4rgmise%20p%C3%A4eva%20graafikuj%C3%A4rgsete%20vahetuste%20arvutamiseks%20DA%20SchExc.pdf>

3. Ühtse päevasise turu mehhanismist tulenevate graafikujärgsete vahetuste arvutamise meetodika, CACM artikkel 56 lõike 1 järgi (ID SEC ettepanek)

28.02.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks ühtse päevasise turu mehhanismist tulenevate graafikujärgsete vahetuste arvutamise meetodika ettepaneku. 13.03.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku.

Meetodika on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/attachments/ID%20Scheduled%20Exchanges%20Calc%20Methodology_for_amendments%20resubmission_clean.pdf

FCA regulatsioon⁵

Võimsuse piirkonnaülese jaotamise kohta forvardturul puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2016/1719, 26. september 2016, millega kehtestatakse võimsuse jaotamise forvardturu eeskiri:

FCA-st tulenevad üle-euroopalised meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

1. Võimsusjaotustulu jagamise meetodika, FCA artikkel 57 lõike 1 järgi (CID FCA ettepanek).

01.06.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks võimsusjaotustulu jagamise meetodika ettepaneku. 14.06.2019 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku.

Meetodika on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/attachments/FCA-CID%20Methodology_forSubmission.pdf

FCA-st tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

2. Võimsuse jaotamisel forvardturul saadava võimsusjaotustulu jagamise meetodika, FCA artikkel 16 järgi (LT CS ettepanek).

15.07.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks meetodika ettepaneku piirkonnaülese võimsuse jagamiseks pikkade ajavahemike korral. Meetodika ettepanek esitati kooskõlastamiseks ainult Eesti ja Läti riiklikele reguleerivatele asutustele. 02.01.2020 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku. Meetodika on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/2020-03/Baltic_CCR_LTCCM_SPL.pdf

3. Võimsuse arvutamise meetodika, FCA artikkel 10 lõike 1 järgi (LT CCM ettepanek)

15.07.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks võimsuse arvutamise meetodika ettepaneku pikkade ajavahemike jaoks asjaomases alas.

12.12.2019 edastas Konkurentsiamet Elering AS-ile kirja muudatuste tegemiseks meetodika ettepanekusse. 18.03.2020 esitas Elering AS Konkurentsiametile muudetud meetodika ettepaneku.

Kuna asjaomases alas olevad reguleerivad asutused ei jõudnud kokkuleppele meetodika ettepaneku osas, siis saadeti see 18.05.2020 ACER-isse otsuse vastuvõtmiseks. 17.11.2020 tegi ACER otsuse Nr

⁵ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv%3AOJ.L_.2016.259.01.0042.01.ENG

27/2020 ja see on avaldatud:
https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions/ACER%20Decision%2027-2020%20on%20Baltic%20LT%20CCM.pdf

SOGL regulatsioon⁶

Elektri ülekandesüsteemi käidueskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2017/1485, 2. august 2017, millega kehtestatakse elektri ülekandesüsteemi käidueskiri.

SOGL-ist tulenevad üle-euroopalised meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

1. Andmevahetusega seotud korralduslike nõuete, ülesannete, kohustuste ja andmevahetuse kvaliteeti puudutav meetodika kooskõlas SOGL artikli 40 lõikega 6 (KORRR).

29.03.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks KORRR meetodika ettepaneku, mis käsitleb peamisi korralduslikke nõudeid, ülesandeid ja kohustusi seoses andmevahetusega.

17.01.2019 Konkurentsiamet kooskõlastas meetodika.

Meetodika on kättesaadav:

https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/Network%20codes%20documents/Implementation/sys/1.a.180227_KORRR_final.pdf

2. Talituskindluse analüüsi kooskõlastamise meetodika ettepanek (CSA) kooskõlas SOGL artikli 75 lõikega 1.

30.07.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile talituskindluse analüüsi kooskõlastamise meetodika ettepaneku. Kuna riiklikud reguleerivad asutused ei jõudnud ühisele kokkuleppele, siis 21.12.2018 edastasid nad meetodika ettepaneku menetlemiseks ACER-sse. 19.06.2019 tegi ACER otsuse No 07/2019 ja see on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Annex%20I%20-%20ACER%20Decision%20on%20CSAM.pdf>

3. Meetodika ressursside olulisuse hindamiseks seoses seisakute kooskõlastamisega (RAOC) kooskõlas SOGL artikli 84 lõikega 1.

30.07.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile meetodika ressursside olulisuse hindamiseks seoses seisakute kooskõlastamisega. Kuna riiklikud reguleerivad asutused ei jõudnud ühisele kokkuleppele, siis 21.12.2018 edastasid nad meetodika ettepaneku menetlemiseks ACER-sse. 19.06.2019 tegi ACER otsuse Nr 08/2019 ja see on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Annex%20I%20-%20ACER%20Decision%20on%20RAOCM.pdf>

SOGL-ist tulenevad alljärgnevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

4. Iga võimsusarvutusala piirkondliku talituskindluse kooskõlastamise sätted kooskõlas SOGL artikliga ja koordineerimise korraldamine kooskõlas SOGL artikliga 76 (ROSC ettepanek). 19.12.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile meetodika kooskõlastamiseks. 14.10.2020 kooskõlastasid Balti võimsusarvutusala piirkonna reguleerivad asutused meetodika ettepaneku. Meetodika ootab avaldamist Elering AS-i lehel.

EBGL regulatsioon⁷

Elektrisüsteemi tasakaalustamise eeskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni määrusest (EL) 2017/2195, 23. november 2017 (EBGL regulatsioon).

⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1485>

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R2195>

EBGL-ist tulenevad üleeuroopalised meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

1. 20.12.2018 esitas Elering AS konkurentsiametile kooskõlastamiseks meetodika ettepanekud EBGL artiklite 20, 21, 30 lõigete 1 ja 3, 50 lõike 1, 29 lõike 3 ja 52 lõike 2 alusel.

- a) EBGL artikkel 20 meetodika ettepanek sisaldab üleeuroopalise käsitsi käivitavate sageduse taastamise reservide platvormi loomiseks ühiseid nõudeid ja põhimõtteid (mFRR IF ettepanek).
- b) EBGL artikkel 21 meetodika ettepanek sisaldab üleeuroopalise automaatselt käivitavate sageduse taastamise reservide platvormi loomiseks ühiseid nõudeid ja põhimõtteid (aFRR IF ettepanek).
- c) EBGL artikli 30 lõigete 1 ja 3 meetodika ettepanek sisaldab üleeuroopaliste sageduse taastamise reservide platvormi loomiseks ühiseid hinnaarvutamise nõudeid ja põhimõtteid (PP ettepanek).

Eelnimetatud meetodikate ettepanekute menetlemisel ei jõudnud riiklikud reguleerivad asutused ühisele kokkuleppele ja edastasid need 23.07.2019 otsuste tegemiseks ACER-isse.

Kõigi kolme meetodika ettepaneku osas tegi ACER 24.01.2020 otsused vastavalt No 03/2020, No 02/2020 ja 01/2020. Otsused on avaldatud:

https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Pages/Individual-decision.aspx#

- d) EBGL artikli 50 lõike 1 meetodika ettepanek sisaldab bilansiselgituse reegleid planeeritud energiavahetusele sageduse taastamise reservide ja eabilansi saldeerimise osas.
- e) EBGL artikli 29 lõike 3 meetodika ettepanek sisaldab eesmärgi määratlust sageduse taastamise reservide käivitamisel (APP ettepanek).
- f) EBGL artikli 52 lõike 2 meetodika ettepanek sisaldab bilansiselgituse harmoniseerimise reegleid bilansihalduritele (ISH ettepanek).

Nimetatud meetodikate ettepanekute menetlemisel ei jõudnud riiklikud reguleerivad asutused ühisele kokkuleppele ja 14.01.2020 edastasid need otsuste tegemiseks ACER-isse.

Kõigi kolme meetodika ettepaneku osas tegi ACER 15.07.2020 otsused vastavalt No 17/2020, No 16/2020 ja 18/2020. Otsused ja meetodikad (lisadena) on avaldatud:

https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Pages/Individual-decision.aspx#

2. Üleeuroopalise platvormi loomise ettepanek eabilansi saldeerimise protsessiks kooskõlas EB artikliga 22 (INIF ettepanek)

22.11.2018 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

28.12.2019 saatsid riiklikud reguleerivad asutused ettepaneku edasi ACERile kooskõlastamiseks, kuna ei jõudnud ettepaneku osas kokkuleppele.

24.06.2020 kooskõlastas ACER meetodika ettepaneku. Meetodika on kättesaadav:

https://acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C12/ACER%20Decision%20on%20INIF%20Annex%201.pdf

EBGL-ist tulenevad regionaalsed meetodikad ja otsused, mis olid 2019. aastal arutlusel:

3. 11.06.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks sünkroonlasse kuuluvate põhivõrguettevõtjate meetodika ettepaneku kavatsamatute energiavahetuste bilansiselgituse ühtsete reeglite loomiseks kooskõlas EBGL artikli 51 lõikega 1. 15.04.2020 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku.

4. 20.06.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks asünkroonselt ühendatud põhivõrguettevõtjate poolt välja töötatud meetodika ettepaneku sünkroonlasse kuuluvate

põhivõrguettevõtjate vahel kavatsematute energiavahetuste bilansiselgituse ühtsete reeglite loomiseks (EBGL artikkel 51 lõige 2). 27.01.2020 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku. 5. 20.06.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks asünkroonselt ühendatud põhivõrguettevõtjate poolt välja töötatud meetodika ettepaneku sünkroonalasse kuuluvate põhivõrguettevõtjate vahel kavatsetud energiavahetuste bilansiselgituse ühtsete reeglite loomiseks tulenevalt sageduse hoidmise protsessist ja koormuse muutmise piirangutest (EBGL artikkel 50 lõikega 4). 29.05.2020 kooskõlastas Konkurentsiamet meetodika ettepaneku.

6. Meetodika iga võimsusarvutusala piirkonnaülese võimsuse turupõhiseks jaotamiseks kooskõlas EB artikli 41 lõikega 1 (MB-CZCA ettepanek)

18.12.2019 esitas Elering AS meetodika Konkurentsiametile kooskõlastamiseks.

18.06.2020 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSOdele taotluse meetodikat täiendada.

28.08.2020 esitas Elering AS Konkurentsiametile täiendatud meetodika ettepaneku kooskõlastamiseks.

30.10.2020 esitasid piirkonna reguleerivad asutused TSOdele teise taotluse meetodikat täiendada.

Meetodika kooskõlastusprotsess on pooleli.

ER NC regulatsioon⁸

Elektrivõrgu hädaolukorra ja taastamise eeskirja puudutavad meetodikad tulenevad Komisjoni Määrusest (EL) 2017/2196, 24. november 2017, millega kehtestatakse elektrivõrgu hädaolukorra ja taastamise eeskiri (ER NC).

ER NC-st tulenevad riiklikud lähenemised:

1) Turupõhiste tegevuste peatamise ja taastamise eeskirjade ettepanek ER NC artikkel 36 lõike 1 ja artikkel 39 lõike 1 alusel

31.01.2019 esitas Elering AS Konkurentsiametile kooskõlastamiseks ettepaneku turupõhiste tegevuste peatamise ja taastamise eeskirjade ning tasakaalu(ebabilansi)arvelduse ja tasakaalustamis(reguleerimis)energia arvelduse erieeskirjade kohta turupõhiste tegevuste peatamise korral.

17.09.2020 andis Konkurentsiamet kooskõlastuse turupõhiste tegevuste peatamise ja taastamise eeskirjade ettepaneku osas.

Dokument on avaldatud:

https://elering.ee/sites/default/files/2020-09/Turup%C3%B5histe%20tegevuste%20peatamise%20ja%20taastamise%20eeskirjad_2020_08_27.pdf

2) Süsteemikaitsekava artikli 11, taastamiskava artikli 23, oluliste võrgukasutajate (SGU) klassifikatsioon süsteemikaitsekava ja taastamiskava alusel ja kaitse-ja taastamisteenuse osutajana tegutsemise tingimused artikli 4 lõike 4 alusel.

01.10.2019 saatis Elering AS Konkurentsiametile kirja, millega esitas Eesti elektrisüsteemi süsteemikaitsekava, taastamiskava, lähenemise kaitse- ja taastamisteenuse osutajana tegutsemise tingimuste osas.

29.05.2020 kirjaga Konkurentsiamet andis hinnangu, et Elering AS esitatud süsteemikaitsekava ja taastamiskava vastavad ER NC artiklites 11 ja 23 sätestatud nõuetele.

01.06.2020 otsusega kooskõlastas Konkurentsiamet Eesti elektrisüsteemi süsteemikaitsekavas esitatud oluliste võrgukasutajate klassifikatsiooni.

Nimekiri Eesti elektrisüsteemi olulistest võrgukasutajatest on avaldatud: <https://elering.ee/sites/default/files/public/elekt/elektris%C3%BCsteem/Oluliste%20v%C3%B5rgukasutajate%20nimekiri.pdf>. Otsusega kooskõlastati ka Elering AS-i poolt Konkurentsiametile Eesti elektrisüsteemi süsteemikaitsekavas esitatud seisukoht, et Eesti elektrisüsteemis esmatähtsaid olulisi

⁸ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32017R2196>

võrgukasutajaid ei ole. Samas otsuses andis Konkurentsiamet ka hinnangu, et kaitse- ja taastamisteenuse osutajana tegutsemise tingimusi ei ole vaja kehtestada, kuna vastavad põhimõtted on kaetud Elektriturseaduse § 40 lõike 5 all.

Tabel 6. EL otsekohalduva regulatsiooni alusel 2019 arutlusel olnud meetodikad

CACM - Komisjoni Määrus (EL) 2015/1222						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopalised	ID CZCP	55 lõige 1	14.08.2017	-	24.01.2019	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/P%20C3%A4evasisese%20v%20C3%B5simuse%20hinna%20m%20C3%A4C3%A4ramise%20metoodika%2028IDCZCP%29.pdf
	DA SEC ettepanek	43 lõige 1	28.02.2018	14.02.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Metoodika%20j%20C3%A4rgmise%20p%20C3%A4eva%20graafikuj%20C3%A4rgsete%20vahetuste%20arvutamiseks%20DA%20SchExc.pdf
	ID SEC ettepanek	56 lõige 1	28.02.2018	13.03.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/ID%20Scheduled%20Exchanges%20Calc%20Methodology_for_amendments%20resubmission_clean.pdf
Regionaalsed	Balti CCR TSO CRC ettepanek	35 lõige 1	20.03.2018	17.01.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20CCR%20koormuste%20koordineeritud%20C3%BCmberjaotamise%20ja%20vahetuskauba%20tegemise%20metoodika.pdf
	Balti CCR TSO CRC CS ettepanek	74 lõige 1	20.12.2018	17.06.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/13122018_MCRCCS_Article_74_redraft_final.pdf
	MNA ettepaneku muudatusettepanek	45 ja 57	21.12.2018	15.01.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Balti%20MNA%20parandatud%20ettepanek%2020122018.pdf
	MNA ettepaneku 2. muudatusettepanek	45 ja 57	12.06.2019	08.07.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Baltic%20MNA%20proposal%20amended%20V2%20Jul2019.pdf
	XBID LIP 13 kulude jaotamise ettepanek	80 lõige 4	26.06.2019	13.05.2020	-	Ootab avaldamist Elering AS veebilehel
Riiklik	Määratud elektriturukorraldaja European Market Coupling Operator AS kooskõlastamine	4	Esitatud EMCO poolt 11.06.2019	11.12.2019	-	-

FCA - Komisjoni Määrus (EL) 2016/1719						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopa	CID-FCA ettepanek	57 lõige 1	01.06.2018	14.06.2019	-	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/FCA-
	HAR ettepaneku täiendus	51	03.09.2019	-	29.10.2019	https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions/ACER%20Decision%2027-2020%20on%20Baltic%20LT%20CCM.pdf
Regionaalsed	LT CS ettepanek	16	15.07.2019	02.01.2020	-	https://elering.ee/sites/default/files/2020-03/Baltic_CCR_LTCCM_SPL.pdf
	LT CCM ettepanek	10 lõige 1	15.07.2019	18.05.2020 ACERile	17.11.2020	https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions/ACER%20Decision%2027-2020%20on%20Baltic%20LT%20CCM.pdf
SOGI - Komisjoni Määrus (EL) 2017/1485						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopalsed	KORRR ettepanek	40 lõige 6	29.03.2018	17.01.2019		https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/Network%20codes%20documents/Implementation/sys/1.a.180227_KORRR_final.pdf
	CSA ettepanek	75 lõige 1	30.07.2018	21.12.2018 ACERile	19.06.2019	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Annex%20I%20-%20ACER%20Decision%20on%20CSAM.pdf
	RAOC ettepanek	84 lõige 1	30.07.2018	21.12.2018 ACERile	19.06.2019	https://elering.ee/sites/default/files/attachments/Annex%20I%20-%20ACER%20Decision%20on%20RAOCM.pdf
Regionaal	ROSC ettepanek	76	19.12.2019	14.10.2020	-	Ootab avaldamist Elering AS veebilehel

ER NC - Komisjoni Määrus (EL) 2017/2196						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	NRA otsus või hinnang	ACERi otsus	Leitav
Riiklikud	Turupõhiste tegevuste peatamise ja taastamise eeskirjade ettepanek	36 lõige 1 ja	31.01.2019	17.09.2020	-	https://elering.ee/sites/default/files/2020-09/Turup%C3%B5histe%20tegevuste%20peatamise%20ja%20taastamise%20eeskirjad_2020_08_27.pdf
	Süsteemikaitsekava	11	01.10.2019	29.05.2020	-	ei avaldata
	SGUde klassifikatsioon süsteemikaitsekava ja taastamiskava alusel	artikli 11 lõike 4 punktide c ja artikli 23 lõike 4 punktide c;	01.10.2019	01.06.2020	-	https://elering.ee/sites/default/files/public/elekter/elektris%C3%BCsteem/Olulist%20v%C3%B5rgukasutajate%20nimekiri.pdf . O
	Taastamiskava	23	01.10.2019	29.05.2020	-	ei avaldata
	Kaitse- ja taastamisteenuse osutjana tegutsemise tingimused	4 lõige 4	01.10.2019	01.06.2020	-	Ei ole eraldi, põhimõtted on kaetud Elektriturseaduse § 40 lõike 5 all

EBGL - Komisjoni Määrus (EL) 2017/2195						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopalised	mFRR IF ettepanek	20	20.12.2018	23.07.2019 ACERisse	24.01.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C4/ACER%20Decision%20on%20the%20Implementation%20fra
	aFRR IF ettepanek	21	20.12.2018	23.07.2019 ACERisse	24.01.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C3/ACER%20Decision%20on%20the%20Implementation%20fra mework%20for%20aFRR%20Platform%20-%20Annex%20I.pdf
	IN IF ettepanek	22 lõige 1	22.11.2018	28.12.2019 ACERisse	24.06.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C12/ACER%20Decision%20on%20INIF%20Annex%20I.pdf
	Standardtoodete ettepanek	25 lõige 2	17.12.2019	Otse ACERile esitatud	17.06.2020	https://www.acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C10/ACER%20Decision%20SPBC%20Annex%20I.pdf
	Hinnastamis põhimõtete (PP) ettepanek	30 lõige 1 ja	20.12.2018	23.07.2019 ACERisse	24.01.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C2/ACER%20Decision%20on%20the%20Methodology%20for%20pricing%20balancing%20energy%20-%20Annex%20I.pdf

EBGL (jätk)						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopalisel	Selgituspõhimõtted reservide vahetuse osas ettepanek	50 lõige 1	20.12.2018	14.01.2020 ACERisse	15.07.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C14/ACER%20Decision%2017-2020%20on%20balancing%20SP%20-%20Annex%20I.pdf
	Activeerimis põhimõtete (APP) ettepanek	29 lõige 3	20.12.2018	14.01.2020 ACERisse	15.07.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C13/ACER%20Decision%2016-2020%20on%20balancing%20APP-%20Annex%20I.pdf
	Eabilansi selgituspõhimõtete harmoniseerimise (ISH) metoodika ettepanek	52 lõige 2	20.12.2018	14.01.2020 ACERisse	15.07.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C15/ACER%20Decision%2018-2020%20on%20balancing%20ISHP%20-%20Annex%20I.pdf
	Piirkonnaülese võimsuse koostimeerimisega jaotamise (CO-CZCA) ettepanek	40 lõige 1	17.12.2019	Otse ACERile esitatud	17.06.2020	https://acer.europa.eu/Official documents/Acts of the Agency/Annexes%20to%20the%20DECISION%20OF%20THE%20AGENCY%20FOR%20THE%20C11/ACER%20Decision%20on%20CO%20CZCA%20-%20Annex%20I.pdf

EBGL (jätk 2)						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
Regionaalised	Sünkroonalasse kuuluvate põhivõrguettevõtjate kavatsematute energiavahetuste bilansielgituse ühtsete reeglite loomise (SRUE) ettepanek	51 lõige 1	11.06.2019	15.04.2020		Ootab avaldamsit Elering AS-i veebilehel
	Energia kavatsematu vahetamise arveldusee	51 lõige 2	20.06.2019	27.01.2020		Ootab avaldamsit Elering AS-i veebilehel
	Energia kavatsusliku vahetuse arvelduseeski	50 lõige 4	20.06.2019	29.05.2020		Ootab avaldamsit Elering AS-i veebilehel
	CCR piirkonnaülese võimsuse turupõhise jaotamise metoodika (MB-CZCA) ettepanek	41 lõige 1	18.12.2019	pole veel otsust		
IME (Internal Market Electricity) - Komisjoni Määrus (EL)						
	Metoodika	Artikkel	Esitatud TSO poolt	Kinnitatud NRA poolt	ACERi otsus	Leitav
üle-Euroopaline	Pakkumispirkondade läbivaatamise ning alternatiivsete struktuuride kooskõlas	14 lõige 5	03.10.2019	07.07.2020 saadetud ACERisse	24.11.2020	https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions%20Annexes/ACER%20Decision%20No%2029-2020_Annexes/ACER%20Decision%2029-2020%20on%20the%20BZR%20-%20Annex%20I%20-%20%20BZR%20methodology.pdf

Elektrisüsteemi andmete avalikustamine

Süsteemihaldurite arvatud piiriüleste ülekandevõimsuste andmed ning süsteemile seatud piirangud, nende põhjused ja mõju elektrisüsteemile ning katkestused tuleb avaldada lähtuvalt Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrusele (EL) nr 1227/2011, 25. oktoober 2011, energia hulgimüügituru terviklikkuse ja läbipaistvuse kohta (REMIT regulatsioon), mis seab nõuded avaldada turuinfo võimalikult kiiresti, läbipaistvalt ja üheselt mõistetavalt. Balti ja Põhjamaade elektrisüsteemi puudutavad ülekandevõimsuste andmed avalikustatakse TSOde poolt REMIT alusel kiirete turuteadetenä (UMM) elektriturukorraldaja Nord Pool veebilehel, kiirete turuteadete portaalis: <https://umm.nordpoolgroup.com/#/messages?publicationDate=all&eventDate=all>.

Elektrisüsteemi andmete avalikustamist reguleerib täiendavalt REMIT regulatsioonile ka Komisjoni Määrus (EL) nr 543/2013, 14. juuni 2013, mis käsitleb elektriturgudel andmete esitamist ja avaldamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 714/2009 I lisa. Vastava regulatsiooni alusel avalikustatakse elektrisüsteemi puudutavad andmed üleeuroopalisel läbipaistvuse platvormil, mis on leitav veebilehel: <https://transparency.entsoe.eu/>

Vastavalt määruse (EÜ) nr 2019/943 artiklile 50 „Teabe esitamine“ on Elering AS oma veebilehel (<http://www.elering.ee>) avaldanud eelnimetatud vaba võimsuse jagamise reeglid ja kokkulepped. Samuti on avaldatud info kasutusel oleva edastamisvõimsuse, kasutatud üldvõimsuse, nõudluse ja tootmise kohta, esitades tegelikud andmed ja prognoosid vastavalt suunistele kas aasta, kuu, nädala ja/või päeva kaupa. Eraldi on loodud andmete avalikustamise rakendus, kus informatsioon on visuaalselt jälgitav ning hõlpsasti allalaetav. Informatsioon avalikustatakse turuosalistele üheaegselt, läbipaistvalt, kasutajasõbralikult ja kergesti allalaetavas vormis.

Ülekoormusest saadava tulu kasutamine perioodil 01.01.2019 kuni 31.12.2020

Vastavalt Määruse (EÜ) nr 2019/943 artikli 19 punktile 2 kasutatakse võrkudevahelise ühenduse jaotamisest saadud tulusid järgmistel eesmärkidel:

- a) jaotatud võimsuse tegeliku kättesaadavuse kaasa arvatud püsikindluse kompenseerimise tagamiseks; või
- b) piirkonnaülese võimsuse säilitamiseks või suurendamiseks olemasolevate võrkudevaheliste ühenduste kasutamise optimeerimise kaudu kooskõlastatud parandusmeetmetega, kui see on asjakohane, või võrkudevaheliste ühenduste ülekandevõime piiratuse vähendamiseks tehtavatest võrguinvesteeringutest tulenevate kulude katmiseks.

Perioodil 01.01.2019 – 31.12.19 teenis Elering AS ülekoormustulu kokku 13,79 mln eurot. Sellest 12,94 mln eurot kasutati Määruse (EÜ) 2019/943 artikli 19 punkt 2 kohaselt jaotatud ülekandevõimsuse tegeliku kättesaadavuse tagamiseks (nn vastukaubandus) ja FTR oksjonite korraldamiseks loodud Euroopa keske platvormi administreerimiskuludeks (1,08 mln eurot), Eesti-Läti kolmandale võrguühendusele (11,51 mln eurot), Mandri-Euroopaga sünkroniseerimisele (0,06 mln eurot) ning muudeks investeeringuteks (Kiisa avariireservelektrijaam, EstLink1 jms) (0,29 mln eurot). Ülejäänud osa, summas 0,85 mln eurot, on vastavalt Määruse artikkel 19 lõikele 3 kajastatud raamatupidamises eraldi real niikaua, kuni seda saab Määruse artikkel 19 lõikes 2 sätestatud eesmärkidel kasutada.

2.1.8 Ühishuviprojektid

Ühishuviprojektid on Euroopa avaliku huvi projektid, millel on ülepiiriline mõju ning mis aitavad kaasa Euroopa ühtse energiasüsteemi arengule, parandavad konkurentsi energiaturgudel ja tõstavad Euroopa energiajulgeolekut. Ühishuviprojektide loamenetlusi ja planeerimist viiakse läbi vastavalt määruse (EL) nr 347/2013 alusel, konsulteerides ja kaasates kõiki asjasse puutuvaid huvigruppe. Ühishuviprojektide nimekirja on võimalik projektidel kandideerida igal aastal kindlate kategooriate all. Ühishuviprojektide nimekirja kinnitatud projektidel on õigus hiljem taotleda rahastust ka Euroopa fondist *Connecting Europe Facility* (edaspidi CEF).

Elektris on ühishuviprojektide loendisse kantud nii elektri infrastruktuuri projekte kui ka nutivõrkude kasutuselevõtu projekte. Tabel 7 annab ülevaate Eesti osas ühishuviprojektide nimekirja kantud projektidest, mis puudutavad elektrisüsteemi.

Tabel 7. Elektri ühishuviprojektid

	Projekti nimi	Projekti nr	Taotlus Konkurentsiametile	Otsuse väljastamine	Eeldatav valmimistähtaeg
1	Eesti-Läti kolmas ühendus	4.2	31.10.2013	30.04.2014 otsused nr 7.1-19/14.016 ja nr 7.1-19/14.017	2020
2	Pumphüdroenergia salvestuselektrijaam	4.6			
3	Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga	4.8	31.05.2018; 08.11.2019	10.09.2018 otsus nr 7-10/2018-018; 08.05.2020 otsus nr 7-10/2020-002	2025
4	Data Bridge (Eesti, Läti, Leedu, Taani, Soome, Prantsusmaa)	10.8			
5	Piiriülese paindlikkuse projekt (Eesti, Soome)	10.9			

Pumphüdroenergia salvestuselektrijaamal on õigus taotleda rahastust uuringute jaoks.

Balti riikide elektrivõrkude lahti ühendamine Venemaa elektrisüsteemist ja integreerimine Euroopa Liidu elektrisüsteemiga on Euroopa Liidu energiapoliitika strateegiline eesmärk ja prioriteet. Balti riikide elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga toimub etapiviisiliselt. Sünkroniseerimise esimeses etapis rekonstrueeritakse vajalikud elektriliinid.

08.11.2019 esitasid Balti põhivõrguettevõtjad koos Poola põhivõrguettevõtjaga Balti riikide ja Poola energiaregulaatoritele teise faasi investeerimistaotluse ja piiriülese kulude jaotamise ettepaneku. 27.04.2020 sõlmisid Balti riikide ja Poola energiaregulaatorid lepingu, mis andis heakskiidu Balti riikide elektrisüsteemide Kesk-Euroopa võrguga sünkroniseerimise projekti teisele etapile. Kokkuleppe alusel on heakskiidetud projekti teise etapi investeeringud mahus 1,2 miljardit eurot, millest Eesti osa on 110,6 miljonit eurot. Konkurentsiamet tegi riikliku otsuse 08.05.2020.

Data Bridge projekti eesmärk on luua ühine Euroopa andmesideplatvorm, mis võimaldab integreerida eri liiki andmeid (arukad mõõtmisandmed, võrgu operatiivandmed, turuandmed), et töötada ELi jaoks välja lahendusi, mis annavad mastaabisäästu ja mida saab laialdaselt kasutusele võtta.

Piiriülese paindlikkuse projekti eesmärk on toetada taastuvate energiaallikate integreerimist ja suurendada energiavarustuskindlust Eestis, Soomes ja Ahvenemaal, osutades hajatootmisel põhinevat piiriülest paindlikkusteenust.

2.2 Konkurents ja turu toimimine

2.2.1 Elektri hulgiturg

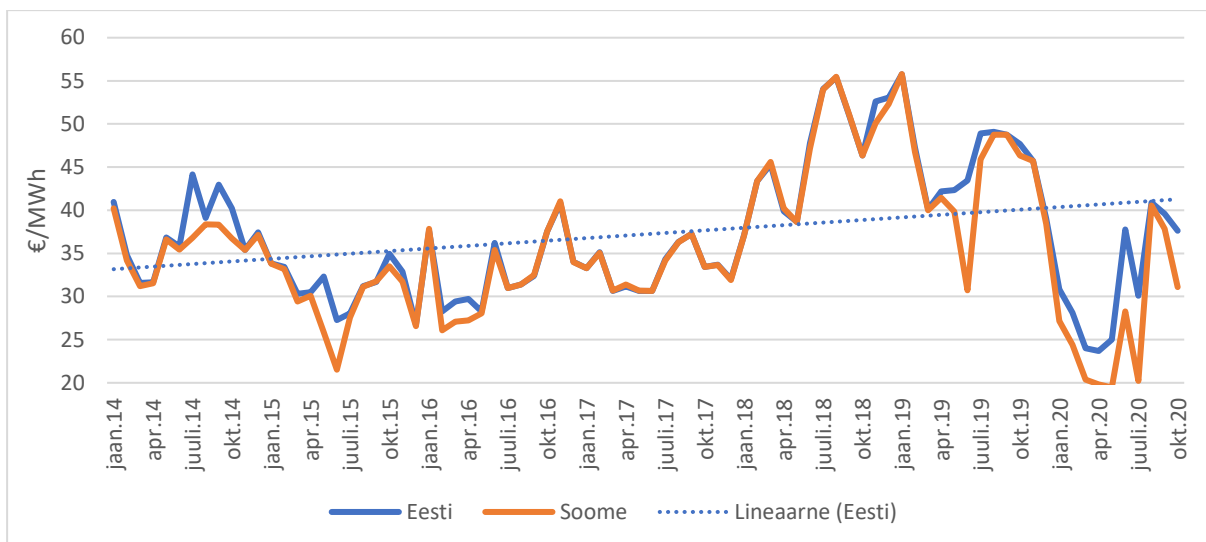
2010. aasta aprillis alustas Eestis tegevust elektribörs NP. Elekriturg oli siis 28,4% ulatuses avatud. 01.01.2013 avanes elekriturg kõigile ehk kõik kehtiva võrgulepinguga elektritarbijad võivad endale valida sobiva elektrimüüja ja elektri hinnapaketi.

Elektritootjate ja hulgi kauplejate tegevuse adekvaatseks hindamiseks on otstarbekas vaadelda nende turuosa regionaalsel hulgiturul koostöös teiste Balti riikide regulaatoritega. Tänu Eesti ja Soome vahelisele ühendusele EstLink 1 ja EstLink 2 ning Leedu ja Rootsi vahelisele ühendusele NordBalt on Balti riikide elektrisüsteem integreeritud Soome ja Rootsi. Sellega on Eesti ja kogu Balti elektrisüsteem integreerunud elektribörsi NP-ga.

2019. aastal toodeti (netootmine) Eestis elektrienergiat 6 448 GWh, võrreldes 2018. aastaga vähenes elektritootmine 39,1%. Languses oli elektritootmine eelkõige mittetaastuvatest ehk fossiilsetest allikatest, kus tootmine vähenes võrreldes eelmise aastaga poole võrra. Eestisse imporditi 2019. aastal elektrienergiat 5 616 GWh, võrreldes 2018. aastaga suurenes import 61,2%. Elektrienergiat tarbiti 2019. aastal 7 833 GWh, tarbimine langes 1,8% võrreldes 2018. aastaga. Eestist eksporditi elektrit 2019. aastal 3 417 GWh, mis vähenes 36,1% võrreldes 2018. aastaga. Võrgukaod olid Eesti elektrisüsteemis 2019. aastal 814 GWh, mis on 10,4 % rohkem kui 2018. aastal. Tabelis 8 on toodud Eesti elektrienergia bilansimuutusest 2018. ja 2019. aasta võrdluses on näha, et Eesti on 2019. aastal esmakordselt muutunud elektrit eksportivast riigist importivaks riigiks.

Tabel 8. Elektrienergia bilanss, GWh. Allikas: Elering AS

Elektrienergia bilanss, GWh	2018	2019	Muutus, %
Toodang (neto)	10 583	6 448	-39,1
Import	3 484	5 616	61,2
Tarbimine	7 980	7833	-1,8
Kadu	737	814	10,4
Eksport	5 350	3 417	-36,1

Joonis 6. NP Eesti ja NP Soome hinnapiirkondade keskmiste hindade (€/MWh) võrdlus alates 01.01.2014 Allikas: Nord Pool

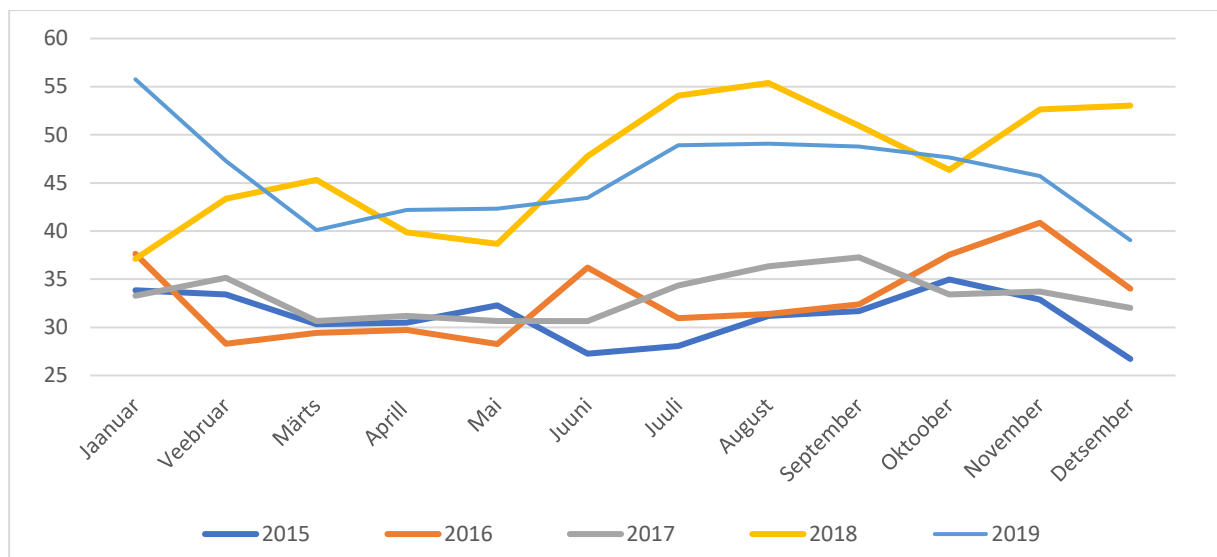
Jooniselt 6 selgub, et Eesti ja Soome elektri hinnad on küllaltki sarnased pärast EstLink 2 käivitumist 2013. aasta detsembrikuus. Eesti ja Soome vaheliste hindade erinevused on põhjustatud enamasti EstLink 1 ja EstLink 2 katkestustest, kui ülekandevõimsus Eesti ja Soome vahel on vähenenud. 2019. aastal oli Estlink 1 avariide või remondi tõttu väljas 139 tundi. Estlink 2 oli tööst väljas 218 tundi.

Joonis näitab elektri hinna väikest langustrendi 2019. aastal. Antud trend on nähtav kogu Nord Pool elektrituru päev-ette turu (Elspot) hindades, mida illustreerib tabel 9. Eesti hinnapiirkonnas on elektrituru hind 2019. aastal olnud 2,6% madalam kui 2018. aastal, olles ühtlasi 3,97% kõrgem Soome hinnapiirkonna hinnast ning 0,92% madalam Läti hinnapiirkonna hinnast.

Tabel 9. Päev-ette turu (Elspot) hindade võrdlus. Allikas: Nord Pool

Hinnapiirkond	Keskmine hind 2018, €/MWh	Keskmine hind 2019, €/MWh	Muutus, %	Maksimaalne hind 2019, €/MWh	Minimaalne hind 2019, €/MWh
NP Süsteem	29,41	38,94	-13,0	84,97	2,31
NP Soome	33,19	44,04	-6,3	199,98	0,12
NP Eesti	33,20	45,86	-2,6	200,03	0,12
NP Läti	34,68	46,28	-7,8	200,03	0,12
NP Leedu	35,13	46,12	-8,4	200,03	0,12

Võrdlusena on joonisel 7 toodud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna elektrienergia hinnad aastatel 2015-2019.

Joonis 7. NP Eesti hinnapiirkonna keskmised elektrienergia hinnad (€/MWh) aastatel 2015-2019. Allikas: Nord Pool

NP Eesti hinnapiirkonnas on nimetatud aastatel olnud elektrienergia hinnad volatiilsed. Kõrgeim hind kuu lõikes oli 2019. aasta jaanuaris, 55,76 €/MWh, madalaim 2015. aasta detsembrikuus, 26,72 €/MWh.

Tabel 10. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päev-ette (Elspot) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2018	2019	Muutus, %
Päev-ette (Elspot) müüdüd elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	9,55	5,20	-45,5
Päev-ette (Elspot) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,58	7,41	-2,2

Tabelist 10 selgub, et päev-ette (Elspot) turul müüdüd elektrikogused olid 2019. aastal kokku 5,20 TWh, mis on 2018. aasta müüdüd kogusest 45,5% võrra vähem ning ostetud elektrikogused olid kokku 7,41 TWh, mida on 2018. aastal ostetud kogustest 2,2% vähem.

Tabel 11. Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas päevasisesel (Elbas) turul. Allikas: Nord Pool

Kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2018	2019	Muutus, %
Päevasisene (Elbas) müüdüd elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	108	119	10,2
Päevasisene (Elbas) ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	GWh	161	143	-11,2

Tabelist 11 selgub, et päevasisesel (Elbas) turul müüdüd elektrikogused olid 2019. aastal kokku 119 GWh, mis olid 2018. aasta mahust 10,2% võrra suuremad ja ostetud elektrikogused olid kokku 143 GWh, mida on 2018. aasta kogustest 11,2% vähem.

Tabel 12 illustreerib summaarselt kaubeldud mahte NP Eesti hinnapiirkonnas. Kuna Elbas turul kaubeldavad kogused on kordades väiksemad Elspot turu omadest, siis kokkuvõtvalt väheneb

drastiliselt turul müüdnud kogus madalama sisemaise tootmise tõttu ja samuti vähenes veidi turult ostetud kogus.

Tabel 12. Summaarselt kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonna turul. Allikas: Nord Pool

Kokku kaubeldud kogused NP Eesti hinnapiirkonnas	Ühik	2018	2019	Muutus, %
Kokku müüdnud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	9,65	5,32	-44,9
Kokku ostetud elektrienergia kogus NP Eesti hinnapiirkonnas	TWh	7,74	7,56	-2,4

Paremaks elektrituru toimimiseks käivitati 2013. aasta lõpus Eesti ja Soome vahele kõrgepinge alalisvooluühendus EstLink 2. Lisaks alustas 2016. aastal tööd Leedu ja Rootsi vaheline ühendus NordBalt ning Leedu ja Poola vaheline ühendus LitPol Link. Tugevamad ühendused Põhjamaadega tagavad tihedama konkurentsi tootjate vahel, läbipaistvamad hinnad tarbijatele ja eeldused toimivaks elektrituruks. Oluline on ka rõhutada, et Baltimaade elektrituru toimimise ja läbipaistvuse ning tugeva konkurentsi tagab ühtne turu korraldus.

Põhiline import Eesti hinnapiirkonda tuli 2019. aastal Soome suunalistelt ühendustelt, turuvoog oli antud suunal ligi 85% ajast ja põhiline eksport läks Läti suunal, turuvoog oli antud suunal 66% ajast. Elspot turuvoogude suundasid illustreerib tabel 13.

Tabel 13. Päev-ette turuvoogude jagunemised 2019. aastal ülepiirilisel. Allikas: Nord Pool

Suund	Päev-ette turuvoog antud suunal, h	Päev-ette turuvoog antud suunal, %
EE->FI	1027	11,7%
FI->EE	7441	84,9%
EE->LV	5780	66,0%
LV->EE	2185	24,9%

Nn. pudelikaela tunde, kus ülekandevõimsusest antud suunal puudu jäi, esines kõige rohkem Soome-Eesti suunalisel ühendusel – 11,9% ajast. Antud ühendusel kasutati kogu päev-ette turule antud võimsusest kaubanduseks ära 45,3%. Pudelikaelu esines vähemal määral ka kõigil teistel kauplemissuundadel. Tabel 15 illustreerib pudelikaela tundide esinemise määra ja turule antud võimsuste kasutust 2019. aasta lõikes. Tabel 14 annab võrdlusena samad andmed 2018. aasta kohta. Tabelitest on näha, et suurima pudelikaela suund on muutunud võrreldes 2018. aastaga. Kui 2018. aastal ja ka eelnevatel aastatel on suurimaks pudelikaela suunaks olnud Eesti-Läti, siis 2019. aastal on selleks suunaks Soome-Eesti.

Tabel 14. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2018. aastal. Allikas: Nord Pool

2018				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspot turul, MWh	Elspot turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	125	1,4%	93,3	9,60%
FI->EE	325	3,7%	270,1	27,60%
EE->LV	2246	25,6%	424,6	55,40%
LV->EE	21	0,5%	22,7	3,20%

Tabel 15. Turule antud võimsuste kasutus ja puudujääk 2019. aastal. Allikas: Nord Pool

2019				
Suund	Pudelikaela tunde peale päevasest kauplemist	Pudelikaela tundide osakaal %	Keskmine kaubanduslik voog Elspot turul, MWh	Elspot turule antud võimsusest kasutatud
EE->FI	11	0,1%	28,4	2,9%
FI->EE	1045	11,9%	452	45,3%
EE->LV	381	4,3%	228,5	28,6%
LV->EE	141	1,6%	57,1	7,8%

Tabelid 16 ja 17 illustreerivad Elspot turule kaubanduseks antud ülekandevõimsuste piiranguid aastatel 2018 ja 2019. 2018. aastal oli ülekandevõimsust piiratud 2019. aastaga võrreldes veidi rohkem kõigil suundadel.

Tabel 16. Turule antud võimsuste piirangud 2019. aastal

2019				2019 vs 2018
Suund	Elspot turule antud keskmine võimsus (NTC D-1), MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele*, MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)	Keskmiselt turule antud võimsuse muutus 2019 aastal võrreldes 2018 aastaga
EE->FI	998	1016	1,8%	2,1%
FI->EE	988	1016	2,8%	0,7%
EE->LV	800	1000	20,0%	4,3%
LV->EE	734	879	16,5%	3,1%

*Kasutatud on maksimaalset installeeritud võimsuse numbrit, mis ei arvesta õhutemperatuuridest tulenevaid piiranguid.

Tabel 17. Turule antud võimsuste piirangud 2018. aastal

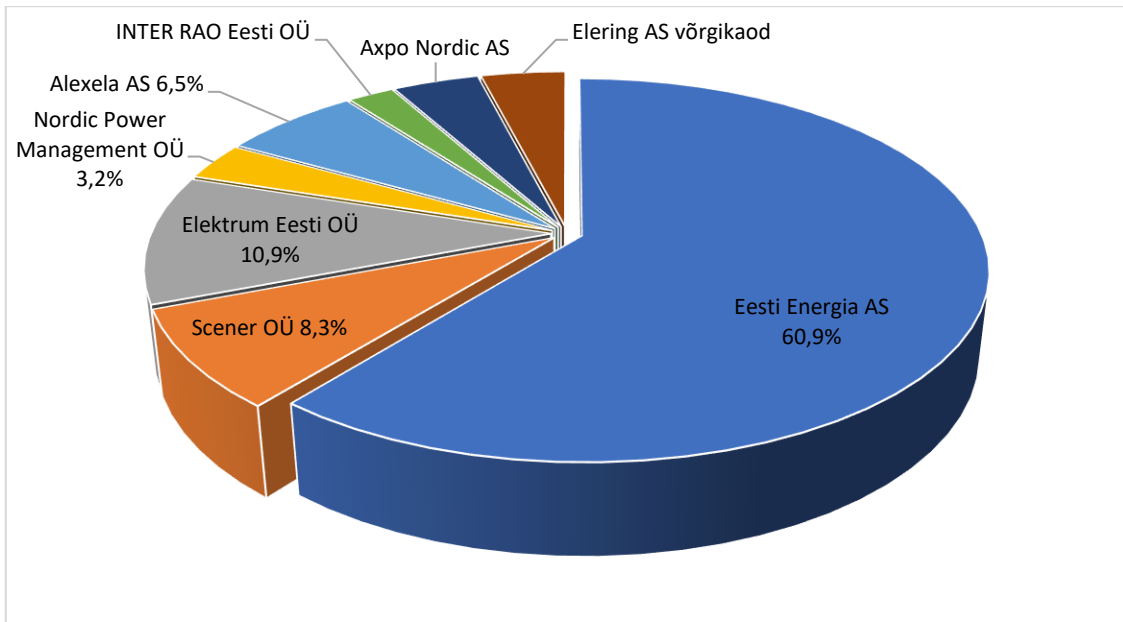
2018			
Suund	Elspot turule antud keskmine võimsus (NTC D-1), MW	Maksimaalne installeeritud võimsus tuginedes Nord Pooli andmetele*, MW	Keskmine ülekandevõimsuste piirangute ulatus päev-ette turu jaoks (Elspot)
EE->FI	977	1016	3,8%
FI->EE	981	1016	3,4%
EE->LV	766	1000	23,4%
LV->EE	711	879	19,1%

Elektribörsikorraldaja Nord Pool ja süsteemihaldur Elering AS veebilehtedel on avalikustatud tootmisandmete ja ülekandevõimsuste info (sh katkestused) ning andmed kõigi Nord Pool süsteemis olevate elektribörsi hinnapiirkondade kohta. Andmed on kergesti leitavad ja allalaetavad. Samuti tagab turu läbipaistvuse ühtne turukorraldus naaberriikidega.

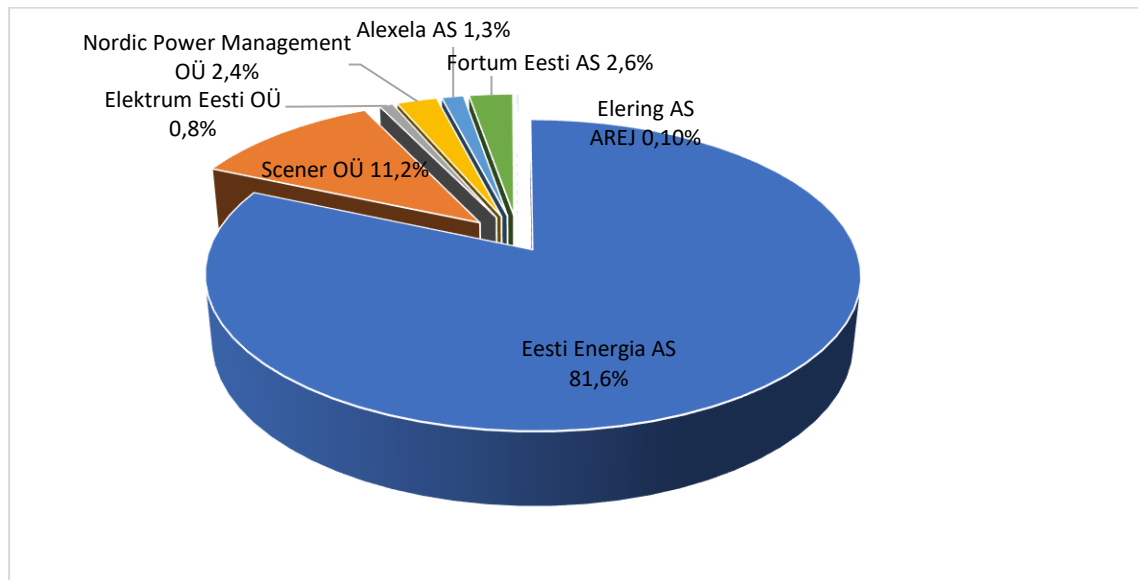
Konkurentsiameti hinnangul on Eestil elektri hulgiturul toimunud ulatuslikud arengud seoses Balti riikide turgude avanemise ja elektribörsi käivitumisega ning seda ilmestab aktiivne import ja eksport

naaberriikidega. Eesti hulgiturg on läbipaistev, 2019. aastal kaubeldi 85% toodetud elektrienergiast elektribörsil (2018. aastal oli antud väärtus 93%), tarbimisest kaubeldi 91,8% elektribörsi kaudu (2017. aastal oli antud väärtus 91,3%).

Eestis oli 2019. aasta lõpu seisuga 8 bilansihaldurit, lisaks on bilansihaldurina registreeritud ka Elering AS võrgukaude ostuks ja avarielektrijaama katsetustel elektri müügiks. Bilansihaldurite vahelist konkurentsi iseloomustavad joonis 8 ja joonis 9. Suurima turuosaga on tarbimisportfellide lõikes Eesti Energia AS 60,9%-ga. Tootmisportfellide lõikes omab samuti suurimat osa Eesti Energia AS 81,6%-ga.

Joonis 8. Turuosade jagunemine bilansihaldurite vahel tarbimise lõikes 2019. aastal

Joonis 9. Turuosade jagunemine bilansihaldurite lõikes tootmise alusel 2019. aastal

Konkurentsiamet on seisukohal, et konkurents Eesti hulgiturul on üldjoontes hea, turuosad on jagunenud nii tootmise kui tarbimise lõikes mitmete bilansihaldurite vahel. Eesti elektrisüsteem ei ole ülekoormatud. Eesti ja Soome vahel on enamiku ajast olnud sama hind, ülekoormus on küll kasvanud võrreldes 2017. aastaga, kuid on jäänud siiski Eesti ja Soome vahel madalale tasemele, põhiliselt põhjustatuna novembris toimunud pikemaajalisest Estlink 1 katkestusest. Eesti ja Läti vahel esineb

ülekoormusi rohkem, kuid rajamisel on uus täiendav liin Eesti ja Läti vahele, mis peaks tulevikus ülekoormuse probleemi antud ristlõikel lahendama. Tegemist on väga hästi toimiva ja integreeritud elektrituru piirkonnaga, kus toimub üle riigipiiride aktiivne elektrikaubandus.

Tabel 18. Hulgituru näitajad (allikas Konkurentsiameti küsitlus)

Elektri hulgimüügituru näitajad	2018	2019
Elektrienergia tootmine GWh	10 583	6 447
Tarbimine (kadudega) GWh	8 401	8 646
Impordi maht GWh	3 485	5 616
Ekspordimaht GWh	5 350	3 417
Elektrienergiat tootvate suurimate üksuste turuosa (CR3)	89	84
Elektritootjate HHI	n/a	6860
Hulgimüügiturul tegutsevate bilansihaldurite arv	8	8
Päevisisene kauplemine (ost/müük) GWh	160/106	143/119
Päev-ette kauplemine (ost/müük) GWh	7577/9548	7413/5204
Keskmine elektri spot hind €/MWh	47,07	45,85
Tootmiskogus energiaallikate kaupa GWh		
• mittetaastuvad energiaallikad	8917,70	4477,00
• taastuvad energiaallikad	1665,50	1969,94
• tuuleenergia	590,60	691,66
• hüdroenergia	n/a	21,68
• päikeseenergia	13,00	54,10
• gaasienergia	n/a	301,59
• koostootmisjaamad	2398,00	1162,39
Installeeritud tootmisvõimsus kokku	13584,8 GWh	8678,36 GWh

2.2.2 Elektri jaeturg

2013. aastal avati Eestis täielikult elektritur, mis tähendab, et kõik kehtiva võrgulepinguga tarbijad saavad endale valida meelepärase elektrimüüja. Jaeturul on suurima turuosaga ettevõtja Eesti Energia AS.

Tabel 19. Üldised andmed jaeturu kohta (Konkurentsiameti küsitlus).

Jaeturu näitajad (kodutarbijad)	2018	2019
Elektrienergia tarbimine GWh	1741	1720
Elektriklientide arv	699 239	703 586
Registreeritud elektritarnijate arv	53	57
Aktiivsete elektritarnijate arv	25	25
Kolme suurima müüja turuosa mõõtmispunktide kaupa (%)	87	86
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	4	4
Jaemüüjate arv kellel kliente > 5%	3	3
Vahetuse määr	2	2

HHI müügi osas	4382	4468
HHI mõõtmispunktide osas	5494	5745
Jaeturu näitajad (mitte kodutarbijad)	2018	2019
Elektrienergia tarbimine GWh	6591	6105
Elektriklientide arv	25 172	27 009
Registreeritud elektritarnijate arv	53	57
Aktiivsete elektritarnijate arv	42	42
Kolme suurima müüja turuosaga mõõtmispunktide kaupa	89	90
Jaemüüjate arv turuosaga > 5%	4	4
Jaemüüjate arv kellel kliente > 5%	1	1
Vahetuse määr %	9	6
HHI müügi osas	2628	2311
HHI mõõtmispunktide osas	6551	6934

Elektri jaeturu näitajad on sarnased 2018. aasta näitajatega. 2019. aastal vahetas elektrimüüjat 2% kodutarbijatest ja 6% äritarbijatest. 80% tarbijatest omavad elektrilepinguid ja 20% tarbijatest kasutavad üldteenust ehk neil ei ole kehtivat elektrilepingut.

Elektrimüüja vahetus on Eestis lihtne ja teostub 1-2 kuu jooksul sõltuvalt uue lepingu sõlmimise kuupäevast, kuna müüja vahetus saab toimuda kalendrikuu vahetumisel. Samas on olnud rahulolematust müüjate poolel praeguse elektrimüüja vahetuse süsteemi osas, kus eelmist müüjat teavitatakse kliendi lahkumisest ja tekib nii-öelda tagasiostu võimalus enne, kui müüja vahetus ametlikult teostub. Vastav lähenemine võib viia praktikani, kus kliendile pakutakse mõistliku hinnalahendust ainult n-ö letialuse tagasivõitmise pakkumisega siis, kui klient on aktiivsem ja proovib müüjat vahetada. Samas pakutakse mitteaktiivsetele klientidele, kes sageli on ka mitteteadlikumad, oluliselt kallimaid hinnalahendusi. Selline lähenemine, kus hind ei sõltu mitte paketest vaid konkreetsele tarbijale tehtud pakkumisest vähendab turu läbipaistvust.

Võrdlusportaalid ja elektrienergia hind kodutarbijale

Et edendada tarbijate võrdsemat kohtlemist turul ja teadlikkuse kasvu soovib Konkurentsiamet tarbijatel võrrelda erinevaid hinnalahendusi võrdlusportaalide abil.

Elektrienergia hindu käsitlevad võrdlusportaalid: <https://vordle.ee/et> ja <https://energiaturg.ee/>

Kahjuks ei edasta kõik elektri ja gaasi müüjad oma hinnapakettide andmeid võrdlusportaalidele – Eesti Energia AS ja Eesti Gaas AS seda ei tee. Selleks, et elektri- ja gaasiturud saaksid toimida läbipaistvalt ja võrdsetel alustel, on amet soovitanud Eesti Energia AS-il ja Eesti Gaas AS-il avalikustada nii elektri- kui gaasipakettide hinnakirjad vähemalt ühes hinnavõrdlusportaalil ja teinud selles osas Eesti Energia AS-ile ja Eesti Gaas AS-ile ka avaliku pöördumise:

<https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-soovib-eesti-energiat-ja-eesti-gaasil-hinnad-hinnavordlusportaalides>

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 5.juuni 2019 direktiivi (EL) 2019/944 kohaselt tagavad liikmesriigid, et vähemalt kodutarbijatel ja mikroettevõtjatel, kelle eeldatav aastane tarbimine on alla 100 000 kWh, on tasuta juurdepääs vähemalt ühele elektrihinna võrdlusvahendile. Direktiivi järgi peab vähemalt üks turul tegutsev hinnavõrdlusportaal kajastama kõikide turul tegutsevate müüjate pakkumisi. Kuigi Direktiiv tuleb siseriiklikku seadusandlusesse üle võtta hiljemalt 31.12.2020, peaksid suurimad turul tegutsevad energiamüüjad ameti hinnangul juba täna nimetatud suunist järgima.

Tabel 20. Elektrienergia hind kodutarbijale 2019. aastal (põhitariifi alusel).

Hinnakomponendid	Ühik	Tarbija
Võrguteenus (põhitariif)	€senti/kWh	5,85
Elektrienergia hind ilma võrguteenuseta	€senti/kWh	4,86
Elektriaktsiis	€senti/kWh	0,447
Taastuenergia toetus	€senti/kWh	1,04
Lõpptarbija hind käibemaksuta	€senti/kWh	12,197
Käibemaks 20%	€senti/kWh	2,44
Lõpptarbija hind koos käibemaksuga	€senti/kWh	14,64

Märkused: Elektrihinna aluseks on võetud Nord Pool Eesti hinnapiirkonna 2019. aasta keskmine hind + keskmine marginaal 0,270 €senti/kWh. Võrguteenuse hinna aluseks on võetud Elektrilevi OÜ hinnakiri pakett nimega „Võrk 2“

Kokkuvõtvalt võib öelda, et konkurentsiolekord on Eesti jaeturul rahuldav. Suurim elektrimüüja Eesti Energia omab küll ligi 50% (2018. aasta lõpus 52%) turust, kuid äärmiselt oluline on ka müüja vahetuse sujuv protsess. Müüja vahetust on võimalik teha elektroonselt kõigest mõne minuti jooksul. Murekohaks on praeguse elektrimüüja vahetuse süsteemi puhul aga kliendi tagasiostu võimalusele baseeruv lahendus, mis võib vähendada jaeturu läbipaistvust. Miinuseks on ka see, et mitte kõik elektrimüüjad ei ole oma pakettide infot avaldanud läbipaistvalt võrdlusportaalides. Jaeturu konkurentsiolekorda soodustava poole pealt võib aga välja tuua, et Eestis on elektri müük vaba, eraldi tegevusluba ei ole vaja. Sellisel lihtsustatud viisil äri alustamine elektrimüügi valdkonnas aitab samuti konkurentsile kaasa.

Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine

Konkurentsiamet on seisukohal, et elektritarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguse kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

2.2.3 Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt elektrituruseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada võrguteenuse lepingu ning liitumislepingu ja üldteenuse tüüptingimused. Nimetatud tüüptingimuste kooskõlastamisel järgib amet lepingutingimuste proportsionaalsust, mille eesmärgiks on nii ettevõtja kui ka tarbija õiguste ja kohustuste tasakaal. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Võrguleping sõlmitakse kirjalikult, elektrilepingu võib sõlmida suuliselt, kui mõlemad pooled on sellega nõus. Võrgulepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- võrguettevõtja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- teenuste kirjeldus;
- osutatavate teenuste kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordselt ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- kui võrguteenuse alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei ole kooskõlas lepingutingimustega, siis andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine või hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Elektrilepingus tuleb esitada järgnevad andmed:

- müüja nimi ja äriregistrikood ning aadress ja muud kontaktandmed;
- elektrienergia põhinäitajad;
- lepingu alusel makstavate tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;
- lepingu ja selle alusel esitatava arve hilinemise või võrguettevõtjast tuleneval põhjusel ebatäpse arve esitamise ja ettemakse korral andmed selle kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, tasaarveldamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine;
- lepingu alusel makstava tasu vähemalt kaks erinevat tasumisviisi;
- teave kaebuste käsitlemise kohta;
- lepingu tähtaeg.

Tarbijatega sõlmitud võrguteenuse leping võib olla tähtajatu või tähtajaline, reeglina sõlmitakse tähtajatuid lepinguid. Võrguettevõtja võib muuta lepingu tüüptingimusi vaid juhul, kui selline muutmine on lubatud seadusega, muutmine on objektiivselt põhjendatud ja vajalik muutunud asjaolusid arvesse võttes ning kui Konkurentsiamet on tüüptingimuste muudatuse kooskõlastanud. Ettevõtja peab võrgulepingu ülesütlemisest vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Tähtajatu elektrileping lõpeb, kui lõpeb selle võrguühenduse kohta sõlmitud võrgulepingu kehtivus, mille kaudu on elektrilepingu alusel elektrienergiat müüdnud. Elektrilepingu saab sõlmida turuosaline, kellel on sõlmitud tema tarbimiskoha mõõtepunkti suhtes kehtiv võrguleping.

Võrguettevõtja võib võrgulepingu üles öelda ja tarbimiskoha võrgust lahti ühendada, kui ta on võrguühenduse katkestanud võrgulepingu rikkumise tõttu ja see katkestus on järjest kestnud vähemalt 180 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud. Samuti, kui tarbija on oluliselt rikkunud võrgulepingust tulenevaid kohustusi ja ei ole rikkumist võrguettevõtja antud mõistliku aja jooksul heastanud, siis ka seetõttu ei saa võrguettevõtjalt mõistlikult oodata lepingu täitmise jätkamist. Samuti on võrguettevõtjal õigus võrguleping üles öelda, kui tarbija on jätnud tasumata võrguettevõtja või müüjaga sõlmitud lepingu alusel tasutava rahasumma.

Võrgulepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüjal on õigus elektrileping üles öelda, kui tarbija on lepingust tulenevaid kohustusi oluliselt rikkunud ega ole rikkumist müüja antud mõistliku aja jooksul heastanud, kui tarbija on kasutanud elektrienergiat ebaseaduslikult või on tahtlikult või raske hooletuse tõttu kahjustanud mõõteseadme plomme või taatlusmärkeid.

Elektrilepingu ülesütlemisest peab tarbijale vähemalt 30 päeva ette teatama. Teates nimetatakse lepingu ülesütlemise alus ning lepingu lõppemise kuupäev.

Müüja võib tarbijaga elektrilepingu üles öelda enne kokkulepitud tähtpäeva kui lepingujärgne tarbimiskoht on võõrandatud ning tarbijal puudub selle kasutamiseks seaduslik alus.

2.2.4 Tarbijatele esitatav teave

Võrguettevõtjad on kohustatud pidama veebilehte ning avalikustama seal:

- liitumistasu arvestamise põhimõtted;
- võrgutegevuse tõhusust, kvaliteeti ja tulukust kajastavad andmed;
- võrguteenuse tasud;
- võrguteenuse tüüptingimused;
- üldteenuse tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb tasud avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Võrguteenuse ja elektrienergia müügi tüüptingimused tuleb avalikustada vähemalt 30 päeva enne nende jõustumist.

Kõik elektrienergia müüjad on kohustatud esitama tarbijale elektrienergia eest üks kord kuus arve, kui ei ole kokku lepitud teisiti. Koos arvega esitatakse järgmised andmed:

- müüja toodetud või tootjalt ostetud elektrienergia tootmiseks kasutatud energiaallikate jaotus müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- elektribörsilt ostetud elektrienergia osakaal müügiperioodile eelnenud aruandeaastal;
- viide veebileheküljele, kus on esitatud andmed keskkonnamõju kohta, mis on põhjustatud müügiperioodile eelnenud aruandeaastal müüja tarnitud elektrienergia tootmisel tekkinud CO₂ ja SO₂ emissioonidest, ladestatavast põlevkivituhast ning radioaktiivsetest jäätmetest;
- tarbija õigusi ja vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave;
- alates 1. aprillist eelnenud kalendriaastal tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendatud osa;
- tarnitud elektrienergiast päritolutunnistustega tõendamata osa, kasutades põhivõrguettevõtja avaldatud segajääki.

Müüja vahetamise korral esitab müüja tarbijale lõpparve hiljemalt kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist. Kui pärast lõpparve esitamist tuvastatakse mõõtesüsteemi rike või esitatud andmete erinevus tegelikust tarbimisest, korrigeeritakse andmevahetusplatvormil tarbija mõõteandmeid ning müüja esitab tarbijale lõpparvet korrigeeriva arve. Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

2.2.5 Tarbijaandmete juurdepääsu tagamine

Tarbijaandmete juurdepääs on tagatud läbi digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu), mille arendas välja süsteemihaldur Elering AS. Andmelao kaudu toimub elektriturul andmevahetus avatud tarnija vahetamiseks, mõõteandmete edastamiseks ning turuosalisele (tarbija, võrguettevõtja, müüja) seadusega pandud kohustuste täitmiseks ja talle antud õiguste tagamiseks.

Andmelattu on koondatud kõik elektrienergia müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning elektritarbimise mõõteandmed. Tarbijal on õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- võrguettevõtja nimi, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- müüja nimi, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- võrguettevõtja või võrguettevõtja nimetatud tegevusloaga müüja nimi, kes tarbijale üldteenust osutab;
- tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud elektrienergia kogused, sealjuures oma elektritarbimisega seotud ajaloolised andmed;

- nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

2.2.6 Kaitsetute tarbijate määratlus ja elektrivarustuse katkestamine

Elektrivarustuse katkestamine on detailselt reguleeritud. Konkurentsiameti hinnangul on sotsiaalselt tundlike tarbijate kaitse võimalikul maksevõime halvenemisel piisavalt hästi tagatud. Võrguettevõtja võib katkestada tarbija võrguühenduse, kui tarbija on jätnud talle osutatud võrguteenuse, üldteenuse või elektrienergia tarne eest makstava rahasumma tasumata või kui tarbija on võrgulepingus ettenähtud kohustust oluliselt rikkunud muul viisil. Enne võrguühenduse katkestamist on ettevõtja kohustatud edastama tarbijale tarbimiskoha addressile või lepingus nimetatud addressile teate võrguühenduse kavandatava katkestamise kohta. Teates tuleb nimetada võrguühenduse katkestamise põhjus, kavandatud katkestamise aeg ja tarbija õigusi ning vaidluste lahendamise võimalusi käsitlev teave. Tarbija võrguühenduse võib katkestada pärast seda, kui eelpool nimetatud teate saatmisest on möödunud vähemalt 15 päeva ning tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitatud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et füüsilisest isikust tarbija on jätnud tarbitud elektrienergia eest tähtjaks tasumata raskest haigusest või töötuks jäämisest põhjustatud ajutise maksejõuetuse tõttu, võib tarbija selle asjaolu kohta edastada võrguettevõtjale kirjaliku teate. Teatele tuleb lisada nimetatud asjaolu kinnitav tõend. Kirjaliku teate ja tõendid saanud võrguettevõtja võib füüsilisest isikust tarbija võrguühenduse katkestada pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 30 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ja sellest vastavalt võrguettevõtjat teavitatud.

Kui võrguühendus katkestatakse põhjusel, et tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektrienergia eest, võib võrguühenduse ajavahemikuks 1. oktoobrist kuni 30. aprillini katkestada hoones või selle osas, mis on eluruum ning mida kasutatakse alalise elukohana ja köetakse täielikult või peamiselt elektrienergia abil, üksnes pärast seda, kui tarbijale teate saatmisest on möödunud vähemalt 90 päeva ja tarbija ei ole võrguühenduse katkestamise aluseks olnud asjaolu selle aja jooksul kõrvaldanud ning sellest vastavalt võrguettevõtjat või müüjat teavitatud. Kui tarbija ei ole tähtjaks tasunud tarbitud elektri eest, on võrguettevõtjal õigus piirata võrguühenduse võimsust. Võimsuse piiramisest tuleb tarbijale vähemalt 15 päeva ette teatada.

Võrguettevõtjal on õigus katkestada tarbija võrguühendus viivitamata, kui tarbija suurendab omavoliliselt piiratud võimsust, kasutab elektrienergiat või võrguteenust ebaseaduslikult, kasutab elektripaigaldisi, mis ei ole nõuetekohased, on ohtlikud või häirivad kogu võrgu toimimist või ohustavad varustuskindlust.

2.2.7 Üldteenuse regulatsioon

Üldteenus on mõeldud kodutarbijatele, korteriühistutele, korteriomanike ühisustele ja madalpingel kuni 63-amprise peakaitsme kaudu elektriühendust omavatele äritarbijatele (väiketarbijad) juhuks, kui nad ei vali endale elektrimüüjat. Üldteenus peab tagama tarbijatele hinna vastavuse turuhinnale ning välistama ebamõistlikult kõrge kasumi teenimise.

Üldteenus on võrguettevõtja või tema nimetatud müüja poolt kodu- või väiketarbijale elektrienergia müümine Konkurentsiameti poolt kooskõlastatud üldteenuse tüüptingimuste alusel. Üldteenuse hind kujuneb vastavalt turuhinnale ehk börsihinnale, millele üldteenuse osutaja võib lisada põhjendatud

kulud ja mõistliku kasumi. Konkurentsiametil on kohustus kontrollida üldteenuse hinna põhjendatust. Müüja on kohustatud avaldama iga järgneva kuu üheksandaks kuupäevaks üldteenuse hinna moodustamise alused koos sinna juurde kuuluva arvestuskäiguga.

2019. aastal ostsid 80% elektrienergia tarbijatest elektrit lepingu alusel. Seega moodustasid üldteenuse tarbijad kõigist tarbijatest 20%. Kuigi reeglina on üldteenuse hind kallim kui vabaturul pakutavad teenused, siis on üldteenuse tarbijate protsent on olnud aastast aastasse enam-vähem samasugune.

2.2.8 Arukad arvestisüsteemid

Võrgueeskiri näeb ette nõuded mõõteseadmetele ning sätestab, et alates 01.01.2017 peavad kauglugemisseadmed olema kõigil tarbijatel (ka kodutarbijatel). Võrgueeskiri näeb veel ette, et alates 1. jaanuarist 2013 peab kauglugemisseade võimaldama andmesidevõrgu kaudu edastada võrguettevõtjale vähemalt üks kord ööpäevas igal kauplemisperioodil registreeritud mõõteandmeid ning tagama turuosalise ja võrguettevõtja kokkulepitud isiku juurdepääsu eelnimetatud mõõteandmetele.

Kauglugemisseadmed on paigaldatud 99,2%-le kodutarbijatele.

Euroopa Komisjoni Määrus (EL) 2017/2195 näeb artikli 53 lõike 1 alusel ette, et bilansiselgitus läheb hiljemalt 2025. aastaks üle 15-minutilisele ajaperioodile. See tingib ka turuhinna ülemineku 1tunniselt perioodilt 15-minutilisele. Pikemas perspektiivis tähendab see ka kauglugemisseadmete väljavahetamist või uuendamist 15-minutilisele ajavahemikule. Täpne seadusandluse nägemus selles osas on siseriiklikult veel väljatöötamisel.

2.2.9 Vaidluste lahendamine

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid. Samuti on õigus kontrollida turgu valitseva tootja või müüja rakendatavat hinnakujundust. Regulaatoril on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks on õigus sätestada elektrivõrkude osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast elektrivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus elektrituruseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktidega, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, siis võib kaebuse lahendamise tähtaega pikendada kuni 60 päevani. Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2019. aastal pöördusid tarbijad Konkurentsiameti poole 57 korral (nii kaebused kui järelepärimised), et tuvastada elektriettevõtja tegevuse kõrvalekaldumisi seadusest või saada muud elektrituruga seotud informatsiooni. Tarbijate pöördumisi põhjustasid probleemid nii liitumisel kui ka tarbimistingimuste muutmisel (hind ja tingimused), arved kui ka võrguühenduse katkestused.

2.2.10 Tarbijakaitse arvnäitajad

Tabel 21. Tarbijakaitse arvnäitajad (allikas Elering AS ja Konkurentsiameti küsitlus)

Tarbijate näitajad (elektri kodutarbijad)	2018	2019
Elektri kodutarbijate arv	699 239	703 586
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	143 321	147 471
Üldteenuse kogus (MWh/aasta)	695 029	440 328
Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	35	44
Kodumajapidamise lõpptarbijate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	2024	2309

2.3 Elektri varustuskindlus

2.3.1 Varustuskindlus ja varustuskindluse norm

Varustuskindluse tagamise all mõeldakse olukorda kus süsteemi vajadused on kaetud, see tähendab, et süsteemi koormusvajadus ja reserve vajadus on kaetud süsteemi tootmise ja impordi võimekusega vastavalt varustuskindluse normi nõuetele. Varustuskindluse tagatust hinnatakse ühe aasta arvestuses. Siinjuures on varustuskindluse tagatuse definitsioonis toimunud võrreldes varasemate aastatega muudatus, tulenevalt 2019. aastal kehtima hakanud Euroopa Parlamendi ja Nõukogu Määrusest 2019/943, mille artikkel 25 kehtestab nõude, et reservvõimsuse mehhanismide kohaldamiseks peab liikmesriik eelnevalt olema kehtestanud varustuskindluse normi kui indikaatori. Ainult antud normis toodud taseme rikkumise ohu korral on võimalik kohaldada täiendavaid võimsusmehhanisme. Varustuskindluse norm peab lähtuma määruse artikli 23 lõikes 6 sätestatud üle-euroopalisest ühtsest meetodikast.

Eesti oli siamaani lähtunud varustuskindluse tagatuse mõiste osas põhimõttest, et süsteemi vajadused peavad olema kaetud igal ajahetkel 100% juhitava võimsusega⁹. Samas on Euroopas riigid juba varasematel aastatel kehtestanud varustuskindluse taseme osas norme, mis ei näe tingimata ette 100% tagatust. Seda seetõttu, kuna elektrisüsteemides ei ole suurema tarbimise paindlikkuse kasvuga ja taastuenergia osakaalu tugeva kasvuga, mis on juhitamatu iseloomuga, sotsiaalmajanduslikust vaatenurgast sageli mõistlik nõuda elektrisüsteemi varustuskindluse 100% tagatust igal ajahetkel. Vajadus varustuskindluse normi kehtestamiseks ja indikaatorina kasutamiseks varustuskindluse hindamiseks on eeskätt kerkinud Euroopa energiapoliitika põhialusest, milleks on suund kliimaneutraalsusele 2050. aastaks. See tähendab, et tulevikus peab varustuskindlus olema tagatud ilma CO₂ heitmeteta, mis teeb gaasi, söe ja põlevkivi kütuse baasil toimiva juhitava tootmisvõimsuse energiasüsteemidele aina vähem kättesaadavaks ning kasvatab vajadust salvestusseadmete, tarbimise juhtimise tehnoloogia ja taastuenergia suuremaks kasutuselevõtuks. See omakorda suurendab ebakindlust riiklikes tootmise/tarbimise tasakaaludes, kuid peab arvestama, et Euroopa elektrisüsteem toimib ühel turul ja seda arvesse võttes ei ole mõtet varustuskindlust analüüsida täieliku tootmise/tarbimise tasakaalu mõttes mitte niivõrd riikide lõikes, vaid summaarselt kogu Euroopa peale, arvestades ka, et oleks piisavalt ühendusvõimsusi riikide vahel ning taastuenergia puhul saab kasutada üheaegsustegureid. Euroopa Liidus on võetud selge suund, et varustuskindlus

⁹ Juhitav võimsus on näiteks gaasiturbiinide või põlevkivi plokkidega toodetav võimsus, mille vajaliku väljundmahu ja tootmisaja saab ette määrata

tuleb saavutada vaba konkurentsi tingimustes ning minimaalselt riiklike täiendavaid võimsusmehhanisme (ka strateegiilist reservi) kasutades. Selleks ongi välja töötatud ühtne Euroopa lähenemine riikidele varustuskindluse indikaatori – varustuskindluse normi arvutamiseks, vastavalt Euroopa siseturu määruse artikliga 23 kehtestatud meetodikale¹⁰, mis on kinnitatud Koostööameti poolse otsusega¹¹ (2.oktoober 2020). Varustuskindluse norm on indikaatoriks, et hinnata, kas liikmesriigil on vajadust varustuskindluse tagamiseks täiendava võimsusmehhanismi loomiseks. Kuna tegemist on riigiabiga, siis tuleb vastava mehhanismi loomiseks taotlelda Euroopa Komisjoni luba. Loa andmisel hindab Komisjon riigi varustuskindlust eeskätt silmas pidades iga-aastase üle-euroopalise ressursipiisavuse analüüsi tulemusi ja selle vastavust riiklikule varustuskindluse normile. Üle-euroopaline ressursipiisavuse analüüs teostatakse Euroopa siseturu määruse artikli 23 lõike 3 meetodika¹² alusel ENTSO-E poolt. Seega tagab varustuskindluse normi kehtestamine ühtse meetodika alusel selle, et riikidel ei oleks võimalik liiga kergekäeliselt täiendavaid reservvõimsusi rajada, mille järgi tegelikku vajadust pole ja mis võivad oma olemusega Euroopa ühtsel elektriturul vaba konkurentsi pärssida ja seeläbi pikas perspektiivis hoopis varustuskindlust halvendada või selle hinda oluliselt tõsta.

Varustuskindluse norm

Varustuskindluse norm on varustuskindluse indikaator, mille ülesanne on defineerida, kui palju võimalike tarbimise piirangutega tunde (ei tähenda tarbimise täismahus piiramist vaid näiteks tundi, kus on vajadust piirata tarbimist kasvõi mõne protsendi võrra) ja mis mahus aasta peale summaarselt on riigile sotsiaalmajanduslikult mõistlik, tekitamata saamata jäänud energia tõttu ühiskonnale ja majandusele liigselt kulusid. Vastava indikaatori leidmiseks on vaja teostada analüüs, mida 2019. aasta euroopa siseturu määruse artikli 23 lõike 6 meetodika⁴ sätestab.

Tulenevalt 2019. aasta siseturu määruse lähenemise ülevõtmisest, teostati ka Eestis 2019. aasta lõpul/2020 aasta alguses Elering AS-i tellimisel ja koostöös Konkurentsiameti ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga analüüs, et leida Eestile väliskonsultandi abiga ühiskonna seisukohast optimaalne varustuskindluse taseme norm. Analüüsi tulemusena esitas Konkurentsiamet vastavalt määruse artikli 25 lõikele 2 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile varustuskindluse normi ettepaneku, mille ministeerium edastas Vabariigi Valitsusele kinnitamiseks. Protsess on hetkel veel käimas, seega räägime käesoleva aruande kontekstis veel varustuskindluse taseme normi ettepanekust Eestile, mitte kehtestatud normist.

Oluline on märkida, et olukord, kus varustuskindlus ei ole kaetud 100% või ka vastavalt normis toodud madalamale tasemele ei tähenda automaatselt süsteemi kustumist, vaid süsteemi tarbimise piiramist vajalikus mahus. Süsteemi kustumine võib tekkida suure varustuskindluse puudujäägi korral ning halbade asjaolude kokkulangemisel, mis on väga äärmuslik olukord, mille risk on väike. Süsteemi tarbimise piiramist üle 50% kogutarbimisest peetakse vastavalt määrusele (EL) 2017/1485 samuti süsteemi kustumiseks.

Vastavalt 2019. aasta määruse artiklile 25 koosneb varustuskindluse norm komponentidest nagu „eeldatavasti mittetarnitav energia“ (*expected energy not served* ehk EENS) ja „eeldatav võimsuse

¹⁰http://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions%20Annexes/ACER%20Decision%20No%2023-2020_Annexes/ACER%20Decision%2023-2020%20on%20VOLL%20CONE%20RS%20-%20Annex%20I.pdf

¹¹https://www.acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions/ACER%20Decision%2023-2020%20on%20VOLL%20CONE%20RS.pdf

¹²https://acer.europa.eu/Official_documents/Acts_of_the_Agency/Individual%20decisions%20Annexes/ACER%20Decision%20No%2024-2020_Annexes/ACER%20Decision%2024-2020%20on%20ERAA%20-%20Annex%20I.pdf

puudujääk“ (*loss of load expectation* ehk LOLE) ning normi arvutamise aluseks on saamata jäänud energia hind (*value of lost load* ehk VOLL) ja uue turule siseneja kulu (*cost of new entry* ehk CONE).

VOLL ja CONE väärtused tuleb uuesti arvutada iga viie aasta tagant, mis tingib seega ka varustuskindluse normi ülevaatuse viie aastase intervalliga.

VOLL määratakse Euroopa siseturu määruse alusel riikliku reguleeriva asutuse otsusega (Eestis Konkurentsiamet) vastavalt määruse artiklile 11, tuginedes artikli 23 lõike 6 metoodikale. Vastavalt Konkurentsiameti 03.07.2020 otsusele nr 7-26/2020-007¹³ on saamata jäänud energia hinnaks Eesti territooriumil 7287 €/MWh.

VOLL leidmiseks on vaja määrata hinnad, mida erinevad sektorid (tööstus-, teenindav ja erasektor) peavad enda saamata jäänud elektrienergia väärtuseks. Saamata jäänud elektrienergia väärtus on põhimõtteliselt kahju, mis tekib ühe MWh elektrienergia andmata jäämisega või maksimaalne hind, mida tarbijad oleksid valmis maksta MWh eest, et katkestust ära hoida.

CONE väärtuse määramine käib samuti artikli 23 lõike 6 metoodikas sätestatud lähenemisega. Eleringi Varustuskindluse aruanne 2020 annab ülevaate CONE leidmisel standardtehnoloogia nõuetest järgnevalt:

- Ei tohi olla subsideeritud ega olla riigi poolt toetatav ühelgi moel.
- Peab olema standardne lahendus, mis tähendab, et erinevatel projektiarendustel ei tohiks olla suuri tehnilisi ega majanduslikke erinevusi rajamise asukoha suhtes. Tootmisviis on töökindel ning selle kohta on teada püsi- ja muutuvkulud. Tehnoloogia efektiivsus ja kasumlikkus ei tohiks olla sõltuv üksuse võimsusest.
- Tootmistehnoloogia lisamisega ei minda vastuollu kliima-eesmärkide saavutamiseks tehtud otsustega.

CONE ja VOLL väärtuste alusel leitakse sotsiaalmajanduslikult optimaalne piirangutundide arv vastavalt valemile:

$$LOLE_{\text{norm}}(h) = \frac{CONE \text{ (EUR/MW)}}{VOLL \text{ (EUR/MWh)}}$$

Määratud normaal LOLE ja sellest tuleneva EENS väärtuse vastu hinnatakse kõiki edaspidiseid elektrisüsteemi piisavuse analüüse ja parameetreid.

Eestis läbi viidud varustuskindluse normi uuringu põhjal oleks Eestis optimaalne keskmine piirangutundide arv 9 tundi. Aruande kirjutamise ajal ei ole piirangutundide arv veel valitsuse poolt kinnitatud, kuid sotsiaalmajanduslik kasu on suurim just selles punktis. Uuringuga on võimalik tutvuda Eleringi kodulehel¹⁴

Kui peaks selguma tõenäosusliku süsteemi piisavuse analüüsi alusel (MAF analüüs), et tegelik olukord on kehvem kui 9 tundi, siis peab liikmesriik esiteks eemaldama võimalikud turutõrked, mis võivad takistada turupõhist võimsuste lisandumist. Juhul kui turutõrgete eemaldamine ei paranda varustuskindluse prognoosi, siis peab välja kuulutama võimsusmehhanismi, mis on sisuliselt riigiabi elektritootjatele, et nad pakuksid vajalikus mahus võimsust. Loa võimsusmehhanismi välja kuulutamiseks annab liikmesriigile Euroopa Komisjon.

Elering viis koostöös Konkurentsiameti ja MKM-iga 2020. aastal läbi ka võimsusmehhanismide analüüsi, et kaardistada erinevaid mehhanisme ja leida Eestile sobivaim. Erinevate mehhanismide

¹³ https://www.konkurentsiamet.ee/sites/default/files/saamata_jaanud_energia_hind_0.pdf

¹⁴ <https://elering.ee/varustuskindluse-standardi-uuring>

kaardistamise ja sobilikkuse tulemusena on selgunud, et kõige perspektiivikamaks lahenduseks on strateegiline reserv, mida soovitab ka Euroopa siseturu määrus. Uuringuga saab tutvuda Eleringi kodulehel¹⁵. Oluline nüanss strateegilise reservi juures on, et võimsus, mis seda pakub, ei tohi samas osaleda elektriturul, kuid peab olema valmisolekus tiputarbimist katma. Lisaks seab Euroopa siseturu määrus reservvõimsuse mehhanismidele vastavalt artiklile 22 lõikele 4 süsinikdioksiidheite piirnormid järgmiselt:

- Heitekogus ei tohi olla suurem kui 550 g CO₂ kWh elektri kohta
- Heitekogus aastas ei tohi olla suurem kui 350 kg CO₂ ühe kW ülesseatud elektrivõimsuse kohta

2.3.2. Eesti varustuskindlus süsteemipiisavuse tootmisvõimsused

Eesti elekter on ajalooliselt toodetud peamiselt põlevkivist, Eesti Energia AS Narva Elektriyaamadest (EJ). Arvestades, et Balti EJ 1 plokk käivitus 1959 ning Eesti EJ saavutas projekteeritud võimsuse aastal 1973 on Narva EJ-d olnud juba üle 45 aasta ühed põhilised energiatootjad Baltikumi piirkonnas. Eesti on harjunud olukorraga, kus tootmisvõimsusi on oluliselt rohkem kui tarbimisnõudlust. Alates Leedu Ignalina tuumaelektriyaama sulgemisest 2009. aastast on Eesti olnud Baltikumi piirkonna põhiline energiaga varustaja ning elektrit ekspordiv energiasüsteem. Oluline on mõista, et selline olukord on lähiaastatel drastiliselt muutumas. Eesti elektritootmine põlevkivist on CO₂ intensiivne. Viimastel aastatel tõusnud CO₂ hindade ja karmistunud keskkonnanõuete valguses oleme jõudnud ootuspärasesse olukorda, kus meie põlevkiviplokid ei ole turukontekstis enam konkurentsivõimelised ning lähiaastatel on ette näha suurte tootmisvõimsuste sulgemisi Narva Elektriyaamades. **Eesti elektrisüsteem on kiirelt muutumas ekspordivast süsteemist Baltikumi kõige defitsiitsemaks.**

Tootmisvõimsused ja juurdekasv

Eleringi 2020. aasta varustuskindluse aruande põhjal on tootjatelt saadud andmete alusel ning jaotusvõrkudelt saadud infol nendega ühendatud tootmisvõimsuste kohta 1. jaanuar 2020 seisuga, Eesti elektrisüsteemi summaarne installeeritud netootmisvõimsus 3041 MW, millest tipuajal kasutatav tootmisvõimsus on 1779 MW. Ülevaade 1. jaanuari 2020 seisuga Eesti elektrisüsteemiga ühendatud tootmisvõimsustes on toodud tabelis 22. Suuremad muutused on Narva Elektriyaamade kasutatavuses, mis Eleringi hinnangul on vähenenud 213 MW võrra võrreldes eelneva aastaga (installeeritud võimsuses muutust pole) ning teine suurem muutus on päikeseelektriyaamade suur juurdekasv, eelmise aasta 37,9 MW asemel on nüüd installeeritud võimsus 128 MW.

¹⁵<https://elering.ee/sites/default/files/public/T%26A/Study%20on%20a%20Capacity%20Remuneration%20Mechanism%20for%20Estonia.pdf>

Tabel 22. Eesti tootmisvõimsused 1.jaanuar 2020 seisuga (allikas: Elering)

Elektrijaam	Installeeritud netovõimsus, MW	Tipu ajal võimalik kasutatav tootmisvõimsus, MW
Eesti Elektrijaam	1355	867
Balti Elektrijaam	322	165
Auvere Elektrijaam	272	250
Iru Elektrijaam	111	111
Kiisa avariielektrijaam	250	150
Põhja SEJ	78	78
Sillamäe SEJ	16	8
Tallinna Elektrijaam	39	39
Tartu Elektrijaam	22	22
Pärnu Elektrijaam	20,5	20,5
Enefit	10	4
Muud tööstuste ja koostootmisjaamad	80	60
Hüdroenergia	8,4	4
Tuuleelektrijaamad	329	0
Päikeseelektrijaamad	128	0
Kokku	3040,9	1778,5

Laiemas kontekstis on Eestis probleem elektrienergia tootmisvõimsuste piisavusega. Uusi tootmisvõimsusi tuleb turule vähe ja väikeses mahus. Täpsemalt kajastab tootmisvõimsuste piisavust punkt 2.3.2, kus vaadeldakse süsteempiisavust deterministlikes analüüsid.

Majanduse konkurentsivõime seisukohalt on üldiselt eelistatuim lähenemine, kui uute tootmisvõimsuste rajamine toimub vabaturu tingimustes ja võimalikult väikese riigipoolse sekkumisega. Samas kimbutavad Euroopa elektriturge mitmed turutõrked, mis on viinud olukorrani, kus varustuskindluse tagamiseks on uute elektritootmisvõimsuste rajamine ainult turupõhiselt seatud kahtluse alla mitmes liikmesriigis ja kasutatakse palju ka reservvõimsust erinevate võimsusmehhanismide näol.

Eestis on suuremad tootjad põhilise turutõrkena välja toonud ilma imporditariifita turule siseneva nn. „vene elektri“ (imporditav elektrienergia Venemaalt, Valgevenest ja Kaliningradist). Vene elektri tootmine ei maksa CO₂ kvooditasu ning paneb seetõttu kohalikud EL tootjad kehvemasse seisu ja tekitab ebaausa konkurentsi. 2019. aastal moodustas ilma tariifita Baltikumi imporditud vene elektri maht Baltimaade-Põhjamaade piirkonnas võrreldes kohapeal toodetud elektriga 1% - ei tundu just palju, kuid oluline on siinjuures mõista, et mõju elektri hinnale ei ole lineaarne, vaid sõltub sellest, millised pakkumised turu pakkumiskõveral antud koguse tõttu nii-öelda välja jäid. Lisaks esineb meie regiooni turul ka pudelikaelu, mis tekitavad väiksemaid hinnamõjualasid ja sellistel juhtudel on vene elektri mõju juba oluliselt suurem.

Kui vaadelda kitsamalt Baltikumi, siis siin piirkonnas müüdud elektrist moodustas ilma tariifita vene elekter 35%, mis on 13% rohkem kui 2018. aastal. Tabel 23 kajastab Baltikumi imporditud elektri osakaalusid ja vene elektrit kohapeal müüdud elektrist.

Tabel 23. Vene elektri osakaal Baltikumis (andmete allikas Nord Pool)

	2018	2019
Baltikumis toodetud elekter	20,1 TWh	15,8 TWh
Baltikumi imporditud elekter Põhjamaadest ja Poolast	6,0 TWh	7,9 TWh
Baltikumi imporditud vene elekter	5,5 TWh	7,8 TWh
Vene elektri osakaal kogu Balti piirkonnas müüdud elektrist	22%	35%

Siiski on vene elektri mõju turuhinnale oluline ainult olukorras, kus esineb pudelikaelu EE-FI ja SE-LT vahel nii, et Baltikum jääb eraldi hinnapiirkonnaks. 2019 aastal oli tunde, kus suunal Soomest Eestisse oli pudelikael (mil Baltikumis olid kõrgemad hinnad kui Põhjamaades) 3,7 % ajast. Tunde, kui samal ajal oli ka pudelikael Rootsi ja Leedu vahel, oli veelgi vähem. Seega neid tunde, mil Vene elektri mõju Baltikumi turul on tuntav, on ajalisest faktorist lähtuvalt tegelikult ligi 1%. Samas, ülejäänud ajal, kui neid pudelikaelu pole, on fossiilsetel kütustel töötavatele elektrijaamadele turuhinnad siiski küllaltki madalad ning nende turule pääsemine raske. Vene elektri mõjust suurem mõju hinnale on siinjuures Põhjamaade hüdroenergial ja ka tuumaenergial. Pikemas perspektiivis peame mõistma, et põlevkivielekter ei ole Euroopa elektriturul konkurentsivõimeline. CO₂ hinnad jätkavad kasvu, see on EL- kliimapoliitika. Vene elektri mõju eemaldamine annaks suhteliselt vähest ja lühiajalist võitu Narva Elektriijaamadele, kuigi võib suurendada nende turule pääsemist üksikutel tundidel, kui oleks suuremad hinnatipud.

Alates 2025. aasta lõpust, kui toimub Balti elektrisüsteemide sünkroniseerimine Mandri-Euroopa elektrivõrguga, ei ole praeguse sünkroniseerimise kava järgi ette nähtud elektriühendusi Venemaa ja Valgevenega. Sellega peaks lõppema ka igasugune elektrikaubandus Baltikumi ja Venemaa vahel. Vene elekter saab küll ka edaspidi siseneda Euroopa turule, kuid seda Soome kaudu, kus vene elektrile on kehtestatud võrgukasutuse tasu juba praegu.

Olenemata vene elektri mõju suuruselt elektri hinnale on aga selge, et impordiga sisenev elekter tekitab ülekandevõrgule täiendavaid kulusid, seega **on mõistlik Baltikumis kehtestada Soome eeskujul kolmandatest riikidest imporditavale elektrile võrgukasutuse tasu kuni 2025. aastal toimuva sünkroniseerimiseni. Vastav võrgukasutuse tasu on plaanis kehtestada 2021. esimese poolaasta jooksul, koostöös teiste Balti riikidega.**

Narva Elektriijaamade olukord ja võimsuste olemasolu tulevikus

Narva Elektriijaamade võimsuste olemasolu sõltub mitmest komponendist, nii keskkonnavalastest nõuetest kui majanduslikust võimekusest ning lisaks ka võimalikust riigi poolt ette nähtud tootmisvõimekusest.

Majanduslik võimekus sõltub põhiliselt elektrituru hinnast (siinjuures nii päev-ette, päevasisene kui bilansituru hind), mis määrab kui palju jaam oma tootmise eest rahalist tasu saab. Teiseks, põlevkivi ressursi hinnast, mis on Eesti kontekstis olnud küllaltki madal. Kolmandaks ja väga oluliseks

komponendiks on CO₂ emissiooni hind, mis on viimastel aastatel hüppeliselt tõusnud ning mille jätkuvat tõusu on ette näha ka tulevikus. Oma osa majanduslikule võimekusele lisavad ka võimalikud remondid ja seadmete parendused, mis nii vanades jaamades võib olla juba küllaltki suur kulu.

Keskonnaalastest nõuetest tulenevalt on Tööstusheitmete direktiivi alusel (edaspidi IED) Eesti EJ plokkide 1, 2, 7 ja Balti EJ ploki 12 kasutustunnid hinnanguliselt lõppemas ja seega ei ole nad suures mahus enam kasutatavad. Eesti Energia hinnangu kohaselt suletakse kolm ploki Eesti Elektrijaamas 2020. aasta lõpus ning Balti Elektrijaama 12. plokk samuti 2020. aasta lõpuks. Kuna piiratud tööea erandiga ettenähtud töötundide tegelik ärakasutamine sõltub elektri hulgiturul kujunevatest hinnatasemetest, siis ei ole nimetatud energiablokkide täpne plaanitav sulgemise aeg teada. Seda tehakse esimesel võimalusel pärast seda, kui ettevõtte juhatus on teinud vastava otsuse ja otsusekohane info on esitatud elektribörsil avaldamiseks. Antud tootmisvõimsus on 619 MW.

Alates 25.10.2021 hakkab põlevkivi kütusena kasutatavate elektrijaamade keskkonnanõudeid reguleerima Põlevkivi energeetilise kasutamise PVT järelduste dokument. Eesti EJ, Auvere EJ ja Balti EJ olemasolevad tootmisseedmed (v.a. IED piiratud tööaja erandi alusel töötavad tootmisseedmed) vastavad nimetatud õigusaktidest tulenevatele nõuetele. Nimetatud PVT dokumendis fikseeritud nõuded jäävad eeldatavasti jõusse kuni ca 2030. aastani. Samas pole teada, mis saab sealt edasi. Vaadates üleüldist Euroopa keskkonna- ja kliimapoliitikat, siis on väga tõenäoline, et nõudeid karmistatakse.

Lisaks keskkonnaalastele nõuetele tuleb töösse jäävate plokkide puhul arvesse võtta ka majanduslikku võimekust. Siinjuures on väga oluline aspekt elektri hind regionaalsel elektriturul ning CO₂ hind. Madalast elektri hinnast ning kõrgest CO₂ hinnast tulenevalt võib ka Eesti EJ väävlipuhastusseadmetega varustatud tolmpõletusplokkide (3, 4, 5 ja 6 plokk) hinnanguline sulgemisaeg olla märksa varem, kui tehnilised ja keskkonnaalased piirangud neid kasutada võimaldaksid. On väga tõenäoline, et Eesti Energia sulgeb plokid, mis turukontekstis enam kasumlikud ei ole ning esmajärjekorras on need just väävlipuhastusega plokid (3, 4, 5 ja 6) koguvõimsusega 658 MW. Siiski 05.11.2019 allkirjastas Eesti Energia ainuaktsionär kirjaliku suunise, mille kohaselt peab ettevõtte vähemalt 2023. aasta lõpuni tagama enda tootmisportfellis 1000 MW juhitava elektritootmisvõimsuse olemasolu. Seega tõenäosus plokkide sulgemiseks tekib eriti alates 2024. aastast.

Samas on Eesti Energia AS andnud teada, et ka Balti EJ ploki 11 osas on ette näha majanduslikke ja tehnilisi piiranguid. Tehniline piirang tuleneb sellest, et Balti EJ 11 ploki turbiini mitmed olulised komponendid on 2020. aastate keskpaigas lähenemas enda tehnilise eluea lõpule. Nende väljavahetamisega kaasnevad olulised investeeringud, mille majandusliku otstarbekus on veel arutluse all. Majanduslik piirang tuleneb Balti EJ vanemate plokkide sulgemisest, mis viib Balti EJ 11 ploki püsikulud kõrgeks ning võib kasvava CO₂ hinna korral viia ploki turult välja veel enne 2020-ndate keskpaika. Seega on võimalik, et antud Narva EJ-de tootmisvõimsuste sulgemine toimub veelgi kiiremini kui antud analüüsi baasstsenaarium seda ette näeb.

Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsi põhjal on Eesti Energia teatanud süsteemihaldurile olemasolevate tootmisvõimsuste sulgemisest järgnevalt:

- 2021 Eesti elektrijaama plokkide sulgemine, 815 MW;
- 2021 Balti elektrijaama ploki sulgemine, 130 MW;
- 2024 Täiendavate plokkide sulgemine Eesti Elektrijaamas, 346 MW
- 2031 Plokkide sulgemine Eesti ja Balti elektrijaamas kokku 386 MW

Suletav tootmisvõimsus kokku aastateks 2019-2024: 1291 MW.

*suletava võimsuse hulgas on piirangutega kasutatav võimsus

2.3.3 Tõenäosuslik Euroopa varustuskindluse süsteemi piisavuse analüüs (MAF)

Euroopa siseturu määru alusel analüüsitakse riikide varustuskindlust süsteemi piisavuse osas eeskätt iga aastase üle-euroopalise elektrisüsteemi piisavuse analüüsiga (*Mid-term Adequacy Forecast – MAF*), mis viiakse läbi Euroopa süsteemioperaatorite poolt esitatud andmete alusel ENTSO-E¹⁶ poolt. Vastav analüüs on tõenäosuslik, millega hinnatakse riikide varustuskindluse varustuskindluse normi alusel juba tuttavate parameetrite LOLE ja EENS raames. Ühine üle-euroopaline ressursipiisavuse analüüs on oluline ühise elektrituru raames, kuna varustuskindluse tagamiseks on lisaks siseriiklikule tootmisvõimsusele oluline ka impordivõimekus ehk piisavas mahus välisühenduste olemasolu. Euroopa ühtse elektrituru ja solidaarsuspõhimõtete alusel peaks olema kindlustatud elektri vaba ülekandmine riikide vahel kui ülekandevõimsusi jätkub. Liikmesriigid ei tohi ülekandevõimsusi piirata muidu kui vaid võrguelementide avariide/remontide korral. Samas, et kontrollida välisühenduste taga olemasolevate võimsuste piisavust, ehk kas import on siiski võimalik, on oluline analüüsida kogu Euroopa tootmisvõimekust, tarbimisvajadust ja olemasolevaid ühendusi koos ühe analüüsina.

Metoodika aluseks on Monte Carlo meetod, mille kohaselt simuleeritakse 35 erinevat kliima-aastat igaüht 20 korda läbi arvestades tarbimise, tuuleolude, päikse kiirguse, hüdroloogilise olukorra ja süsteemi elementide avariide muutumisega, kasutades 5 erinevat tarkvara mudelit.

Täpsemalt on võimalik 2020 MAF analüüsi tulemustega tutvuda ENTSO-E veebilehel avaldatud aruandes¹⁷. Konkurentsiamet toob aga siinjuures välja aruandes toodud illustreeritud tulemused, aastale 2025 (joonis 10) ja aastale 2030 (joonisel 11), kust on näha, et Eesti, ja ka meie regiooni riikide Soome Läti ja Leedu puhul, on ette näha väikeses mahus katkestustunde, ehk tunde, kus võib olla mingil määral vajalik tarbimist piirata. Eesti puhul on 2025. a vastav väärtus vahemikus 0,1-0,6 katkestustundi ja 2030. a 0,2-1,8 katkestustundi. Samas mõlemal juhul jäävad antud väärtused kõvasti alla maksimaalsele lubatud katkestustundide arvule, 9 tundi, mis on Eesti varustuskindluse normi ettepanekus. Kui võrrelda aastaid 2025 ja 2030, siis on oluline märkida trendi, et süsteemi piisavuse parameetrid muutuvad peaaegu kõikides riikides kehvemaks, kuid jäävad Läänemere regioonis siiski riikide määratud varustuskindluse normi piiresse.

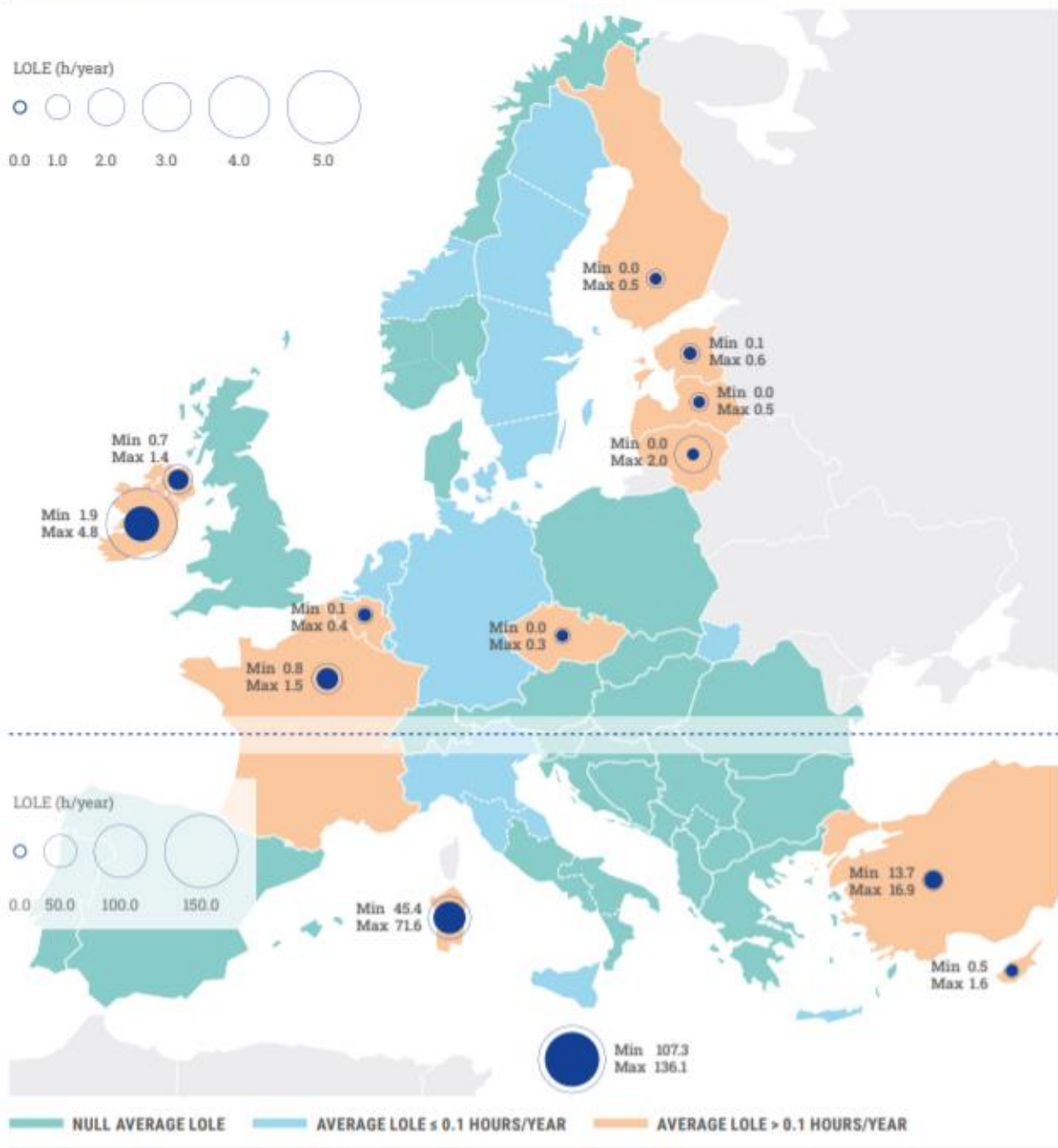
Vastav aruanne uuris ka eeldatavalt mittetarnitava energia (EENS) suurusjärku. Eesti puhul on 2025. aasta kohta vastav parameeter keskmiselt 0,04 GWh ja 2030. aasta kohta 0,14 GWh. Võrdluseks jääb Eesti aastane tarbimine suurusjärku 8 TWh.

¹⁶ Euroopa süsteemihaldurite ühendus

¹⁷

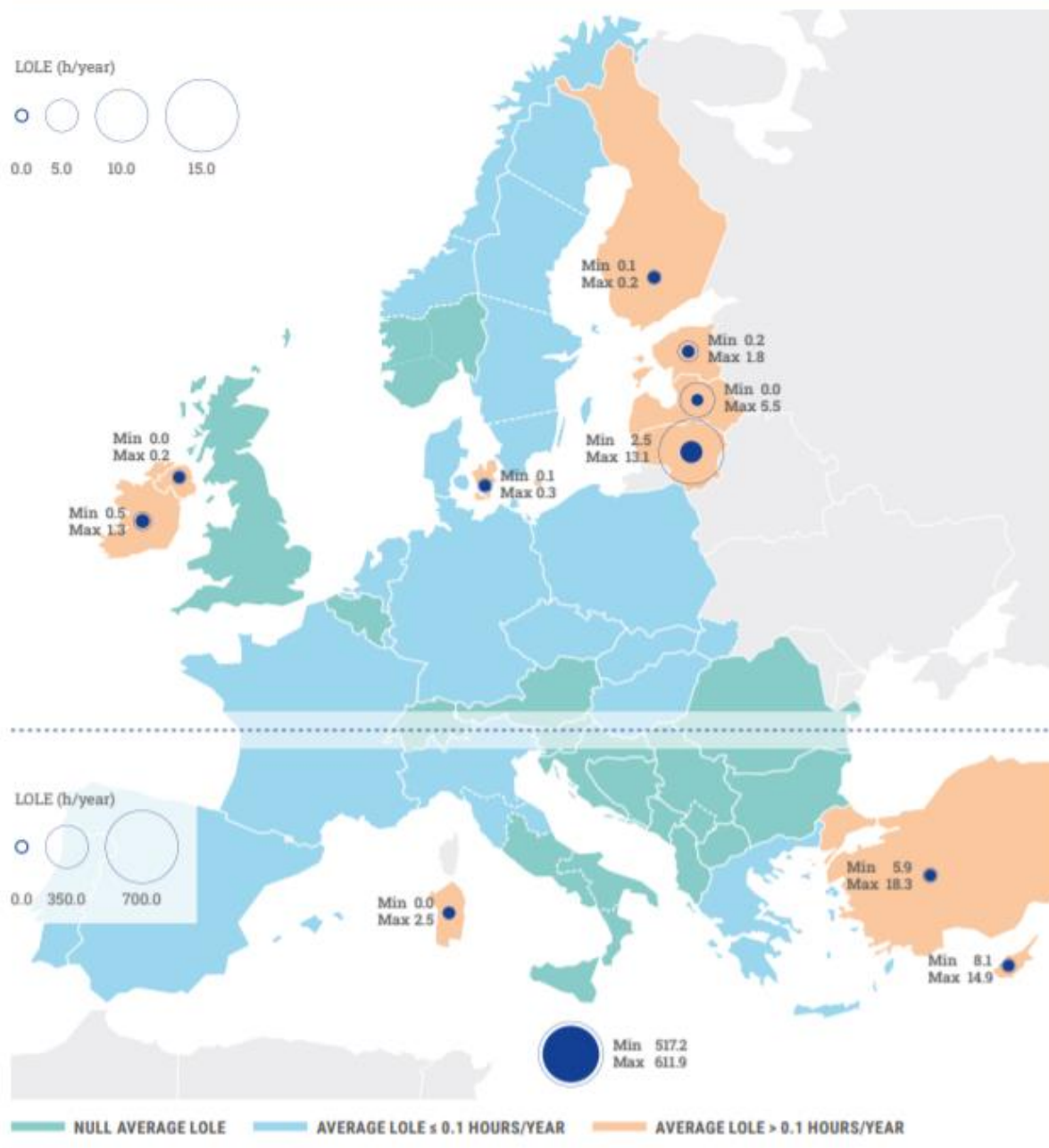
https://eepublicdownloads.entsoe.eu/clean-documents/sdc-documents/MAF/2020/MAF_2020_Executive_Summary.pdf

LOLE TY 2025

Joonis 10. 2020 MAF analüüsis leitud katkestustundide ülevaade aastale 2025 (allikas: ENTSO-E)

LOLE TY 2030

Joonis 11. 2020 MAF analüüsi katkestustundide ülevaade aastale 2030 (allikas: ENTSO-E)

2.3.4 Eesti varustuskindluse süsteemi piisavus deterministlike analüüside põhjal

Täiendavalt tõenäosuslikule süsteemi piisavuse analüüsile, mis teostati üle-euroopalise ühise MAF analüüsiga on Eesti süsteemi piisavust analüüsitud ka deterministlike analüüsidega Eleringi 2020 Varustuskindluse aruande alusel. Elering on deterministlikud analüüsid teostanud tavastenaariumi osas, vaadeldes nii ainult Eestit kui ka Balti-Soome regiooni varustuskindlust.

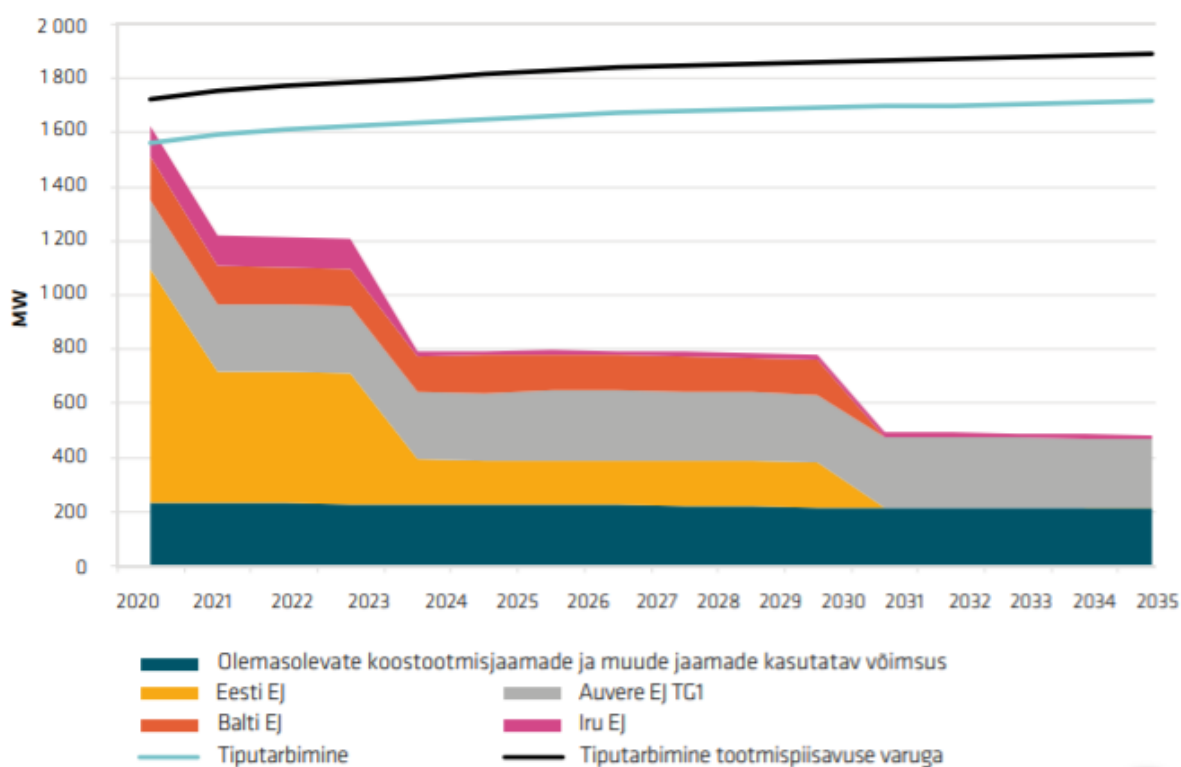
Tavastenaariumite puhul on tootmise puhul võetud järgnevad põhilised eeldused:

- Narva EJ-de IED plokkide võimsusega arvestatakse kuni 2020. aasta lõpuni.

- Narva EJ-de väävlipuhastusega plokid suletakse majanduslikest põhjustest tingitult 2023. aasta lõpus.
- Balti EJ plokk 11 ja Eesti EJ plokk 12 suletakse 2030 lõpus.
- Tootmisvõimsuste juhuslikkusest tingitult ja tuginedes Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja varustuskindluse arvutamise põhimõtetele ei arvestata tuule ja päikeseenergia tootmisvõimsustega. Kuna Eestis on esinenud endiselt tunde, mil tuuleenergia on maksimaalses mahus kasutamatu ning päikeseenergia kohta vastavad statistilised andmed puuduvad.

Stsenaariumit analüüsitakse järgnevalt:

- Tiputarbimist vaadeldakse kahes olukorras – normaalne tipukoormus ja vastavalt Elektrisüsteemi toimimise võrgueeskirja § 14 toodud põhimõttele 10% varuga tipukoormus elektrivarustuse tagamiseks ka ootamatute koormuse muutuste ning pikemaajaliste planeerimata tootmiskatkestuste korral.
- Analüüsitakse varustuskindlust võrgu normaalolukorras ja analüüsitakse varustuskindlust võrgu häiringu olukorras, vaadeldes ülekandevõimsuste puhul N-1-1 olukorda ehk kahe suurima elemendi väljas olekut.

Joonis 12. Hinnang kasutatavate tootmisvõimsuste koosseisule aastani 2035, Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsis¹⁸ Joonis 4.15 (allikas: Elering)

Joonis 12 kajastab Eesti süsteemihalduri Eleringi hinnangut elektrisüsteemi piisavuse seisukohalt hetkel teadaolevate ja kasutatavate tootmisvõimsuste arenguid Eestis kuni 2035. aastani. Sellelt on näha, et Eesti sisemaine tootmine ei suuda alates 2020. lõpust tiputarbimist katta. Joonisel toodud stsenaarium ei võta küll arvesse Kiisa Avariielektri jaama võimsust 250 MW ja arvestab ka tootmisvõimsuste puhul väikese avariide protsendiga (mitte kogu tootmisvõimsus ei pruugi igal

¹⁸ <https://elering.ee/sites/default/files/public/VKA2020.pdf>

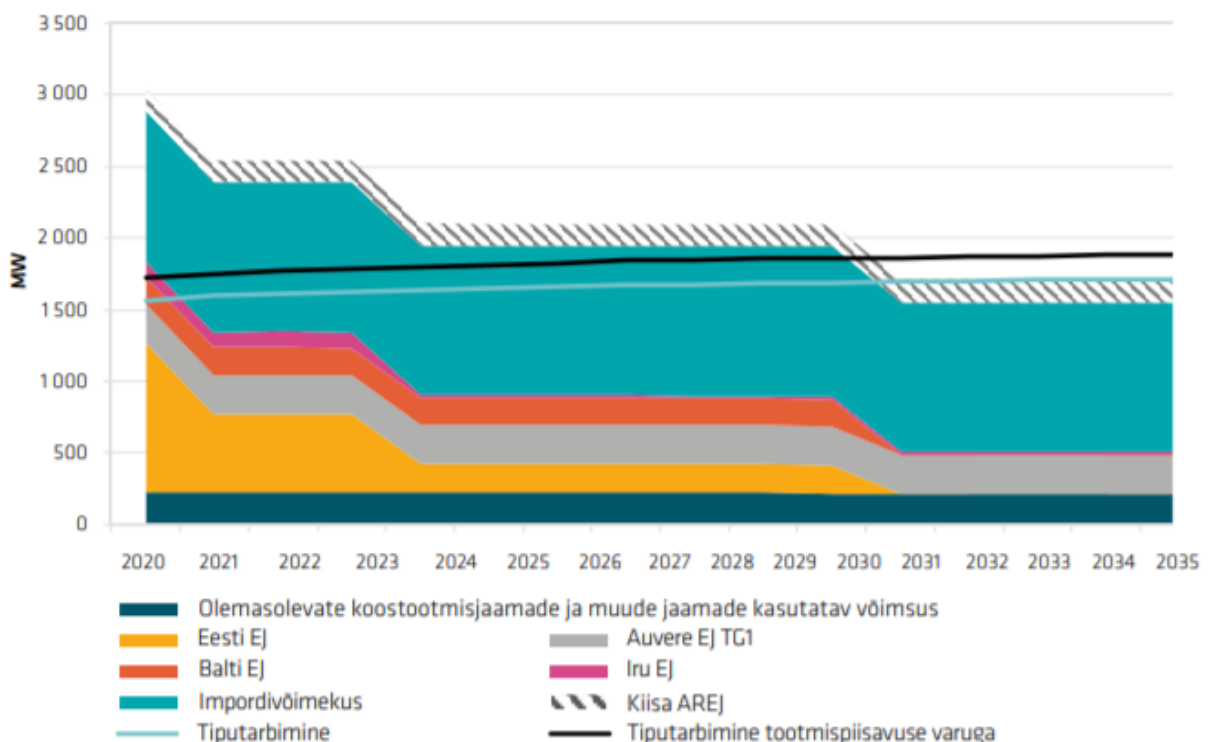
ajahetkel olla kättesaadav), kuid isegi, kui vaadelda maksimaalselt saadaolevate tootmisvõimsuste võimekusi, võttes arvesse ka Kiisa jaama, ei suuda nad alates 2020. aasta lõpust tiputarbimist katta. Seega on Eesti varustuskindlus süsteemi piisavuse aspektist tiputarbimise ajal tagatav ainult imporditava elektrienergia abil.

Eesti süsteemi võimalikku impordivõimekust hinnatakse välisühenduste kasutatava võimsuse alusel. 2020. aasta lõpust alates, kui on valminud ka Eesti-Läti ülekandeliin Kilingi-Nõmme-Riia vahel, on Eesti välisühenduste maht näidatud tabelis 24 (allikas: <https://umm.nordpoolgroup.com>)

Tabel 24. Eesti välisühenduste maksimaalne maht 2020.a lõpus (allikas: Nord Pool)

Ühendus	Maksimaalne ühenduse võimsus, MW
EE->LV	1447
LV->EE	1259
EE->FI	1016
FI->EE	1016

Seega on Eesti süsteemi impordivõimekus 2275 MW-i. Joonis 13 kajastab Eesti süsteemi piisavust koos kasutatava impordi võimekusega ja N-1-1 olukorras. Alates 2030. aastast kui on ette näha täiendavalt kahe ploki sulgemist Narva Elektri jaamades, tekib olukord, kus tiputarbimist ei pruugi olla võimalik igal ajahetkel tagada. Samas on kuni 2030. aastani süsteemi piisavus tagatud.

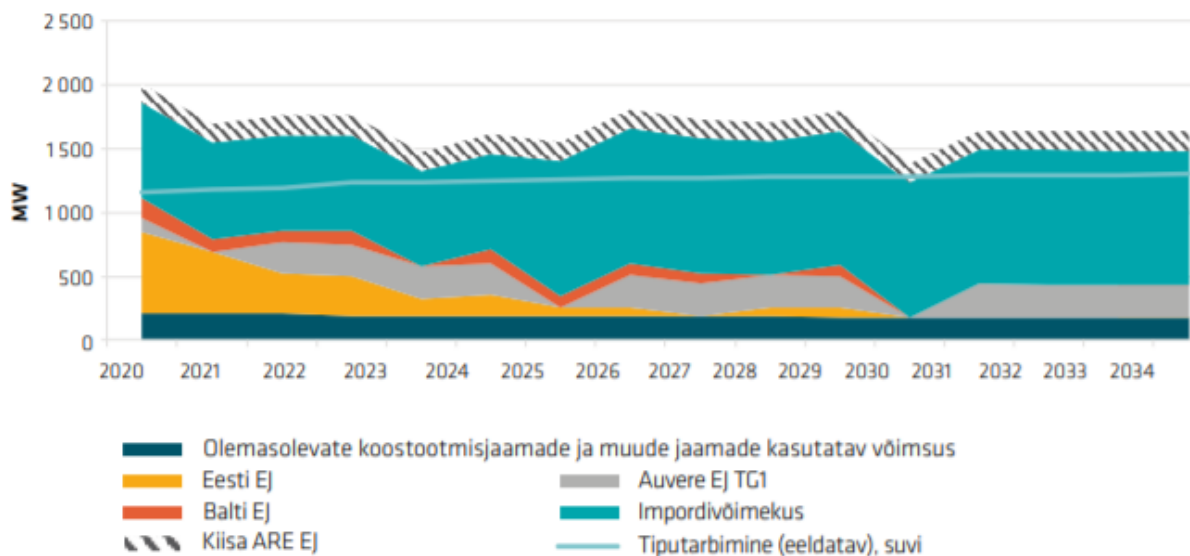

Joonis 13. Eesti elektrienergia elektrisüsteemi piisavus N-1-1 olukorras kuni aastani 2035, Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsis Joonis 4.15 (allikas: Elering)

Suvine varustuskindlus

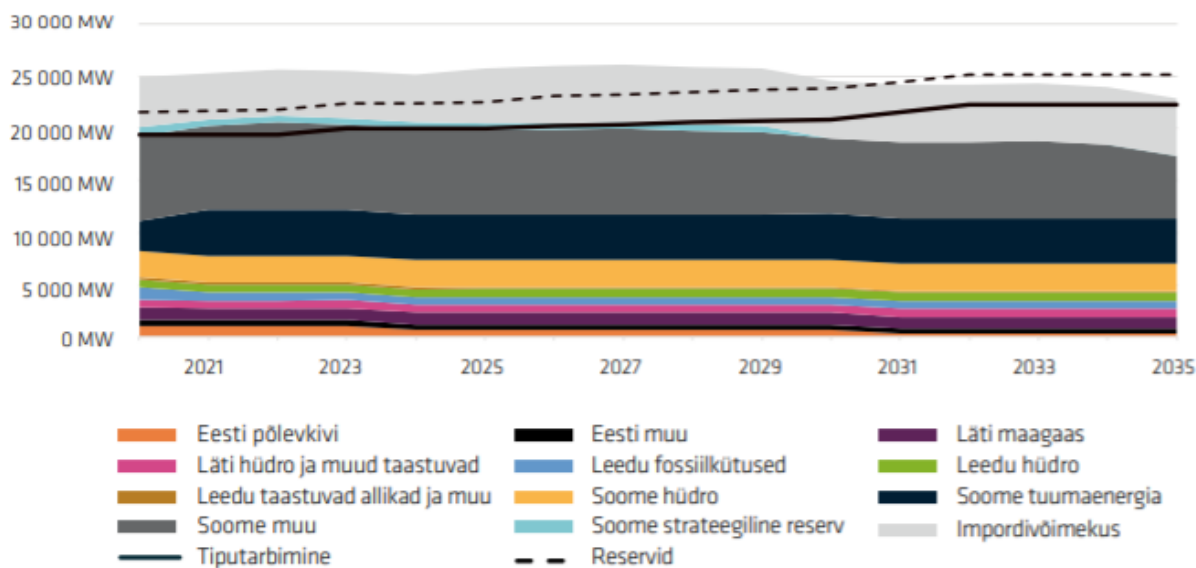
Kuna meie kliimavõtmes on tarbimise tipp talvel, siis põhiliselt käsitleb varustuskindluse analüüs just talvist perioodi. Miinimumtarbimise perioodil suvel on tarbimistipud oluliselt madalamad kui talvel, jäädes 1200 MW ümbrusse. Samas nähakse suvisel perioodil ette paljude tootmisvõimsuste konserveerimisi ja remonte, seetõttu on kasutatavaid tootmisvõimsusi samuti oluliselt vähem kui talvisel tipukoormuse ajal. Sellest tulenevalt on Elering analüüsinud ka suvist süsteemiisavust, millest annab ülevaate Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsi joonis 4.14, mis on näidatud käesoleva aruande joonisel 13.

Nagu joonisest 13 järeldub, siis suvine varustuskindluse analüüs näitab sisemaisete tootmisvõimsuste sügavat puudujääki võrreldes tiputarbimisega kogu vaadeldava 2020-2035 perioodi jooksul. Ülekandevõimsustega on varustuskindlus suviseks perioodiks siiski tagatud, kuigi 2030. aasta on kriitilisem, ja siis võib vaja minna ka avariireservelektrijaama võimsust.

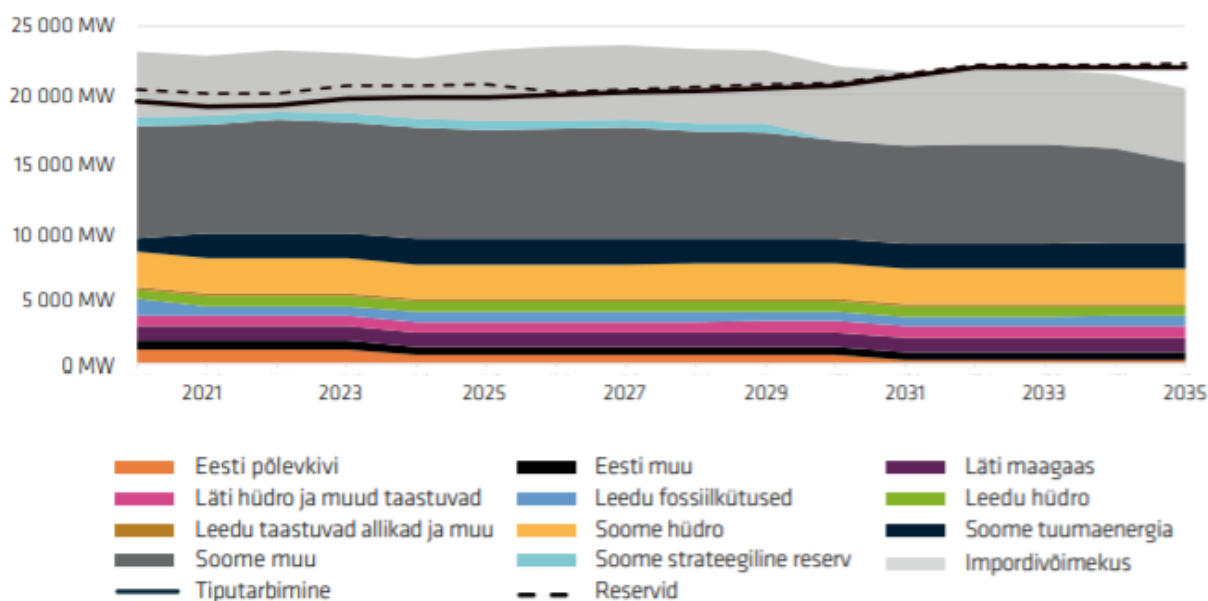

Joonis 13. Kasutatava tootmisvõimsuse ja tipunõudluse prognoos minimaaltarbimise perioodil (suvel), Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsis Joonis 4.14 (allikas: Elering)

Balti-Soome regiooni varustuskindluse süsteemiisavus deterministliku analüüside põhjal, mis on kajastatud Eleringi Varustuskindluse analüüsis, lähtub, et süsteemis võib tekkida reservide puudujääke alates 2030. aastast. Antud ülevaate annab joonis 14. N-2 stsenaariumi puhul, kui on arvesse võetud regiooni kahe suurima elemendi (kahe Soome tuumaelektrijaama ploki) ühel ajal väljalangemine võib tekkida olukord, kus tiputarbimist ei suudeta katta alates 2032. aastast, nagu kajastatud joonisel 15.

Joonis 14. Kasutatavad tootmis ning ülekandevõimsused Baltikumis ja Soomes perioodil 2020-2035, Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsis Joonis 4.4 (allikas: Elering)

Joonis 15. Kasutatavad tootmis ning ülekandevõimsused N-2 stsenaariumis Baltikumis ja Soomes perioodil 2020-2035, Eleringi 2020 Varustuskindluse analüüsis Joonis 4.5 (allikas: Elering).

Stsenaariumi puhul koos Soomega (joonised 14 ja 15) tuleb võtta arvesse, et Eesti ja Soome vaheliste ühenduste puhul on tegemist alalisvoolu ühendustega, samas on Baltikumi vahelised ühendused vahelduvvoolu omad. Tugevate alalisvoolu ühenduste omamine riikide vahel ja teiste sünkroonalaadega on oluline ja võimaldab Eestil ja Baltikumil laiemalt olla osa ühtsest Euroopa elektriturust. Ka varustuskindluse hindamise seisukohast on mõistlik vaadelda piisavate ühenduste olemasolul aina suuremaid piirkondi, et arvestada ka tuulikute jt juhitamatute tootmisüksustega, mille üheaegsustegur suurema ala puhul suureneb. Samas tuleb ka arvesse võtta, et alalisvooluühenduste puhul on teatavad riskid. Sünkroonala suurte probleemide tekkimisel süsteemi juhtimisel, mis on kindlasti küll väga erakorralised sündmused, kuid siiski võimalikud, on vajadusel probleemide lahendamiseks ühenduste

piiramine või ka välja lülitamine sünkroonala vahel (milleks on ka Eesti ja Soome vahelised ühendused) võimalik. Seetõttu soovib Konkurentsiamet Eleringil analüüsida edaspidi eraldi ka Baltikumi regiooni tavastsenariumina.

Erakorralised stsenaariumid

Elering on 2020 Varustuskindluse aruandes deterministlikult analüüsinud ka erakorralisi stsenaariume kuni aastani 2035, nagu Balti sünkroonala stsenaarium (Baltikum töötab eraldi sünkroonalas), Balti hädaolukorra toimepidevuse stsenaarium (Baltikum on saartalitudes ja alalisvooluühendused teiste regioonidega puuduvad) ja Eesti elutähtsa teenuse stsenaarium (Eesti süsteemi saartalitudes töötamine).

Balti sünkroonala stsenaarium näeb ette, et 2030. aastast võib tekkida olukord, kus süsteemis on reservide puudujääk ning suurima elemendi avarii korral võib tekkida mõningane vajadus süsteemi tarbimise piirangutele.

Hädaolukorra toimepidevuse stsenaariumi korral on vajadus piirata tööstustarbimist, alates 2023. aastast. Äri ja avaliku teeninduse ning kodutarbimise seksioonid suudetakse katta.

Eesti elutähtsa teenuse stsenaarium näitab, et elutähtsale teenusele ja üldhuviteenusele suudetakse tarbimine katta ka sellises stsenaariumis.

Täpsemalt saab antud stsenaariumite kirjelduste ja visuaalsete tulemustega tutvuda Eleringi 2020 Varustuskindluse aruande punktis 4.5.¹⁹

2.3.5 Varustuskindluse järelused

Alates 2021. aastast ei taga Eesti tootmisvõimsused sisemaist tarbimist. Tegemist on kardinaalselt muutunud olukorraga Eesti energeetikas, kus alates Eesti taasiseseisvumisest on 30 aasta jooksul olnud oluline tootmisvõimsuste ülejääk. Vastavat muutust käsitles pikemalt ka Konkurentsiameti varasem aruanne, kus varustuskindlust analüüsiti just antud põhjusel tavapärasest põhjalikumalt. Varasema analüüsiga võrreldes näeme, et olukord on veelgi süvenenud, täpsemalt on võrdlus näha tabelis 25, mis näitab varustuskindluse süsteemiisavuse probleemide tekkimise aastaid erinevatel stsenaariumitel ja analüüsides.

Tabel 25. Varustuskindluse süsteemiisavuse ülevaade erinevate Eesti osas tehtud analüüsides ja stsenaariumite lõikes (allikas: Konkurentsiamet, Elering, ENTSO-E)

	Süsteemiisavuse puudujäägi tekkimise aasta	
	2019 koostatud KA aruande andmed	2020 koostatud KA aruande andmed
Deterministlikud analüüsid/stsenaariumid		
Eestis tiputarbimise tagatus sisemaiste tootmisvõimsustega	2024-...	2021-...
Eestis süsteemiisavuse tagatus tootmise ja impordivõimsustega	√	2030- ...
Eesti suline	√	2030
Balti-Soome regionaalne	√	2030-...
Tõenäosuslikud analüüsid	Katkestustundide tekkimise võimalikus ja maht	

¹⁹ <https://elering.ee/sites/default/files/public/VKA2020.pdf>

Üle-euroopaline 2025	ei tekkinud	0,1-0,6 tundi
Üle-euroopaline 2030	-	0,2-1,8 tundi

Vaatamata tootmisvõimsuste tugevale puudujäägile süsteemi piisavus Eestis aga kuni 2030. aastani ohustatud ei ole. Põhjuseks on see, et Eestil on tugev ülekandevõrk ning suures mahus välisühendusi naaberriikidega. Ülekandevõimsused suudavad katta tootmisvõimsuste puudujäägi, seega on Eesti elektrisüsteemi varustuskindlus importvõimekust arvestades kaetud kuni 2030. aastani. Järgnevate aastate üle-euroopalised süsteemi piisavuse analüüsid peavad andma vastuse, kas tõenäosus tarbimise piiranguteks ületab Eestis plaanitavalt kehtestatavat varustuskindluse normi taset või mitte. Viimane üle-euroopaline tõenäosuslik süsteemi piisavuse analüüs, MAF 2020, tuvastas Eestile väikeses mahus katkestustundide arvu 2025. aastaks, mis veidi suureneb 2030. aastaks, kuid jääb siiski tugevalt varustuskindluse normis väljapakutud taseme piiresse. Seega ei ole antud analüüsiga tuvastatud põhjust täiendava võimsusmehhanismi rakendamiseks Eestis.

Analüüsides regionaalset varustuskindlust Baltikumi ja Soome peale on samuti 2030. aastast ette näha võimalikku süsteemi puudujääki ja väikeses mahus tarbimise piiranguid. Lisaks on kõik neli regiooni riiki eraldiseisvalt impordist sõltuvad.

Elering on oma 2020 Varustuskindluse analüüsis toonud välja, et Eesti süsteemi opereerimise poolest on vaja hoida minimaalselt ligikaudu 1000 MW-i kindlat võimsust, millest enamik peaks olema juhitav võimsus. Kui peaks juhtuma, et kindla võimsuse osakaal langeb alla 1000 MW-i, siis võib tekkida vajadus täiendavaks võimsusmehhanismiks. **Aastast 2031 ei ole praeguste teadmiste järgi 1000 MW kindlat võimsust enam tagatud nagu süsteemi opereerimise eesmärgiks on Eleringi poolt seatud.** Kui järgnevate aastate jooksul uusi teadmisi ei teki, mis selle ümber lükkavad, siis peab täiendavalt Euroopa tõenäosusliku ressursside piisavuse hinnangu analüüsi tulemustele, isegi kui vastav analüüs varustuskindluse normi rikkumist ei tuvasta, kaaluma, kas siiski võib tekkida vajadus võimsusmehhanismi rakendamiseks. Eelnevalt tuleb ära oodata 2021. aastal läbi viidav üle-euroopaline süsteemi piisavuse analüüs, mis on esimene, mis peaks suures plaanis järgima Euroopa siseturu määruse artiklis 23 sätestatud lähenemise põhimõtteid, kuigi vastav artikli metoodika peab täismahus olema kasutusele võetud antud analüüsi teostamiseks alles 2023. aastast, ning annab ülevaate mis toimub peale 2030 aastat. Kui 2021. aasta analüüs näitab ohu tekkimist Eesti varustuskindluse normile, siis peab läbi viima turutõrgete spetsiifilise analüüsi, mis on eelduseks, et saaks hakata arutama võimalust vajadusel kehtestada koostöös Euroopa Komisjoniga võimsusmehhanism. Eesti puhul on võimsusmehhanismiks tõenäoliselt strateegiline reserv. **Praegu teadaoleva info alusel võib vajadus võimsusmehhanismiks Eestis tekkida alates 2030. aastast**

Konkurentsiameti kokkuvõttev hinnang Eesti varustuskindlusele aastani 2035

- **Tänasele primale teadmisele tuginedes on Eesti elektrisüsteemi piisavus järgneval kümnendil tagatud.**
- Elektrisüsteemi piisavust hinnatakse Eestis varustuskindluse normi alusel ning tõenäosuslikul meetodil, vastavalt Euroopa elektri siseturu määrusele. Tõenäosusliku meetodi toetamiseks on kasutusel ka deterministlik meetod.
- Hetkel näeb varustuskindluse normi ettepanek ette aasta peale kuni 9 tundi, kus võib tekkida vajadus tarbimist väikeses ulatuses piirata. Varustuskindluse norm hakkab kehtima aga alles siis kui see on Vabariigi Valitsuse otsusega ametlikult kehtestatud.
- Tõenäosuslik Euroopa süsteemi piisavuse analüüs MAF (*medium-term adequacy forecast*), mis analüüsib riikide süsteemi piisavust varustuskindluse normi elementide raames (eeldatavasti mittetarnitav energia ja eeldatav võimsuse puudujääk katkestustundidena) aasta kohta, ei näe

Eestile kuni 2030 aastani ette suuri varustuskindluse probleeme. Katkestustundide arv jääb tugevalt alla varustuskindluse normi ettepanekus sätestatud arvule. Seega ei ole praeguse seisuga vajadust rajada täiendavaid võimsusmehhanisme.

- Deterministlik analüüs Eestile näitab, et süsteemi piisavus sõltub tugevalt impordist. Alates 2021. aastast ei kata sisemaised tootmisvõimsused tiputarbimist.
- Narva Elektri jaamades on ette näha suuremahulist tootmisvõimsuste sulgemisi. Uusi tootmisvõimsusi on ette näha taastuvenergia poolelt (päike ja tuul). Lisaks muutuvad tuleviku energiasüsteemis aina olulisemaks tarbimise paindlikkus ja tarbimise juhtimise võimalused, mis samuti saavad anda suure panuse varustuskindluse tagatusse.
- **Eesti varustuskindlus on tagatud välisühendustega kuni aastani 2030.**
- Hetkel näitavad analüüsid, et strateegilise reservi loomise vajadust majanduslikult vaatenurgast kuni aastani 2030 ei ole. Starteegilist reservi saab luua alles siis, kui analüüsid näitavad ohtu riikliku varustuskindluse normi rikkumisele. Konkreetne varustuskindluse norm Eestile vajab aga veel Vabariigi Valitsuse kinnitust.
- Samas on täiendavalt varustuskindluse normile süsteemihalduri poolt toodud välja ka vajadus tagada, et Eestis oleks kindla võimsuse²⁰ kogus 1000 MW-i. **Vastav võimsus on tagatud kuni 2030. aastani.**
- **Olukord peale 2030 aastat näitab kergeid puudujääke süsteemi piisavusele.** Siiski enim täpsemate järelduste tegemist ja edasiste sammude planeerimist selles osas, tuleb ära oodata 2021. aasta Euroopa ressursside piisavuse hinnangu analüüs, mis põhineb Euroopa määruse (EL) 2019/943 (edaspidi ka Euroopa siseturu määruse) artiklil 23 ja näitab olukorda peale 2030 aastat.

Edasised sammud:

- Varustuskindluse normi sätestamine seadusandluses, mis on aluseks võimsusmehhanismi rakendamise otsuse tegemisel;
- Iga viie aasta järel varustuskindluse normi ülevaatus;
- Euroopa tõenäosusliku ressursside piisavuse hinnangu analüüsi tulemuste jälgimine iga-aastaselt. 2021 läbi viidav analüüs on esimene, mis järgib Euroopa siseturu määruse artiklis 23 sätestatud lähenemise põhimõtteid ning annab ülevaate mis toimub peale 2030 aastat;
- Ohu tekkimisel varustuskindluse normile, peab teostama turutõrgete spetsiifilise analüüsi, mis on eelduseks, et saaks hakata arutama võimalust vajadusel kehtestada koostöös Euroopa Komisjoniga võimsusmehhanism. Eesti puhul on võimsusmehhanismiks tõenäoliselt strateegiline reserv.

²⁰ Eleringi 2020 varustuskindluse analüüsi põhjal on see võimsus, mille olemasoluga saab süsteemihaldur arvestada. Ei pea tingimata olema juhitav võimsus, aga juhtimatut võimsust saab arvestada selle hulka mahus, mida üheaegsustegur (näitab mahtu mis on juhitamatust võimsusest ajalooliselt alati kättesaadav) võimaldab. Hetkel on tuuleenergia puhul olnud Eestis ka tunde kui tuuleenergia on täies mahus kättesaamatu, ehk üheaegsustegur on veel null.

3. Maagaasi turg

3.1 Maagaasivõrgu regulatsioon

2019. aasta peamiseks väljakutseks maagaasivõrgu regulatsiooni osas oli ettevalmistamine regionaalse gaasituru avanemiseks alates 01.01.2020. Olulisimad tähised sel teel olid:

- Balticconnector'i valmimine 2019. aasta lõpus;
- Soome, Eesti ja Läti (FINESTLAT) turupiirkonna detailides kokkuleppimine riikide süsteemihaldurite ja regulaatorite vahel;
- Eesti-Läti ühise bilansipiirkonna reeglites (tüüptingimustes) kokkuleppimine;
- FINESTLAT turupiirkonnale sobiva Eesti ülekandehinna otsuse tegemine Euroopa Liidu võrgureglite kohaselt.

3.1.1. Tehniline funktsioneerimine

Eesti gaasisüsteemi seotus naaberriikidega 2019. aasta lõpuks on toodud joonisel 16.

Joonis 16. Eesti gaasisüsteemi ülekandevõrk. Allikas ENTSOG.

Eesti gaasi ülekandevõrk koosneb 977 km gaasitorustikust, kolmest gaasimõõtejaamast [Karksi, Värskä ja Balticconnector (Paldiski)] ja 36 gaasijaotusjaamast.

Eesti sisend-väljundpunktide andmed on toodud tabelis 26.

Tabel 26. Ühenduspunktide tehniline läbilaskevõime. Allikas ENTSO ja Elering AS

Ühenduspunkt	Tähis joonisel 1	Gaasi liikumissuund	Tehniline läbilaskevõime GWh/päev
Narva ühendus	225	RU -> EE	31,5
Värsk GMJ	223	RU -> EE	42,0
Luhamaa ühendus	227	RU -> EE	178,5
		EE -> RU	105,0
Misso GMJ	81	EE -> EE	0,3
Korneti ühendus	212	EE -> LV	178,5
		LV -> EE	105,0
Karksi GMJ	54	LV -> EE	105,0
		EE -> LV	105,0
Balticconnector	-	EE -> FI	81,2
		FI -> EE	81,2

Narva ühendus ei ole alates 2019. aastast kommertskasutuses (võimalik kasutada eriolukorras varustuskindluse tagamiseks).

Tabel 27. Gaasi sisendkogused piiripunktide lõikes 2019. aastal (GWh)

Periood	Karksi GMJ	Värsk GMJ	Misso GMJ	Narva ühendus
Jaanuar	317,484	472,113	0,203	0
Veebruar	327,404	239,211	0,146	0
Märts	510,235	52,969	0,140	0
Aprill	94,899	261,635	0,077	0
Mai	0	275,539	0,038	0
Juuni	0,513	170,120	0,008	0
Juuli	0,673	183,390	0,011	0
August	30,325	174,182	0,010	0
September	2,228	248,632	0,042	0
Oktoober	273,192	111,206	0,099	0
November	421,355	57,892	0,133	0
Detsember	471,575	110,501	0,155	0
Kokku	2 450	2 357	1	0

3.1.2 Gaasivõrgu kasutamise ja liitumise hinnad

Kuni 01.01.2020 kehtisid kaubapõhised ülekande väljundhinnad. Sisendhinda Eestis ei rakendatud. Lisaks oli kehtestatud transiidihind Luhamaa-Korneti gaasivoole (RU – EE – LV).

Seoses Komisjoni määruse (EL) 2017/460, millega kehtestatakse võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta, rakendamisega Eestis, muutusid oluliselt ja olemuslikult ülekandeteenuste hinnad.

2019. aastal koostas ja kehtestas Konkurentsiamet esmakordselt eraldi gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade arvutamise meetodika²¹. Varasemalt kasutati ühte meetodikat nii ülekandevõrgu kui ka jaotusvõrgu hindade arvutamiseks.

Uue meetodika alusel 2019. aastal kooskõlastatud gaasi ülekandevõrgu võrguteenuste hindade kohaselt hakkavad alates 2020. aastast kehtima süsteemisese võrgukasutuse ning süsteemidevahelise võrgukasutuse sisend- ja väljundhinnad.

Vastavalt määruses kehtestatud korrale, viidi 2019. aastal ka läbi turuosaliste konsultatsioon ning konsultatsioonidokument esitati analüüsimiseks Koostööametile²². Koostööamet tegi oma analüüsis mitmeid ettepanekuid hinnakonsultatsiooni paremaks läbiviimiseks tulevikus.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati esmakordselt Eestis eraldi võimsuspõhised sisendhinnad ja väljundhinnad²³ ning võimsustoodete kordajad.

Uue meetodika ja selle alusel kooskõlastatud ülekandevõrgu hindade olulisimad märksõnad on:

- Euroopa Komisjoni määruse (EL) 2017/460 järgi koosmõjus maagaasiseadusega rakendatakse Eestis hinnalaega reguleerimiskorda (*price cap regime*), mille puhul regulaator kooskõlastab fikseeritud suurusega ülekandehinnad;
- Eestis rakendatakse eraldiseisvat postmark lähtehinnametodikat ülekandehindade arvestamisel;
- sisendhinnad ühtlustatakse naaberriikidega (Läti ja Soome) kohandamise teel, mille aluseks on võrdlusuuringu kohaselt leitud Euroopa Liidu liikmesriikide keskmine sisendhind, millele on lisatud veamarginaal;
- FINESTLAT turupiirkonna riikide vahelised ühenduspunktid lähtehindade arvutamisel kaotatakse;
- eeldatavad süsteemihaldurite vahelised kompensatsioonid (ITC) minimiseeritakse iga koostöös osaleva riigi väljundtariifide kaudu.

FINESTLAT turukorraldus tagab tarbijatele piirkonna sisenditel madalaima pakutava gaasihinna turule pääsu kõigis kolmes osalevas riigis ilma täiendavate kuludeta riikidevahelistes ühenduspunktid. Tuleviku väljakutseks on leida Leedut rahuldav sisendtulude jaotus, mis võimaldaks nelja riigi ühise turu tekkimise.

Liitumine nii ülekandevõrguga kui ka jaotusvõrguga toimub maagaasiseaduse alusel kulupõhiselt. Võrguettevõtjal on õigus võtta võrguga liitujalt põhjendatud liitumistasu. Liitumistasu arvutamisel lähtutakse sellest, et oleks tagatud konkreetseks liitumiseks vajalike põhjendatud kulutuste katmine, muu hulgas:

- investeeringud, sealhulgas mõõtesüsteemi väljaehitamine;
- keskkonnanõuete täitmine;

²¹ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/hindade-kooskolastamine>

²² Koostööamet - ACER – Agency for the Cooperation of Energy Regulators

²³ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/kooskolastatud-hinnad>

- kvaliteedi- ja ohutusnõuete täitmine.

Liitumistasu suuruse arvutab võrguettevõtja, lähtudes liitumistasu arvestamise metoodikast, mis on kooskõlastatud Konkurentsiametiga.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikli 41 paragrahvi 1 punktide s ja n kohaselt peab reguleeriv asutus jälgima sätestatud juurdepääsutingimusi gaasihoidlatele, torujuhtmes hoitavale gaasile (*linepack*) ja muudele abiteenustele.

Eestis gaasihoidlad puuduvad, torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri poolt osutatavad abiteenused.

Tulenevalt ülekandesüsteemi väiksusest, peab Konkurentsiamet olukorda, kus torujuhtmes hoitavat gaasi ei kasutata kommertseesmärkidel ning puuduvad ka muud süsteemihalduri poolt osutatavad abiteenused, põhjendatuks.

FINESTLAT ühise tariifitsooni puhul on tegemist Euroopa gaasiturumõistes ainulaadse süsteemiga EL-is, kus kolme riigi vahel toimub kauba (gaasi) vaba liikumine ilma igasuguste piiranguteta. Konkurentsiameti hinnangul on rakendatud postmargi süsteem ennast 2020 aasta jooksul igati õigustanud, sest ei ole vahet, millisest allikast gaas on pärit – tarbija saab seda tarbida võrdse võrguteenuse hinnaga, tagades nii regionaalselt võrdsemad võimalused tarbijatele.

3.1.3 Bilansivastutus

Maagaasiseadusest tuleneb, et gaasi tarnimiseks ülekandevõrgu kaudu sõlmib turuosaline süsteemihalduriga bilansilepingu, välja arvatud juhul, kui turuosaline on delegeerinud bilansivastutuse teisele süsteemihalduriga bilansilepingu sõlminud bilansihaldurile.

Igal turuosalisel on üks avatud tarnija. Võrguettevõtjal peab olema võrguteenuse osutamisel kasutatud gaasi ostmiseks üks avatud tarnija võrgu piiripunktide arvestuses. Tarbijal ja tootjal on üks avatud tarnija mõõtepunkti kohta.

Süsteemihaldur töötab välja ja kooskõlastab Konkurentsiametiga bilansilepingu tüüptingimused ja bilansigaasi hinna määramise metoodika.

Elering AS vastutab süsteemihaldurina Eesti gaasisüsteemi bilansi tagamise ja bilansihaldurite bilansside selgitamise eest. Bilansihalduri ja süsteemihalduri vahelist avatud tarne lepingut nimetatakse bilansilepinguks, mille tüüptingimused on avalikud ja samad kõikidele bilansihalduritele. Bilansiteenus, mida selle lepingu alusel osutatakse, sisaldab bilansihalduse korda ning bilansigaasi ostu ja müügi tingimusi.

Kuni 2019. aasta lõpuni kehtisid Konkurentsiameti 15.01.2016 otsusega nr 7.1-11/16-001 kooskõlastatud Elering AS-i bilansilepingu tüüptingimused.

2019. aastal valmistasid Eesti ja Läti süsteemihaldurid ette alates 01.01.2020 käivitatava Eesti-Läti ühise gaasi bilansipiirkonna reeglistiku ning kooskõlastasid ka bilansilepingu tüüptingimused riikide regulaatoritega.

Eesti-Läti gaasitsoonis rakenduvad ühised bilansilepingu tüüptingimused kehtestavad ka ühise gaasitsooni bilansigaasi hinna ja tasakaalustamise hüvitise määramise metoodika.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007 kooskõlastas Konkurentsiamet Elering AS ja AS "Conexus Baltic Grid" ühises Eesti-Läti gaasitsoonis rakenduvad bilansilepingu tüüptingimused²⁴. Need tüüptingimused kooskõlastas ka Läti regulaator Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija.

²⁴ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elekter-maagaas/maagaas/tuupthingimused#Bilanss>

2020. aasta algusest kehtima hakkav bilansigaasi hinna meetoodika täpne kirjeldus on toodud ühiste bilansilepingu tüüptingimuste peatükis 8.

Bilansigaasi müügi piirhind (MSP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest väiksemaga:

- madalaim hind mis tahes peamiste toodete müügil, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MSP-stiimuliga;

Bilansigaasi ostu piirhind (MBP) gaasipäeval D võrdub järgmistest hindadest suurimaga:

- kõrgeim hind mis tahes peamiste toodete ostul, kus süsteemihaldur osales asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D;
- peamiste toodete kõigi kauplemistehingute kaalutud keskmine hind asjaomastel kauplemisplatvormidel gaasipäeval D, korrutatuna MBP-stiimuliga.

Aastal 2020 on MBP-stiimul 1,05 ja MSP-stiimul 0,95. Süsteemihalduritel on õigus mõlemaid stiimuleid aasta jooksul korrigeerida, teatades sellest vähemalt 3 päeva ette.

Vastavalt ühise gaasitsooni tüüptingimustele ning eesmärgiga tagada süsteemihaldurite finantsneutraalsus, rakendub alates 2020. aastast eraldi komponendina tasakaalustamise hüvitis, mis määratakse kindlaks võttes arvesse järgmiseid tulusid ja kulusid:

- Päeva eabilansi tasudest tulenevad tulud ja kulud
- Tasakaalustamistoimingutest tulenevad tulud ja kulud
- Tasakaalustamistoimingutest tulenevad halduskulud
- Muud tasakaalustamistoimingutega seotud tulud ja kulud

Tasakaalustamise hüvitis omistatakse võrgukasutajale vastavalt võrgukasutaja portfelist väljunud vooludele (sh sisemaine tarbimine, piiriülevalt väljunud ja virtuaalses kauplemispunktis müüdüd kogused).

Bilansigaasi hinnad on leitavad veebilehelt <https://dashboard.elering.ee/et/gas-balance/prices>.

Ühise bilansipiirkonna eeliseks on bilansihalduri eabilansi arvestamine piirkonna, mitte riigi põhiselt, mis peaks mõlemas riigis tegutsevale bilansihaldurile andma bilansihoidmise kulude kokkuhoidu.

3.1.4 Piiriülene võimsuste jaotus ja ülekoormuse juhtimine

2019. aastal kehtisid Konkurentsiameti 17.05.2018 otsusega nr 7-10/2018-015 kooskõlastatud ülepiiriliste ülekandeteenuse tüüptingimused²⁵, mis reguleerisid sisend-väljundpunktides võimsuse kasutamise ning piiriülelele taristule juurdepääsu tingimusi kolmandatele isikutele. See dokument reguleeris ka ülekandevõimsuse jaotamise meetoodikat ja lepingulise ning füüsilise ülekoormuse juhtimise meetoodikat Eesti ülekandesüsteemis.

Gaasiaasta 2018/2019 pakutud ja reserveeritud võimsuste andmed on toodud Elering AS veebilehel²⁶.

Seoses ühise Eesti-Läti gaasitsooni loomisega alates 01.01.2020, valmistasid Eesti ja Läti süsteemihaldurid ette Eesti-Läti ühised võrgulepingu tüüptingimused, mis reguleerivad võimsuse kasutamise ning piiriülelele taristule juurdepääsu tingimusi kolmandatele isikutele, ülekandevõimsuse jaotamise meetoodikat ja lepingulise ning füüsilise ülekoormuse juhtimise meetoodikat Eesti-Läti gaasitsoonis.

²⁵ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elektter-maagaas/maagaas/tuuptingimused#%C3%BClekandeteenus>

²⁶ <https://elering.ee/uлеpiiriline-gaasikaubandus#tab1>

Konkurentsiamet kooskõlastas ühised võrgulepingu tüüptingimused 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007. Need tüüptingimused kooskõlastas ka Läti energiaregulaator. 2020. aastal tekkis Eesti-Läti gaasitsooni käivitamisel vajadus täiendada neid ühiseid võrgulepingu tüüptingimusi. Eesti ja Läti süsteemihaldurite täienduste ettepanek kooskõlastati Konkurentsiameti 23.04.2020 otsusega 7-10/2020-001. Täiendused kooskõlastas ka Läti energiaregulaator.

Balticconnectori võimsuste jaotamise mehhanismi leppisid kokku Eesti ja Soome süsteemihaldurid ja kiitsid heaks vastavalt Eesti ja Soome energiaregulaatorid.

Sisend- ja väljundvõimsuste reserveerimine Soome, Venemaa ja Leeduga toimub ühise bilansitsooni IT-platvorm kaudu või gaasibörsil GET Baltic²⁷ kaubeldes, kus võimsus jaotatakse kaudsetel oksjonitel.

Kuni 2022. aastani pakutakse Balticconnectoril ainult päev-ette ja päevasisesid kaudse (*implicit*) võimsuse jaotamise tooteid. Alates 2022. aastast on planeeritud Soome liitumine Eesti-Läti bilansitsooniga, millele koostatakse uus ülekandevõimsuse jaotamise meetodika.

Teistes Eesti-Läti gaasitsooni ühenduspunktides (Värskä, Luhamaa-Korneti, Kiemenai) pakutakse kaudse jaotuse päev-ette ning päevasisesele toodetele lisaks ka tavapäraseid (*explicit*) aasta, kvartali ja kuu võimsustooteid. Nende puhul rakendatakse FCFS²⁸ jaotuse põhimõtet.

Lepingulise ülekoormuse puhul kasutatakse järgmisi meetmeid:

- lepingulise võimsuse loovutamine;
- pikaajaline UIOLI²⁹ põhimõttele vastav mehhanism;
- ülemärkimis- ja tagasiostuskeem.

Füüsilise ülekoormuse puhul piiratakse eelnevalt katkestatavat võimsust ning seejärel kindlat võimsust, kusjuures esmajärjekorras piiratakse lühema teenusena müüdnud ülekandevõimsust (st viimasena piiratakse üheaastase teenuse võimsust).

Ülekandevõimsust piiratakse sama teenust omavate võrgu kasutajate suhtes proportsionaalselt. Võrguettevõtja teavitab võrgu kasutajat ülekandevõimsuse piiramisest kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis esimesel võimalusel.

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 41 (11) kohaselt on igal turuosalisel õigus esitada kaebus piiriülese võimsuste jaotuse ja ülekoormuse juhtimise kohta reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist.

2019. aastal selliseid kaebusi turuosalised ei esitanud.

3.1.5 Euroopa Liidu võrgueeskirjade rakendamine

Euroopa Liidu võrgueeskirju ei kohaldata liikmesriikide vaheliste ühenduspunktide suhtes, kui mõnele asjaomasele liikmesriigile on lubatud erand direktiivi 2009/73/EÜ artikli 49 alusel.

²⁷ <https://www.getbaltic.com/en/market-data/implicit-capacity-allocation/>

²⁸ FCFS-põhimõte (*First-Come-First-Served*) ehk saabumise järjekorras teenindamise põhimõte on võimsuse jaotamise meetod, mille puhul jaotatakse võimsust esmalt nendele võrgu kasutajatele, kes on taotlenud võimsuse reserveerimist varem.

²⁹ UIOLI-põhimõte (*Use It Or Lose It*) on ülekandesüsteemi sellise võimsuse ümberjaotamise kord, mille puhul reserveeritud aga kasutamata võimsus tehakse kättesaadavaks neile, kes soovivad seda kasutada.

Direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 49 (1) selgitab, et Eesti, Läti ja/või Soome omavad erandit, kuni mis tahes kõnealustest liikmesriikidest on otseselt ühendatud muu liikmesriigi kui Eesti, Läti, Leedu ja Soome ühendatud võrku.

Majandus- ja kommunikatsiooniministeeriumi selgituste kohaselt Eesti osas kehtib nimetatud erand 2020. aasta lõpuni.

Eesti riik on lubanud Euroopa Komisjonile, et seoses Balti riikide ja Soome gaasiturude koostöö arendamisega, võtab Eesti 2020. aasta lõpuks üle kõik Euroopa Liidu gaasi võrgueeskirjad.

2019. aastal Eestis ei olnud täielikult rakendatud Komisjoni määrus (EL) 2017/459, millega kehtestatakse gaasi ülekandesüsteemide võimsuse jaotamise mehhanismide võrgueeskiri (CAM). Peamine erinevus oli ülekandevõimsuse jaotamise meetodikas.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007 kooskõlastatud Eesti-Läti ühised võrgulepingu tüüptingimused, mis rakenduvad 01.01.2020, on täies ulatuses kooskõlas CAM võrgueeskirjaga.

2019. aastal rakendatud bilansilepingu tüüptingimused (kooskõlastatud Konkurentsiameti 15.01.2016 otsusega nr 7.1-11/16-001) on kooskõlas Komisjoni määrusega (EL) nr 312/2014, millega kehtestatakse ülekandesüsteemides gaasivarustuse tasakaalustamise võrgueeskiri (BAL).

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-10/2019-007 kooskõlastatud Eesti-Läti ühised bilansilepingu tüüptingimused, mis rakenduvad 01.01.2020, on täies ulatuses kooskõlas BAL võrgueeskirjaga.

Komisjoni määrus (EL) 2015/703, millega kehtestatakse võrgueeskiri koostalitlus- ja andmevahetuseeskirjade kohta (INT) on üle võetud osaliselt.

2019. aastal käivitas Elering AS gaasi andmelao süsteemi, mis on kooskõlas Komisjoni määrus (EL) 2015/703, millega kehtestatakse võrgueeskiri koostalitlus- ja andmevahetuseeskirjade kohta (INT). Samuti on INT võrgueeskirjaga kooskõlas Eesti-Läti ühised võrgulepingu ja bilansilepingu tüüptingimused.

Samas viiakse gaasi kvaliteedi mõõtmise reeglitega vastavusse 2020. aasta lõpuks.

2019. aastal kooskõlastas Konkurentsiamet uued ülekandehinnad. Kooskõlastamise protsessis juhitud Euroopa Komisjoni määrusest (EL) 2017/460, millega kehtestatakse võrgueeskiri gaasi ülekandetasude ühtlustatud ülesehituse põhimõtete kohta (TAR).

Vastavalt TAR võrgueeskirjas kehtestatud korrale, viidi 2019. aastal läbi turuosaliste konsultatsioon ning konsultatsioonidokument esitati analüüsimiseks Koostööametile. Koostööamet tegi oma analüüsis mitmeid ettepanekuid hinnakonsultatsiooni paremaks läbiviimiseks tulevikus.

Konkurentsiameti 30.09.2019 otsusega nr 7-3/2019-054 kooskõlastati esmakordselt Eestis eraldi sisendhind ja väljundhind³⁰ ning võimsustoodete kordajad.

3.1.6 Ülekandevõrgu tehnilise talitluse näitajad

Tabel 28. Tehnilise talitluse näitajad (allikas Konkurentsiameti küsitlus)

³⁰ <https://www.konkurentsiamet.ee/et/elektter-maagaas/maagaas/kooskolastatud-hinnad>

Näitaja	2016	2017	2018	2019
Gaasi maksimaalne päevane tarbimine (GWh / päevas).	52,8	40,6	44,9	34,9
Torustiku sisendvõimsus GWh / aastas*	24 468	18 216	20 396	23 989
Torustiku väljundvõimsus (eksport), GWh / aastas	0	0	0	0
Põhivõrguettevõtjate arv	1	1	1	1
Põhivõrguettevõtja võrgu pikkus (km)	885	885	885	977
Jaotusvõrkude haldurite arv	23	23	23	23
Jaotusvõrgu võrgu pikkus (km)	1 945	2 028	2 070	2 091
Aruandes kasutatud keskmine ülemine kütteväärtus (kWh/m ³)	10,476	10,481	10,461	10,474

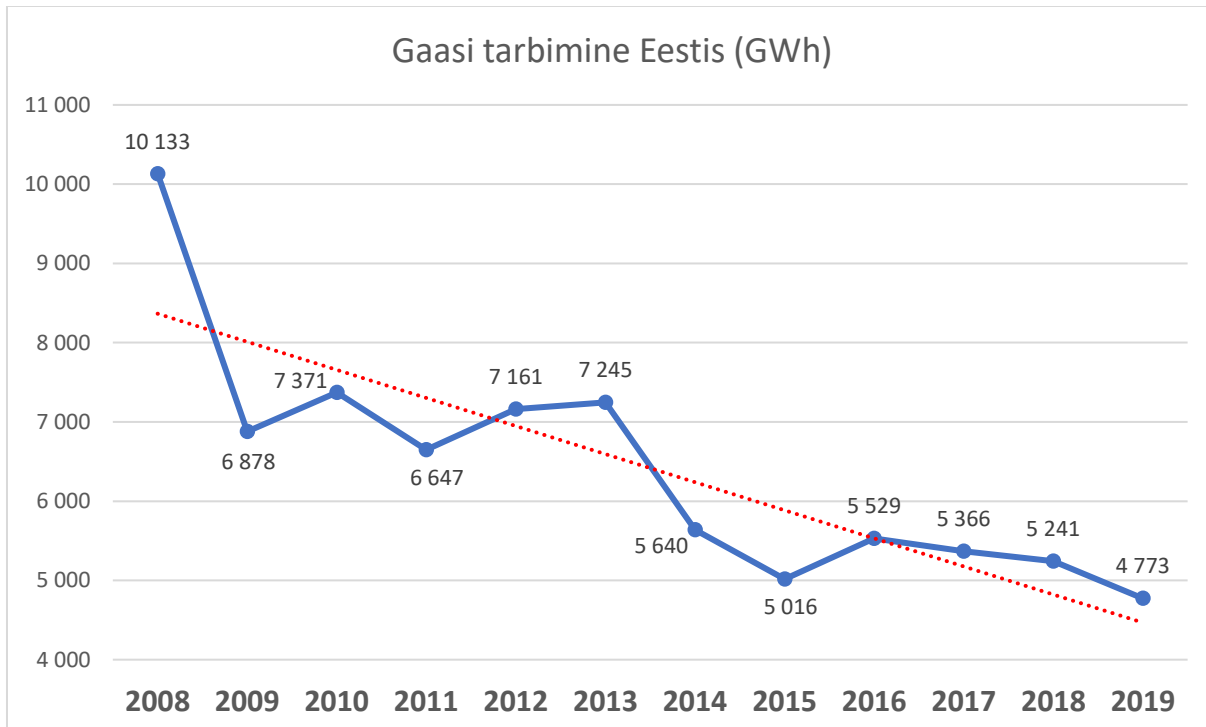
* ülekandevõrgu sisenenud gaas kokku (import + transiit)

3.2 Konkurents ja turu toimimine

3.2.1 Hulgiturud

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2009/73/EÜ artikkel 2 punkt 29 selgitab, et hulгимүүja on füüsiline või juriidiline isik, kes ostab maagaasi selle edasimüügiks kas oma asukohavõrgust või väljastpoolt seda, välja arvatud ülekande- ja jaotussüsteemi haldurid.

Hulгимүүgi turu muutusi iseloomustab viimase 12 aasta Eesti gaasi tarbimise graafik joonisel 17. Joonisel kajastatakse vaid maagaasi, sest käsitletud perioodis biometaani gaasivõrgu sisestamine oli marginaalne.

Joonis 17. Gaasi tarbimine Eestis. Allikas: Statistikaamet ja Elering AS

Jooniselt 17 nähtub, et hulгимүүgiturg Eestis on kahaneva trendiga. 2019. aastal vähenes gaasi tarbimine 8,5% võrreldes eelneva aastaga.

Hulgiturgude läbipaistvus

Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/73/EÜ artikkel 41 paragrahv 13 sätestab, et liikmesriigid kehtestavad reguleerimiseks, kontrollimiseks ning läbipaistvuse tagamiseks sobivad ja tõhusad mehhanismid, et vältida eriti tarbijaid kahjustavat turgu valitseva seisundi kuritarvitamist ja turuvallutuslikku käitumist.

Suurimaks importijaks Eesti turule on Eesti Gaas AS (2019 turuosa 84%). Eesti Gaas AS müüb maagaasi suurematele tarbijatele ja teistele maagaasi võrguettevõtjatele hinnavalemi või lepingus fikseeritud hinna alusel.

Konkurentsiamet jälgib gaasi hulgiturul toimuvat ja vajadusel rakendab meetmeid, et tagada turgu valitseva turuosalise tegevuse vastavus seadusele. Konkurentsiseaduse mõistes on Eesti Gaas AS hulgituru valitsev ettevõtja (2019. aasta hulgituru osakaal 62%).

Maagaasiseaduse § 9¹ kohaselt peab turgu valitsev gaasiettevõtja Konkurentsiameti nõudel tõendama müügihinna vastavust vajalike tegevuskulude katmisele, vajalikele investeeringutele ja põhjendatud tulukusele. Kui müügihind ei vasta vajalike tegevuskulude katmise, vajalike investeeringute ja põhjendatud tulukuse tingimustele, on Konkurentsiametil õigus nõuda selle kooskõlla viimist.

Konkurentsiseaduse § 16 kohaselt on keelatud on ühe või mitme ettevõtja poolt turgu valitseva seisundi otsene või kaudne kuritarvitamine kaubaturul.

Konkurents maagaasi hulgiturul

Eestisest konkurents hulgiturul iseloomustavad bilansihaldurite portfelli osakaalud tarnimismahust, mis toodud tabelis 29.

Tabel 29. Bilansihaldurite portfelli osakaalud tarnimismahust (allikas Elering AS)

Kuu 2019	Bilansihaldurite portfelli osakaalud tarnimismahust					
	Eesti Gaas AS	Eesti Energia AS	JSC Latvijas Gaze	Alexela AS	Scener OÜ	Elektrum Eesti
1	55,9%	12,4%	24,8%	5,2%	1,6%	0,1%
2	58,5%	9,6%	24,5%	5,6%	1,8%	0,1%
3	60,0%	8,2%	24,1%	5,9%	1,7%	0,1%
4	65,2%	7,8%	18,0%	7,0%	1,9%	0,1%
5	67,6%	11,5%	11,3%	7,8%	1,8%	0,1%
6	68,3%	20,1%	2,0%	7,7%	1,8%	0,1%
7	70,9%	16,9%	1,6%	8,7%	1,8%	0,07%
8	70,6%	17,3%	1,7%	8,7%	1,7%	0,1%
9	70,0%	16,6%	2,8%	8,8%	1,8%	0,1%
10	66,2%	12,2%	11,0%	8,8%	1,7%	0,1%
11	62,8%	9,9%	18,1%	7,7%	1,4%	0,1%
12	56,2%	17,9%	17,9%	6,6%	1,3%	0,1%
Keskmine	64,3%	13,4%	13,2%	7,4%	1,7%	0,1%

Tabelist nähtub, et hulgiturul on konkurents olemas (kuus aktiivset tegutsejat), kuid gaasi kasutajad eelistavad kõige suuremat hulgimüüjat, kellele kuulub ligi 2/3 hulgiturust.

Seoses FINESTLAT turupiirkonna käivitamisega alates 01.01.2020 loodab Konkurentsiamet maagaasi turukonkurentsi edenemist.

Hulghinnad

Konkurentsiamet ei saa Eesti õigusruumis mõjutada lepingu alusel kujunevat impordi ja/või tarne hinda, kuid saab kontrollida, et gaasi müüja täidab seadust ja müüb kõikidele tarbijatele gaasi võrdsetel tingimustel ega kuritarvita oma seisundit kaubaturul.

UAB Get Baltic gaasibörsi kaalutud keskmine hind 2019. aastal oli 22,73 €/MWh.

Hulgituru toimimise näitajad

Tabel 30. Hulgituru näitajad (allikas Konkurentsiameti küsitlus)

Gaasi hulgimüügituru näitajad	2016	2017	2018	2019
Aktiivsete hulgimüügiettevõtete arv	6	6	7	7
Gaasivõrku sisestatud biogaas (GWh/aastas)	0	0	40	63
Gaasi kogunõudlus (GWh/aastas)	5 497	5 219	5 216	4 773
Gaasi nõudlus elektritootmiseks (GWh/aastas)	0	0	0	0
Impordi ¹ kogus (GWh/aastas)	5 529	5 366	5 241	4 828
Ekspordi kogus (GWh/aastas)	0	0	0	0
Gaasi impordi peamine päritolumaa ja selle osakaal (%) - Venemaa	100,0%	98,1%	92,4%	83,9%
Gaasitarnete päritolumaade arv	1	2	2	2
Suurimate maagaasi tarnivate üksuste hulgituru osa (%)	2016	2017	2018	2019
1. Eesti Gaas AS	99,0%	73,6%	76,2%	62,0%
2. Baltic Energy Services OÜ / Scener OÜ	1,0%	6,6%	6,0%	1,7%
3. Eesti Energia AS	0%	17,5%	13,0%	12,4%
4. Alexela AS	0%	2,3%	4,8%	6,9%
5. Elektrum Eesti OÜ	0%	0%	0%	0,1%
6. JSC Latvijas Gaze	0%	0%	0%	17,0%
Hulgimüügiturul tegutsevate ettevõtjate arv	6	6	7	7
OTC turul kaubeldud kogus (GWh/aastas)	5 494	5 934	6 230	5 240
Spot-turul kaubeldud kogus (GWh/aastas)	0	0	30	72
Futuurityurul kaubeldud kogus (GWh/aasta)	0	0	0	73
<i>Summaarne kaubeldud kogus (GWh/aastas)</i>	<i>5 494</i>	<i>5 934</i>	<i>6 260</i>	<i>5 385</i>
Gaasi keskmine impordihind (€/MWh)	15,85	16,96	24,43	22,60
Kaitstud tarbijate arv	48 233	50 895	51 310	51 469
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/aastas)	1 219	845	988	923

3.2.2 Jaeturg

Jaeturu all mõeldakse tarnija poolt maagaasi müüki lõpptarbijale. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2009/73/EÜ artikkel 2 punkt 27 selgitab, et lõpptarbija on tarbija, kes ostab maagaasi oma tarbeks.

Lõpptarbija võib olla kodutarbija (ostab maagaasi oma majapidamise tarbeks) ja mitte-kodutarbija (ostab maagaasi, et tarvitada seda väljaspool oma majapidamist).

Jaeturgude läbipaistvus

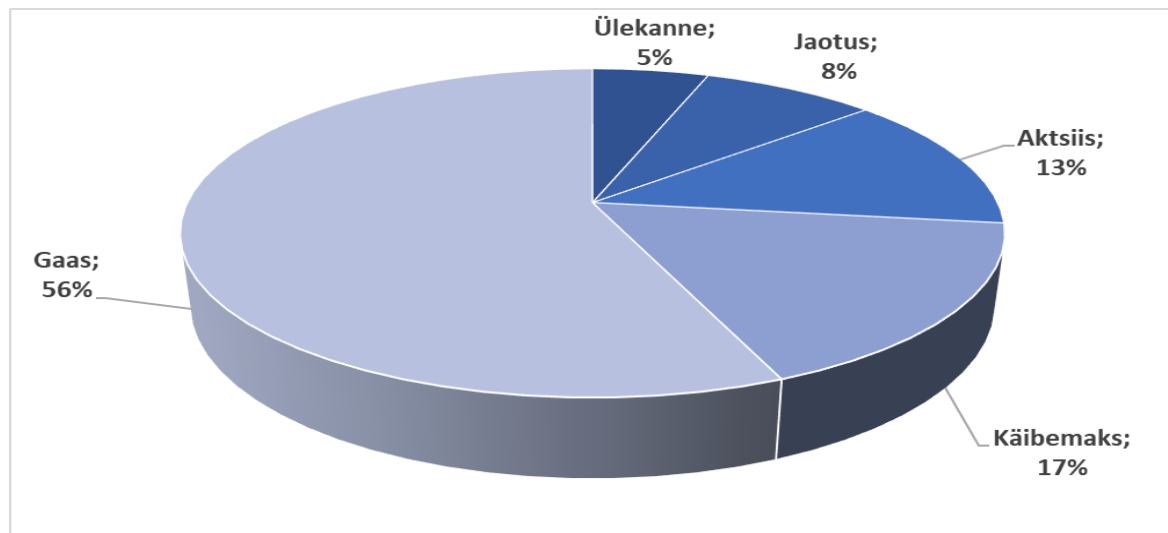
Jaeturul kujundab maagaasiettevõtja (gaasi müüja) ise gaasi müügihinnad vastavalt gaasi sisseostuhinnale importijalt ja/või tarnijalt ning oma müügi marginaalile. Gaasi müügihinna kujundamine ei kuulu üldjuhul regulatsiooni alla, välja arvatud turgu valitseva ettevõtja müügi marginaal ja gaasi müügi hind.

Turgu valitsev gaasiettevõtja peab Konkurentsiameti nõudel tõendama müügihinna vastavust nõudele, et gaasi müügi hind peab tagama vajalike tegevuskulude katmise, vajalikud investeeringud ja põhjendatud tulukuse.

Turgu valitsev ettevõtja peab kooskõlastama kodutarbijate müügi marginaali piirmäära Konkurentsiametiga ja iga aastaselt esitama aruande müügi marginaali kohta. Müügi marginaali ületamisel, tuleb ületatud osa tagastada kodutarbijatele.

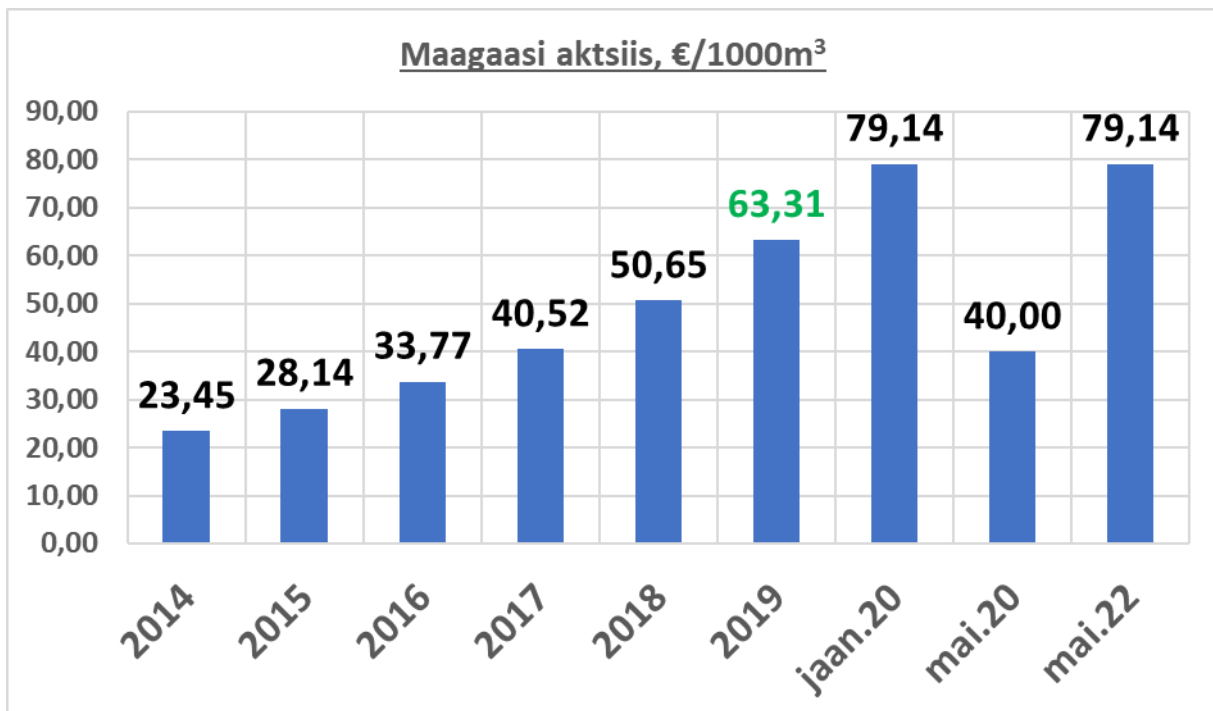
Vastavalt maagaasiseadusele tuleb gaasi hinna muutusest kodutarbijat teavitada 30 päeva ette. Lõpptarbijatele müüdivad gaasi jaehinnad on ettevõtjate veebilehtedel avalikustatud. Avalikustatud hindade alusel on tarbijal võimalik otsustada, kas ta soovib gaasimüüjat vahetada lähtudes turul kehtivatest hindadest.

Maagaasi hind moodustas 2019. aastal keskmise kodutarbija arve summast 56% (vt joonis 18). 2019. aastal vähenes gaasi maksumuse osakaal kogu tarbimishinnas peamiselt aktsiisi tõusmise tõttu.

Joonis 18. Kodutarbija kulud gaasi soetamisel 2019. aastal

Maagaasi aktsiisi muutused on toodud joonisel 19. 2020. aastal, seoses COVID-19 puhanguga, langetati ajutiselt 01.05.2020 kuni 30.04.2022 maagaasiaktsiisi.

Joonis 19. Maagaasi aktsiis

Konkurents maagaasi jaeturul

Gaasi ostjate arv gaasi jaeturul on 56,85 tuh klienti, kellest 48,39 tuh on kodutarbijad. 2019. aastal vahetas gaasimüüjat 3625 tarbijat, neist 3360 kodutarbijat (2018. aastal vahetas gaasimüüjat 2058 tarbijat, neist 1827 kodutarbijat). Seega 2019. aastal vahetas gaasi tarnijat 6,4% klientidest.

Gaasimüüja vahetus on äärmiselt lihtne ja sellega ei kaasne kulusid ega gaasitarne katkestusi. Enamasti lõpetab uus gaasimüüja vana lepingu tarbija eest ja müüja vahetus toimub kalendrikuu vahetumisel. Tarbijatele suunatud maagaasi pakettide võrdlusportaal <https://gaasihind.ee/> aitab võrrelda gaasimüüjate pakettide hindu ja tingimusi erapooletult ja ülevaatlikult. Gaasimüüja valimiseks saab iga tarbija olulise info kiirelt ja lihtsalt ühes kohast. Nii jääb ära teenusepakujatelt eraldi pakkumiste küsimine. Kahjuks ei edasta sarnasel suurimale elektriturule jaemüüjale (Eesti Energia AS) ka suurim gaasiturule jaemüüja Eesti Gaas AS oma pakettide hindu võrdlusportaalile. Selleks, et elektri- ja gaasiturg saaksid toimida läbipaistavalt ja võrdsetel alustel, on amet soovitanud Eesti Energia AS-il ja Eesti Gaas AS-il avalikustada nii elektri- kui gaasipakettide hinnakirjad vähemalt ühes hinnavõrdlusportaalil ja teinud selles osas Eesti Energia AS-ile ja Eesti Gaas AS-ile ka avaliku pöördumise: <https://www.konkurentsiamet.ee/et/uudised/konkurentsiamet-soovitab-est-energia-ja-est-igaasil-hinnad-hinnavordlusportaalides>

Konkurentsiamet on seisukohal, et konkurents maagaasi jaeturul on olemas hoolimata ühe turuosalise domineerimisest (Eesti Gaas AS). Eesti Gaas AS on kohanenud konkurentsiolekuga ning säilitanud suure osa oma varasemast turust, sest suurim müüja saab pakkuda enamikel juhtudel head hinda ning tarbijad pole seetõttu motiveeritud gaasimüüja vahetusest kuigi see on tehtud äärmiselt lihtsaks.

Jaehinnad

Eesti Gaas AS, kui turgu valitsev ettevõtja, on kohustatud kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduva müüginarginaali kooskõlastama Konkurentsiametiga. Kooskõlastatud müüginarginaali liidab ettevõtja gaasi impordihinnale. Konkurentsiamet kontrollib iga-aastaselt kas kalendriaastal müüdnud gaasi kaalutud keskmine hind ei ületa sama perioodi gaasi kaalutud keskmist sisseostuhinda, millele on lisatud kooskõlastatud müüginarginaal. Vastasel korral tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga.

Konkurentsiameti 01.10.2009 otsusega nr 7.1-7/09-0051 kooskõlastati Eesti Gaas AS-le müüginarginaali piirmäär 0,7684 kr/m³ ehk 0,049110 €/m³. 2019.aastal ei ületanud Eesti Gaas AS müüginarginaali piirmäära. Kontrollimisel leidis Konkurentsiamet, et oli 2019. aastal oli tegelik kodutarbijate müügihind 39% väiksem kaalutud keskmist sisseostuhinnast, millele oli lisatud kooskõlastatud müüginarginaal.

Andmed maagaasi keskmise hinna kohta lõpptarbijale 2019. aastal võrrelduna 2018. aastaga on toodud tabelis 31. Hind sisaldab lisaks gaasi hinnale ka võrgutasu ja aktsiisi (ei sisalda käibemaksu).

Tabel 31. Gaasi lõpptarbijate keskmised hinnad (allikas: Statistikaamet, KE31 ja KE32)

Tarbijagrupp	Hind 2018,	Hind 2019,	Muutus
	€/MWh	€/MWh	%
Kodutarbija, aastatarbimine < 20 GJ	40,15	43,35	8,0
Kodutarbija, aastatarbimine 20 - 200 GJ	34,41	37,67	9,5
Kodutarbija, aastatarbimine > 200 GJ	32,98	36,31	10,1
Vabatarbija, aastatarbimine < 1000 GJ	33,46	36,73	9,8
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 10000 GJ	32,02	35,23	10,0
Vabatarbija, aastatarbimine 10 - 100 TJ	31,55	33,84	7,3
Vabatarbija, aastatarbimine 100 - 1000 TJ	31,55	31,63	0,3
Vabatarbija, aastatarbimine 1000 - 4000 TJ	30,59	29,17	-4,6

Jaeturu toimimise näitajad

Tabel 32. Kodutarbijate jaeturu näitajad (allikas: Konkurentsiameti küsitlus)

Jaeturu näitajad (kodutarbijad)	2016	2017	2018	2019
Gaasi tarbimine (GWh/aaasta)	683	718	731	732
Gaasitarbijate arv	48 194	48 710	48 296	48 394
Registreeritud gaasitarbijate arv		29	40	47
Aktiivsete gaasitarbijate arv	19	22	30	31
Kolme suurima turuosaga (koguseliselt) osakaal (%)				
Eesti Gaas AS	87,7%	85,4%	77,1%	74,9%
Eesti Energia AS	0,0%	0,1%	3,4%	3,4%
Alexela AS	3,6%	6,1%	9,9%	10,2%
Jaemüüjate arv, kelle turuosaga (koguseliselt) on üle 5%	1	2	2	2
Jaemüüjate arv, kelle klientide osakaal on üle 5%	1	2	2	2
Müüja vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	3 840	4 009	3 367	3 491
Müüja vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	2 020	5 329	3 025	3 360
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)*	21	18	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev)	11	16	16	16
Maksete tasumata jätmise tõttu tekkinud gaasiühenduse katkestuste arv	2	5	18	32
Gaasi hind keskmise kodutarbija jaoks (9000 kWh aastas), koos maksudega (€/kWh)	0,041	0,043	0,049	0,051

* Alates 2018 müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimusel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud. Uus müügileping jõustub kalendrikuu vahetusel.

Tabel 33. Mitte kodutarbijate jaeturu näitajad (allikas: Konkurentsiameti küsitlus)

Jaeturu näitajad (mitte kodutarbijad)	2016	2017	2018	2019
Gaasi tarbimine (GWh/aaasta)	4 814	4 501	4 485	4 041
Klientide arv	6 990	7 065	8 188	8 454
Registreeritud gaasitarbijate arv	25	29	40	47
Aktiivsete gaasitarbijate arv	19	22	30	31
Kolme suurima turuosaga (koguseliselt) ostjate osakaal (%)				
Ettevõtja 1	n/a	n/a	n/a	5,6%
Ettevõtja 2	n/a	n/a	n/a	4,9%
Ettevõtja 3	n/a	n/a	n/a	2,7%
Jaemüüjate arv, kelle turuosaga (koguseliselt) on üle 5%	1	3	4	4
Jaemüüjate arv, kelle klientide osakaal on üle 5%	1	2	2	2
Müüja vahetuste arv aastas (lahkunud kliendid)	58	167	217	223
Müüja vahetuste arv aastas (lisandunud kliendid)	95	232	304	265
Seadusega kehtestatud müüja vahetamise aeg (päev)*	21	18	14	14
Keskmine tegelik müüja vahetamise aeg (päev)	15	18	24	24
HHI müügi osas	n/a	5 352	6 173	4 328
HHI mõõtepunktide osas	n/a	6 453	6 148	6 166
Kaitstud tarbijate arv	42	42	42	47
Kaitstud tarbijate müügikogus (GWh/aaastas)	17	17	17	812

* Alates 2018 müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest tingimisel, et lõpetatavast lepingust tulenevad kohustused on täidetud. Uus müügileping jõustub kalendrikuu vahetusel.

3.3 Tarbijakaitse ja vaidluste lahendamine

Konkurentsiamet on seisukohal, et maagaasitarbijad on hästi kaitstud ning turuosaliste kohustused täpselt sätestatud. Tarbijatele on kättesaadav piisav informatsioon nii lepingute tüüptingimuste ja müüja vahetamise õiguste kohta. Samuti on Konkurentsiametil piisavad võimalused turujärelevalve teostamiseks.

3.3.1 Tarbijatega sõlmitavad lepingud

Tarbijatega sõlmitavate lepingute valdkond on Konkurentsiameti hinnangul hästi reguleeritud ning tarbijate huvid on piisavalt kaitstud. Vastavalt maagaasiseadusele tuleb Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdava gaasi kui ka võrguteenuse tüüptingimused. Konkurentsiamet peab järgima, et lepingu sisu vastaks võrguteenuse hinna kooskõlastamise aluseks olnud võrguteenuse kasutaja õiguste ja kohustuste tasakaalule. Oluline kriteerium tüüptingimuste kooskõlastamisel on ka nende vastavus võlaõigusseadusele.

Kirjalikus või elektroonilises vormis või kirjalikku taas edastamist võimaldavas vormis või mõnes muus rangemas vorminõudes sõlmitud liitumislepingus, võrgulepingus ja müügilepingus või nende tüüptingimustes esitatakse järgmised andmed:

- võrgulepingu ja liitumislepingu puhul võrguettevõtja nimi, müügilepingu puhul võrguettevõtja või müüja nimi ja äriregistrikood, samuti võrguettevõtja või müüja aadress ja muud kontaktandmed;
- võrgulepingu ja liitumislepingu alusel osutatava teenuse kirjeldus ja teenuse osutamise algusaeg või müügilepingu alusel müüdava maagaasi põhinäitajad;
- võrgulepingu või liitumislepingu alusel osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- võrguga ühendamiseks või tarbimis- või tootmistingimuste muutmiseks sõlmitud liitumislepingu alusel võrguga esmakordse ühendamise aeg;
- osutatavate hooldusteenuste kirjeldus;
- lepingu alusel makstavate tasude ja hooldusteenuste tasude kohta asjakohase teabe saamise viis;

- lepingu tingimuste muutmise ja lepingu ülesütlemise, sealhulgas lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teave tingimuste kohta, kuidas korraldatakse tarbijale raha tagastamine, hüvitise maksmine või muul viisil hüvitamine, kui võrgulepingu, müügilepingu või liitumislepingu alusel osutatavate teenuste kvaliteet ei vasta lepingus sätestatud tingimustele;
- teave kaebuste käsitlemise korra kohta;
- võrgulepingu ja müügilepingu puhul lepingu kestus koos lepingu pikendamise ja lõpetamise tingimustega;
- tarbimismahu mitteteatamisel võrguettevõtjapoolne tarbimismahu prognoosimise kord;
- teenuse eest tasumise võimalused.

Gaasi müügilepingu tüüptingimustes peavad muuhulgas olema sätestatud järgnevad andmed:

- müüja nimi, äriregistri kood ja aadress ning muud kontaktandmed;
- osutatava teenuse kirjeldus;
- osutatava teenuse kvaliteedi põhinäitajad või viide kättesaadavale dokumendile, milles on põhinäitajad esitatud;
- kohaldatavatest tasudest tarbija teavitamise kord;
- lepingu kestus, lepingu pikendamise, muutmise ja lõpetamise tingimused;
- lepingu tasuta ülesütlemise tingimused;
- teenuse eest tasumise võimalused;

Lisaks eelnevale tuleb gaasi müügilepingus määrata tarne liik.

Kodutarbija gaasi müügileping võib sisaldada ka võrguteenuse osutamise lepingu sätteid, mis käsitlevad müüdava gaasi jaotamiseks vajalikku võrguteenuse osutamist.

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et müüja peab võimaldama lõpetada gaasi müügilepingu seoses müüja vahetamisega neljateistkümne päeva jooksul alates tarbija taotluse esitamisest. Uus müügileping jõustub kalendrikuu vahetusel.

Vastavalt maagaasiseadusele võrguettevõtja või müüja edastab tarbijale vähemalt 30 päeva enne lepingutingimuste, sealhulgas hindade ja tariifide muutmist, sellekohase teate. Teates nimetatakse kavandatav muudatus, selle tegemise alus ja muudatuse jõustumise aeg ning esitatakse teave selle kohta, et tarbijal on õigus leping üles öelda, kui ta muudatusega ei nõustu.

3.3.2 Tarbijatele esitatav teave

Nii gaasi võrguettevõtjad kui ka müüjad on kohustatud pidama veebilehekülge ning avalikustama seal:

- võrguteenuse hinnad;
- gaasi piirhinnad;
- liitumistasu arvestamise meetodika;
- lepingute tüüptingimused.

Võrguteenuse tasud tuleb avalikustada vähemalt 90 päeva ning kodutarbijatele müüdava gaasi hinnad 30 päeva enne nende jõustumist. Lisaks veebileheküljele tuleb hinnad avalikustada ka vähemalt ühes üleriigilise levikuga päevalehes. Lisaks ettevõtjatele on ka Konkurentsiamet kohustatud avalikustama kõik kooskõlastatud võrguteenuse hinnad ja tasud oma veebilehel.

Kõik gaasiettevõtjad on kohustatud esitama tarbijale arve tarbitud maagaasi ja võrguteenuse eest vähemalt ühe korra kuu jooksul, välja arvatud juhul, kui tarbijaga on kokku lepitud teisiti.

Arve esitamise eest lisatasu võtta ei tohi.

Müüja vahetuse korral esitab müüja tarbijale lõpparve kuue nädala jooksul pärast müügilepingu lõppemist.

3.3.3 Tarbijaandmetele juurdepääsu tagamine

Gaasituru tõhusaks toimimiseks, müüjate vahelise konkurentsi soodustamiseks ja avatud tarnija vahetamiseks arendas süsteemihaldur digitaalse keskkonna – andmevahetusplatvormi (Andmeladu). Andmelao eesmärk on turuosaliste võrdse kohtlemise printsiipe arvestav efektiivse andmevahetuse protsessi tagamine avatud gaasiturul. Andmelattu on koondatud kõik maagaasi müügi ja võrguteenusega seotud lepingud ning maagaasi tarbimise mõõteandmed.

Sarnaselt elektrienergia tarbijaga on gaasitarbijal õigus Andmelao kaudu järgmisele informatsioonile:

- saada võrguettevõtja nime, kellega tarbija on sõlminud võrguteenuse lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada müüja nime, kellega tarbija on mõõtepunkti(de)s sõlminud avatud tarne lepingu ja selle lepingu kehtivusaega;
- saada tarbijaga seotud mõõtepunktides mõõdetud maagaasi kogused, sealjuures jälgida oma maagaasi tarbimisega seotud ajaloolisi andmeid;
- saada nende müüjate nimed, kellele tarbija on andnud õiguse oma tarbimisandmete nägemiseks ning kes on tarbija andmeid pärinud.

3.3.4 Kaitsetu tarbija määratlus ja gaasivarustuse katkestamine

Maagaasiseaduses on sätestatud, et kaitsetu tarbija on kodutarbija, kellele on määratud toimetulekutoetus sotsiaalhoolekande seaduse § 22 lõike 1 alusel.

Maagaasiseadus ei tee soodustusi kaitsetule tarbijale vaid toimetulekutoetuse kaudu võimaldatakse gaasi tarbimine kaitstud tarbijale.

Gaasivarustuse katkestamine on sätestatud maagaasiseaduses, mille kohaselt on võrguettevõtjal õigus katkestada võrguühendus tarbijale ette teatamata, kui on ohustatud inimeste elu, tervis, vara või keskkond. Võrguettevõtjal on õigus katkestada võrguühendus gaasi ebaseadusliku kasutamise tuvastamise hetkest viivitamata.

Lisaks eelpooltoodule on võrguettevõtjal õigus katkestada gaasivarustus, teatades sellest vähemalt seitse päeva ette, kui:

- tarbijapaigaldis halvendab teise tarbija gaasiga varustamist või võrgu tehnilisi parameetreid;
- on takistatud võrguettevõtja ligipääs tarbija omandis või valduses oleval territooriumil asuvale mõõtesüsteemile selle kontrollimiseks või asendamiseks või tarbijapaigaldise käitamiseks vajalike tööde tegemiseks;
- on rikutud maagaasiseaduse alusel sõlmitud lepinguid või sätestatud tingimusi.

Kui kodutarbija on jätnud müüjaga sõlmitud lepingus ettenähtud tasu tasumata ning kui kodutarbija kasutab gaasi alalise elukohana kasutatava eluruumi kütmiseks, võib gaasivarustuse ajavahemikus 1. oktoobrist kuni 1. maini katkestada alles pärast seda, kui vastava teatise saatmisest on möödunud 90 päeva.

Enne gaasivarustuse katkestamist eelpoolnimetatud juhtudel on võrguettevõtja kohustatud andma tarbijale mõistliku tähtaja puuduse kõrvaldamiseks ning võrguühenduse katkestamisest kirjalikult teavitama. Teatises peavad sisalduma gaasivarustuse katkestamise põhjus ning puuduse kõrvaldamise tähtaeg. Eelpoolnimetatud põhjustel katkestatud võrguühendus ja gaasivarustus taastatakse pärast seda, kui tarbija on tasunud põhjendatud katkestamis- ning taasühendamise kulud tingimisel, et leping ei ole lõpetatud.

3.3.5 Müügikohustus ja lõpptarbija hinnaregulatsioon

Vastavalt maagaasiseadusele on võrgupiirkonnas suurimat turuosa omav gaasi müüja kohustatud müüma gaasi vastavalt tehnilistele võimalustele kõigile selles võrgupiirkonnas võrguühendust omavatele kodutarbijatele, kui tarbija seda soovib.

Lisaks eeltoodule sätestab maagaasiseadus, et turgu valitsev gaasiettevõtja lähtub kodutarbijale müüdava gaasi hinna kujundamisel põhimõttest, et müüdava gaasi kaalutud keskmine hind sisaldab riiki sisseostetava gaasi hinda ja sellele lisatud müügmarginaali.

Gaasi sisseostul peab ettevõtja lähtuma headest äritavadest ning ostma gaasi võimalikult soodsa hinnaga ning gaasi sisseostu hinnale lisatav müügmarginaali piirmäär turgu valitseva ettevõtja puhul tuleb kooskõlastada Konkurentsiametiga. Väikestel gaasimüüjatel (kes ei ole turgu valitsevas seisundis) ei ole kohustust Konkurentsiametiga kooskõlastada kodutarbijatele müüdavas gaasi hinnas sisalduvat müügmarginaali.

Maagaasiseaduse kohaselt müügmarginaali piirmäära suurus peab katma gaasi müügiks tehtavad kulud ning tagama põhjendatud tulukuse. Konkurentsiamet on välja töötanud ja oma veebileheküljel avalikustanud müügmarginaali piirmäära arvutamise ühtse metoodika ning lähtub sellest turgu valitseva ettevõtja müügmarginaali piirmäära kooskõlastamisel. Vastavalt eelnimetatud metoodikale kujuneb müügmarginaal mittekontrollitavate kulude, tegevuskulude, kapitalikulu ja põhjendatud tulukuse summa jagamisel gaasi prognoositava müügikogusega.

Konkurentsiamet teostab kodutarbijatele turgu valitseva ettevõtja poolt müüdüd gaasi hinna *ex-post* regulatsiooni. Kui kalendriaastal müüdüd gaasi kaalutud keskmine hind on suurem sama perioodi gaasi kaalutud keskmisest sisseostuhinnast, millele on lisatud müügmarginaal, tasaarveldab turgu valitsev gaasiettevõtja hinna vahe tarbijaga kolme kuu jooksul ja esitab Konkurentsiametile sellekohase aruande hiljemalt iga aasta 1. maiks. Tasaarveldus peab kajastuma gaasi müügi arvel eraldi reana.

3.3.6 Arukad arvestisüsteemid

2017. aasta maagaasiseaduse muudatusega kehtestati, et võrguettevõtja peab tagama alates 01.01.2020, et kõik mõõtepunktid, mille kaudu tarbitakse võrguettevõtja võrgust gaasi koguses

vähemalt 750 kuupmeetrit aastas, on varustatud mõõtesüsteemiga, mis gaasi koguse mõõtmisel

arvestab gaasi temperatuuri mõõtesüsteemis ning võimaldab mõõteandmete kauglugemise funktsiooni.

Kui gaasi tarbitakse rõhul üle 20 millibaari peab mõõtesüsteem gaasi mõõtmisel arvestama rõhku ja temperatuuri ning võimaldama mõõteandmete kauglugemise funktsiooni.

Võrguettevõtja tagab, et kauglugemise funktsioon edastab igal tööpäeval mõõteandmed andmelaole alates 01.01.2021.

3.3.7 Vaidluste lahendamine maagaasi sektoris

Konkurentsiametil on õigus saada turuosalistelt ning riigi- ja kohaliku omavalitsuse asutustelt andmeid ning siseneda kohapealseks kontrollimiseks turuosalise territooriumile, ruumidesse ja rajatistesse, tutvuda seal järelevalve teostamiseks vajalike dokumentide, muu teabe ja asjaoludega ning teha väljavõtteid, ära kirju ja koopiaid.

Samuti on õigus kontrollida gaasiettevõtja raamatupidamist ning rakendatavat hinnakujundust ja saada vajalikku teavet ettevõtja majandustegevuse kohta ning kehtestada gaasi ajutine ülekande- või jaotamisteenuse hind mitte kauemaks kui kaheks kuuks olukorras, kus ülekande- või jaotamisteenuse hind ei ole põhjendatud ning gaasiettevõtja ei järgi ameti poolt tehtud ettekirjutust.

Konkurentsiametil on õigus sätestada tegevusloa tingimuste kaudu ettevõtjale arenduskohustus. Näiteks sätestada gaasivõrgu osas investeerimiskohustus, kui ettevõtja senine tegevus ei ole taganud tarbijatele nõuetekohast gaasivarustust.

Kõikidel turuosalistel on õigus pöörduda Konkurentsiameti kui kohtuvälise kaebuste lahendaja poole. Turuosalise tegevuse või tegevusetuse peale, mis on vastuolus maagaasiseaduse või selle alusel kehtestatud õigusaktiga, võib teine turuosaline esitada kirjaliku kaebuse Konkurentsiametile, kes vaatab kaebuse läbi ja teeb selle kohta otsuse kaebuse saamisest alates 30 päeva jooksul. Kui Konkurentsiamet taotleb kaebuse lahendamiseks vajalikku teavet, võib pikendada kaebuse lahendamise tähtaega kuni 60 päevani.

Turuosalistel on õigus vaidlustada Konkurentsiameti otsus halduskohtus 30 päeva jooksul alates selle kättesaamisest.

2019. aastal oli maagaasi-alaseid tarbijapoolseid järelepärimisi kokku 8. Peamised teemad, millega pöörduti, olid lepingutest tulenevad erimeelsused.

Lisaks pöördusid Konkurentsiameti poole kolmel korral gaasiettevõtjad 3.

3.3.8 Tarbijakaitse arvnäitajad

Tabel 34. Tarbijakaitse arvnäitajad

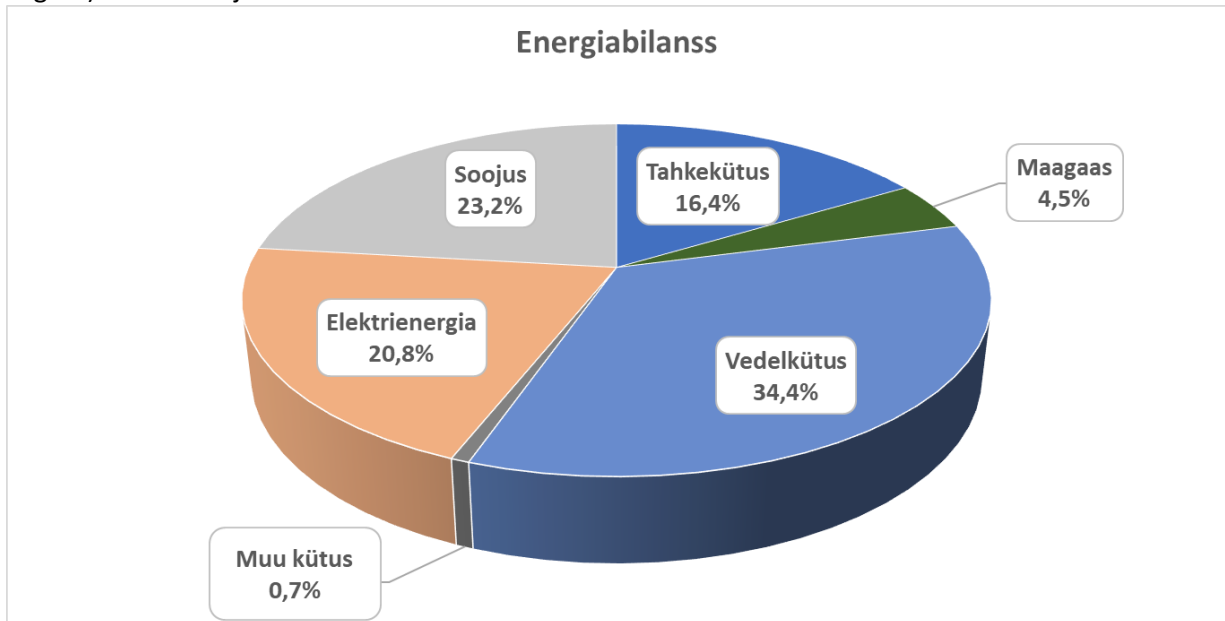
Tarbijate näitajad (gaasi kodutarbijad)	2016	2017	2018	2019
Gaasi kodutarbijate arv	48 194	48 710	48 296	48 394
Üldteenust kasutatavate kodutarbijate arv	n/a	1 408	1 911	1 567
Üldteenuse kogus (GWh/aasta)	n/a	114	47	21
Tegelik tööpäevade arv arve esitamise ja ühenduse katkestamise vahel, arve maksmata jätmise korral	105	129	98	98
Kodumajapidamise lõpptarbijate katkestamiste arv arve maksmata jätmise tõttu	3	27	24	48

Üldteenus on võrguettevõtja maagaasiseadusest tulenev kohustus tagada kodutarbijatele gaasi müük juhul, kui tarbijal puudub kehtiv gaasi avatud tarne müügileping.

3.4 Maagaasi varustuskindlus

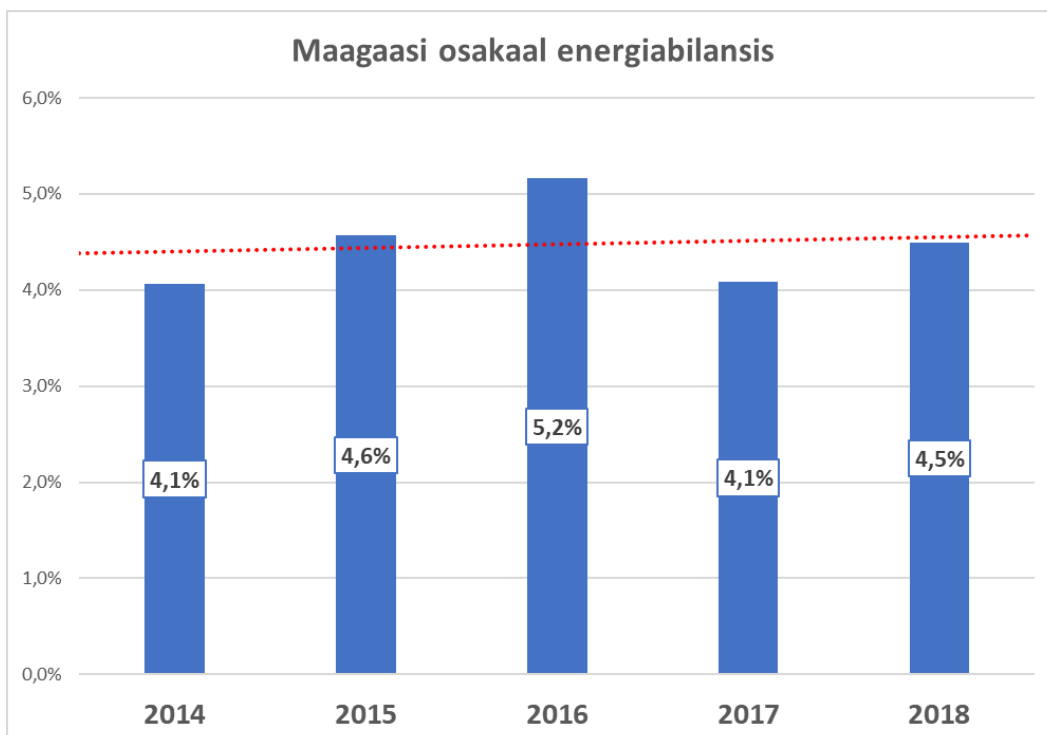
3.4.1 Varustuskindluse üldised näitajad

Varustuskindluse seisukohalt on oluline teada, kui suure osa maagaas moodustab riigi energiabilansist (lõpptarbimisest). 2018. aasta statistika (Statistikaamet avaldab 2019. aasta andmed 2020. aasta sügisel) on toodud joonisel 20.

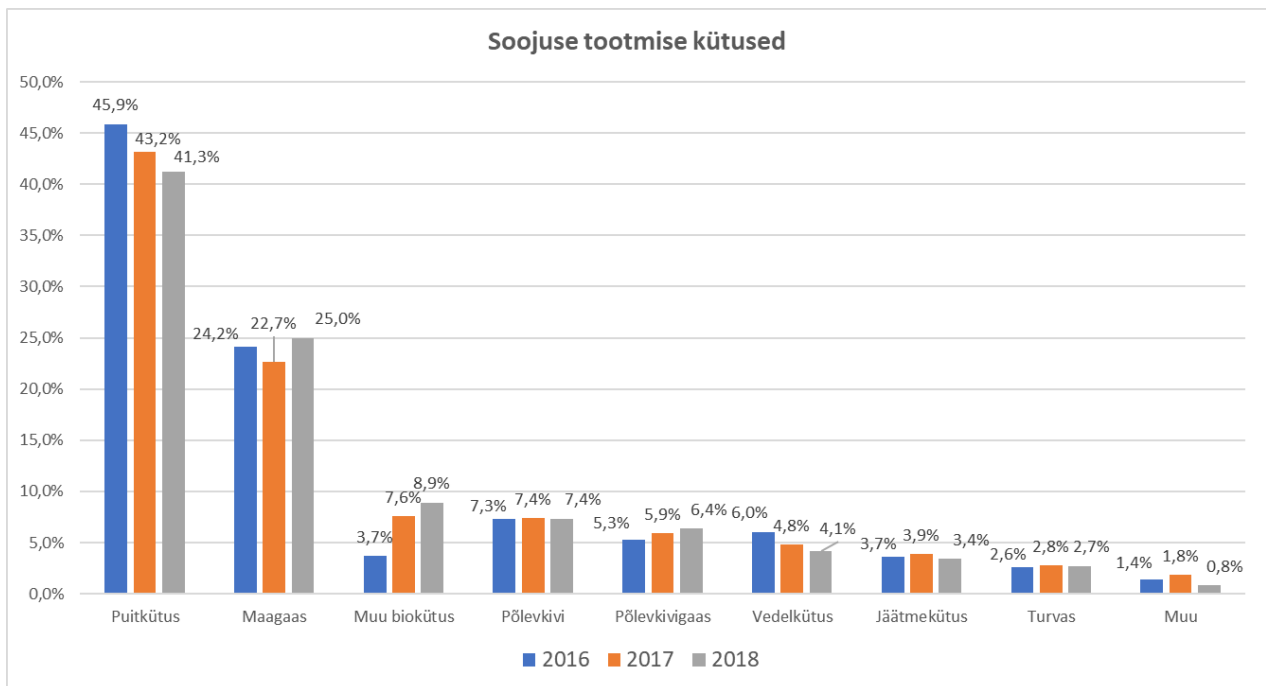
Joonis 20. Energiabilanss 2018 (allikas: Statistikaamet KE024)

Maagaasi osakaalu muutus energiabilansis viimasel viiel aastal on toodud joonisel 21. Maagaasi osakaal energiabilansis on olnud üsna stabiilne jäädes keskmiselt 4,5% juurde.

Joonis 21. Maagaasi osakaal energiabilansis (allikas: Statistikaamet KE024)

Energiabilansis on soojuse osakaal 23,2% (vt joonis 20). Soojuse tootmiseks kasutati joonisel 22 toodud kütuseid. Suurim osakaal on puidukütusel, maagaas on teisel kohal.

Joonis 22. Soojuse tootmiseks kasutatud kütused (allikas: Statistikaamet KE024)

Elektrienergia tootmisel maagaasi kasutuse osakaal on viimasel viiel aastal olnud 0,5%÷0,6% kogu toodetud elektrienergiast.

Võimsuste puudujääki gaasi importimisel ei esine, sest gaasivõrk on üles ehitatud märksa suurema nõudluse tagamiseks.

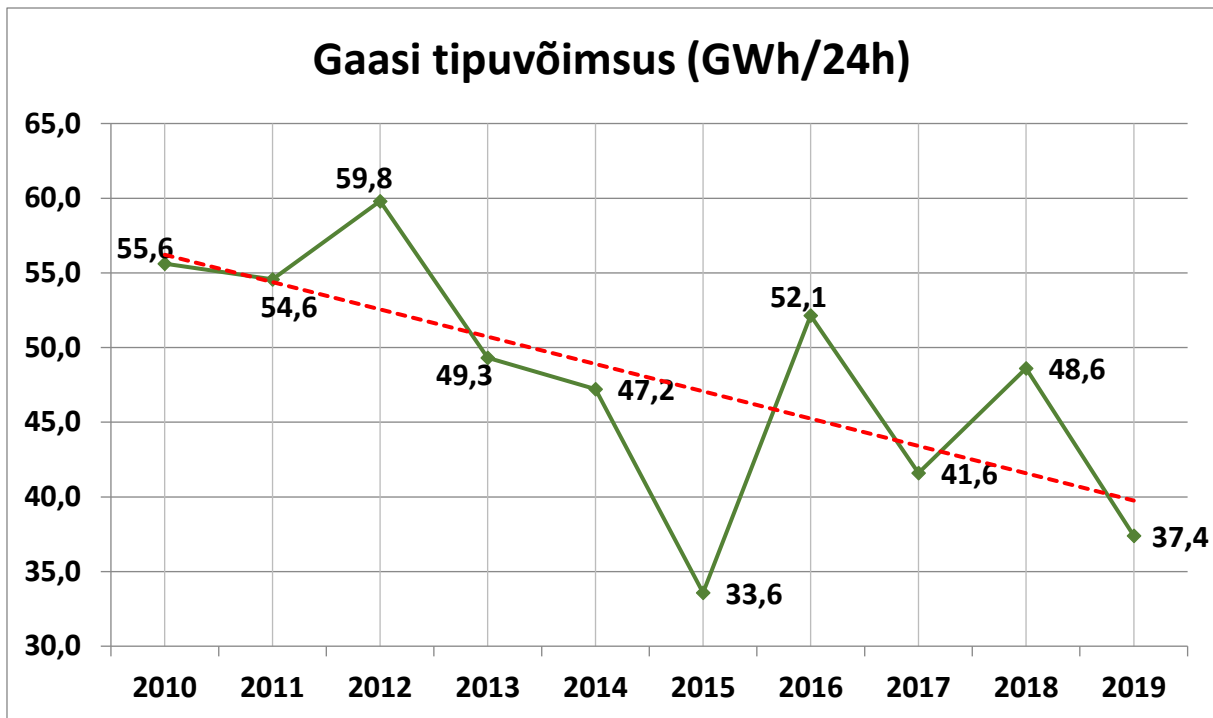
Eesti ülekandevõrgu tehniline läbilaskevõime 2019. aastal oli kuni 147 GWh ööpäevas. Ühenduste tehnilised läbilaskevõimsused olid alljärgnevad:

- Karksi ühendus Lätiga 73,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 40-42 bar);
- Värska ühendus Venemaaga 42,0 GWh (sisendrõhul 40-42 bar) ööpäevas;
- Narva ühenduse Venemaaga 31,5 GWh ööpäevas (sisendrõhul 28-30 bar).

Seoses Balticconnector'i valmimisega ning Eesti-Läti ühenduse rekonstrueerimisega toimuvad järgmised ülekandevõrgu tehnilise läbilaskevõime muutused 2020. aasta lõpuks:

- Karksi kahe-suunaline ühendus Lätiga 105,0 GWh ööpäevas (sisendrõhul 40-42 bar);
- Balticconnector'i kahe-suunaline ühendus Soomega 81,2 GWh ööpäevas (sisendrõhul 68-70 bar);
- Venemaa võib lõpetada gaasitarnimise võimekuse Narva piiriühenduspunktis.

Tegelikult kasutatud gaasiühenduste tipuvõimsused viimase 10 aasta jooksul on toodud joonisel 23.

Joonis 23. Maagaasi piiriüleste ühenduste kasutatud tipuvõimsused (allikas: Elering AS)

2019. aasta kõige suurem päevane tarbimine (37,373 GWh/ööpäev) oli 22. jaanuaril. Viimase kümne aasta suurim ööpäevane tarbimine oli 2012. aasta veebruaris, mis moodustas tehnilisest läbilaskevõimest 40%. Seega ei ole seni esinenud probleeme maagaasi tarnimisel Eestile vajaliku gaasinõudluse rahuldamiseks.

3.4.2 Riskihindamine

Eesti riikliku riskihindamise aluseks on Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1938, 25. oktoober 2017, mis käsitleb gaasivarustuskindluse tagamise meetmeid.

Maagaasiseaduse § 37 lõike 3 punkt 22 kohaselt täidab Konkurentsiamet Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) nr 994/2010 nimetatud pädevale asutusele pandud kohustusi. Regionaalsest riskihindamisest³¹ tulenevalt on Eesti pädevaks asutuseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministerium, kes tagab määrusega (EL) 2017/1938 ette nähtud meetmete rakendamise.

Määrus (EL) 2017/1938 sätestab, et riskianalüüsid tuleb viia läbi liikmesriigi, piirkonna ja liidu tasandil, kusjuures liidu riskihindamise tulemused tuleb arvesse võtta piirkonna tasandil ja piirkonna riskihindamise tulemused liikmesriigi tasandil.

Määrus (EL) 2017/1938 paigutab Eesti Valgevene riskirühma ja Kirdepiirkonna (Soome, Eesti, Läti ja Leedu) riskirühma. Võimalikud Eesti riskid võivad Euroopa maagaasi ülekandesüsteemi haldurite võrgustiku (ENTSOG) analüüsi andmetel tekkida Kirdepiirkonna riskirühmas.

Joint Research Centre (JRC) Kirdepiirkonna riskianalüüsis on Eesti üksikuks eraldiseisvaks riskiks Eesti-Läti piiriühenduse katkemine tehnoloogiliste riskide (plahvatus, tulekahju, ulatuslik leke jms) tõttu. JRC hindas sellise sündmuse tõenäosuse madalaks (keskmiselt kord 1000 aasta jooksul).

³¹ Regional Risk Assessment of Security of Supply of Finland, Estonia, Latvia, Lithuania (2018)

Teiseks Eestit mõjutavaks riskiks on JRC regiooni riskianalüüsi kohaselt Inčukalns gaasihoidla rike tehnoloogiliste riskide (plahvatus, tulekahju, ulatuslik leke, seadmete rike jms) tõttu koosmõjus tarne täieliku katkemisega Venemaalt geopoliitiliste riskide (boikott, poliitilised rahutused, terrorism jms) tõttu. Kumbki riski kategooria eraldiseisvana ei avalda Eesti varustuskindlusele mõju. JRC hindas sellise liitsündmuse tõenäosuse eriti madalaks (keskmiselt kord 1750 aasta jooksul).

Kolmandaks Eestit mõjutavaks riskiks JRC regiooni riskianalüüsi kohaselt on Inčukalns gaasihoidla madal gaasitase (kaubanduslik risk) märtsikuisse külmalaine ajal (looduslik risk) koosmõjus tarne täieliku katkemisega Venemaalt geopoliitiliste riskide (boikott, poliitilised rahutused, terrorism jms) tõttu. Ükski riski kategooria eraldiseisvana ei avalda Eesti varustuskindlusele mõju. JRC hindas sellise liitsündmuse tõenäosuse üsna madalaks (keskmiselt kord 300 aasta jooksul).

Taristunorm näitab, kas suurima eraldi vaadeldava gaasitaristu häire korral oleks ülejäänud taristu tehniline võimsus piisav, et rahuldada piirkonnas kogu gaasinõudlust erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida statistilise tõenäosuse kohaselt esineb üks kord 20 aasta jooksul.

Taristu tehnilise võimsuse piisavus arvutatakse Määruses (EL) 2017/1938 toodud valemi N-1 kohaselt.

Arvutuses tuleb võtta arvesse gaasitarbimise suundumusi, energiatõhususe meetmete pikaajalisi mõjusid ja olemasoleva taristu rakendamise määra.

N-1 kriteerium, väljendatuna protsentides, peab olema võrdne või suurem 100%. Sel juhul vastab infrastruktuur tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Määrus (EL) 2017/1938 Lisa II valem:

$$N - 1 = \frac{EP_m + P_m + S_m + LNG_m - I_m}{D_{max}} \times 100 \%$$

Valemi N-1 parameetrid on:

„EP_m“– arvutuspiirkonna piiril asuvate sisendpunktide tehnilise võimsuse summa, mille kaudu on võimalik tarnida gaasi arvutuspiirkonda.

„P_m“– kõigi gaasitootmise kaitiste summaarne suurim tehniline päevane tootmisvõimsus, mida saab tarnida arvutuspiirkonna sisendpunktidesse.

„S_m“– kõikide gaasihoidlate summaarne suurim päevane väljastamismaht, mida saab tarnida arvutuspiirkonna piiril asuvatesse sisendpunktidesse, võttes arvesse nende asjaomaseid tehnilisi tingimusi.

„LNG_m“– arvutuspiirkonna kõikide maagaasi veeldusjaamade summaarne suurim tehniline päevane väljundvõimsus.

„I_m“– suurim eraldi vaadeldava gaasitaristu tehniline võimsus, millel on suurim suutlikkus arvutuspiirkonna varustamiseks. Kui mitu gaasitaristut on ühendatud ühisesse ära- või juurdevoolu võimaldavas gaasitaristusse ja neid ei ole võimalik eraldi kaitada, loetakse need üheks gaasitaristuks.

„D_{max}“–gaasi päevane kogunõudlus arvutuspiirkonnas erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida esineb statistilise tõenäosuse kohaselt üks kord 20 aasta jooksul.

Maagaasi maksimaalne päevane kogunõudlus viimase 20 aasta jooksul oli jaanuaris 2006 tipukoormusega 70,3 GWh/ööpäev (6,7 milj m³/ööpäev). Võttes aga arvesse gaasitarbimise suundumusi (väetisetootmise sulgemine AS-is Nitrofert, paljude suurte soojustootjate poolt puiduhakke kütusena kasutusele võtmine), siis iseloomustab tipunõudlust õigemini veebruar 2012 päevatarbimine 59,85 GWh/ööpäev (5,7 milj m³/ööpäev).

Riskianalüüsis lähtutakse maagaasi erandlikult suure gaasinõudlusega päeval, mida esineb statistilise tõenäosuse kohaselt üks kord 20 aasta jooksul, ümardatud kogusest 60,0 GWh/ööpäev.

Tabel 35. Eesti N-1 arvutus

Parameeter	Väärtused 2019	Väärtused 2020
	GWh/24h	GWh/24h
EP _m	147,0	228,2
Karksi	73,5	105,0
Värska	42,0	42,0
Narva	31,5	0,0
Balticconnector	0,0	81,2
P _m	0	0
S _m	0	0
LNG _m	0	0
I _m	73,5	105
D _{max}	60	60
N-1	123%	205%

Seega Eestis vastab infrastruktuur Euroopa Liidus kehtestatud tarbijate varustuskindluse nõuetele.

Eesti gaasisüsteem on tänase tarbimiskoguse juures küllaltki elastne, mis võimaldab toime tulla enamike riskidega. Ainsaks varustuskindlusele mõju avaldavaks riskiks on Läti-Eesti piiriühenduse katkemine tipunõudluse perioodil. Selle riski realiseerumise tõenäosus on aga väga väike (kord 1000 aasta jooksul). Stsenarium, kui toimub täielik tarne katkemine Venemaalt märtsis, kui Inčukalnsi gaasihoidla varud on väikesed ning tuleb külmalaine, on aluseks Eesti ennetava tegevuskava ja gaasi hädaolukorra kava koostamisel.

Maagaasiseaduse kohaselt esitab Konkurentsiamet ennetava tegevuskava gaasi varustuskindlust mõjutavate riskide vähendamiseks ning tarnehäiretega toimetuleku kava Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumile. Konkurentsiamet uuendas kavasad 2019. aastal uuendatud riskianalüüsi alusel ning esitas Majandus- ja kommunikatsiooniministeriumile kinnitamiseks.

Eesti ja Kirderegiooni varustuskindlust tõstab Klaipeda LNG terminal ning 2020. aastal käivitunud Balticconnector. Alles siis, kui puuduvad arvestatavad alternatiivsed maagaasi tarnijad, saaks Eestis kasutada tarnehäirete korral tarbimist piiravaid mitteturumeetmeid. Samas, arvestades gaasituru arenguid (ühine regioon Soome ja teiste Balti riikidega) on võimalike mitteturumeetmete rakendamise tõenäosus tulevikus väga väike.